

M U H İ T

Sene 3 № 30

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Nisan 1931

Müvezzilerden Bluz kalıbını isteyiniz.

NUSHASI 50 KR.

A

Yeni

MUHİR

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 3

Nisan, 1931

№ 50

İçtimai MUSAHEBE

Kemalizm ve Demokrasi

AHMET CEVAT

“Yolunda çalıştığımız büyük mefkûreyi halkın kalbinde bir fikir halinden bir hiss haline geçirmelisiniz. Demokrasinin ne olduğunu halka anlatmak bilhassa sizin vazifenizdir. Bir takım kelimeler vardır ki sık sık telaffuz edildiği halde, hattâ münevverlerimiz arasında onu tamamiyle anlayan çok değildir. Halkçılığın ne olduğunu, esasları neden ibaret bulunduğunu, halkçıların halka karşı ne gibi vazifeler deruhte etmek mecburiyetinde kalacaklarını madde madde izzah etmek lazımdır. Cumhuriyet prensiplerini sevdiniz, bunu kalblere yerleştirmek için hiç bir fırsatı ihmal etmeyiniz.”

GAZİ (İstanbul Türk Ocağı Nutkundan)

BÜYÜK Rehberin bu derin hakikatleri önünde hepimize utanç ile ve yüzümüzü yere eğerek kabiliyetimiz kadar düşünmek ve yaşadığımız tarihi ânın zaruretlerine cevap verecek faaliyeti göstermek düşerdi. Halbuki basılı gündelik sayfalara bu dersten zihinlerin ibret almış izleri aks edemedi. Bu demokrasi hitabesinin en mes'ul muhatapları arasından yüksele-

bilen cılız ses demokrasinin içtimai dertlere derman olamayacağını ötmek isteyen bilgiç bir baykuş gülüşünden ibaret kaldı, ve bu biçare aksiseda bin kere daha Büyük Rehber hak verdi:

“Halkçılığın, demokrasinin ne münevverler arasında bile tamamiyle çok değildir.”

SON altı aylık siyasi hayatımızın hulâsası: Bu hadisat ırmağının bir kenarında, kadınlara kadar intihap hakkının (hem bir derecelisinin) teşmili ve *tek-fırka* sisteminden ayrılma azmı; öbür kenarında, yine 93 ten kalma kanunla teşrii meclisimizi yenilemek mecburiyeti. Orta yerde: Fethi Beyin bedbaht siyasi turu; gazetelerin teşkilatsız, taktiksiz, programsız gürültüleri; Mehdinin Menemen haillesi; Büyük Mustafa Kemal'in bizzat Kemalizmi tatbika şitabı.

Netice: Demokrasimiz belediye intihabatında atabildiği adımdan bile teşrii seçkilerde geri kalmış oluyor.

Sebebi?

Efkârı-umumiye tazazi etmiş metin, sabit, muayyen cereyanlarla tecelli edemiyor. Vergilerin kaldırılabilceğine, demir yollarına verilen paraların bile memleketi harabiye sürüklediğine, inhisarların ihidasinde «cep doldurmak» tan başka bir maksat bulunmadığına... halkı inandırmak, hattâ saltanat ve hilafetin dönmesi lazım ve imkânına kandırmak isteyenler ifsatlarını alkışlayacak kütleler, cemaatlar bulabiliyor. Cumhuriyet inkılabı nazariye için tehlikeye ma'ruz bırakılmazdı. *Kurtarıcı Deha* muztarıp kütlelerin karşısına çıktı. Hakikatın en gür sedasını yükseltti. Bütün ihtiyaçları herkesin önüne döktü. Bunların ehemmiyet dereceleriyle sıralanması lazımunu anlattı, ve bunun ancak fenni ihtisas işi oldu-

ğunu izzah etti. Herkesi fedakârlığa ve faaliyete çağırdı. Fırka teşkilatını yaşadığımız inkılâp devrinin seviyesine yükseltmek teşebbüslerinden asla geri kalmadı. Halkı tekrar dört sene için Halk Fırkasına iytimat göstermeye da'vet etti. Hükûmetin ve Meclisin ancak memleketin hakîkî ihtiyaç ve menfaatlerine uyacak tetbirler almasına bizzat alâkadar ve meşgul olacağına söz verdi.

HALKIN Ona iytimadı asla sarsılmıyş değildir. Halk Fırkasına dört sene daha memleketi idare etmek mes'uliyeti verilecektir. Buna bir ân bile şüphe edilemez, ve bir ay sonra genç cumhuriyetimiz için en hayati ehemmiyeti haiz yeni bir dört-senelik devre açılacaktır.

Birinci Büyük Millet Meclisi Cumhuriyet çocuğunu görbüz bir bünye ile doğurttu, adımlar atabilecek bir hale getirdi; ikinci B. M. M. çocuklukla delikanlılık arası bir çağa kadar büyüttü; üçüncü B. M. M. onu asıl Cumhuriyet sporlarına *antrene* ederek demokrasinin kesif siyasi ve içtimai hayatına alıştıracak, bu hayat için muhtac olduğu muhakeme ve tecrübe ile teşhiz edecektir.

SİYASİ sporlar ma'seri heyecanın en şiddetlisini verirler. Milli ve ferdi selameti Cumhuriyet inkılabında görenler halk kütlele-

Demokrasimizi yeni bir Deha sistemiyle tehziz etmek üzere olan Büyük Rehber.

rine bu siyasi sporları te'mine çalışmakla müvazzaftır. Taazzi etmiş şekilde siyasi münakaşalar demokrasinin, Cumhuriyetin ruhudur. İşte büyük mesele: taazzi etmiş siyasi cereyanlar temsil edecek bir efkârı-umumiye hazırlamaktır.

Bu hususta Fırka Gazinin halkın bütün içtimai sınıflarına açılmış baba, ana kucağıdır. Her sınıf oraya şitab etmeli, orada fenni ihtisas dairesinde vazife ve hakların münakaşelerine kendi muhakeme ve tecrübesiyle iştirâk etmelidir. Demokratik hayat bütün ma'nasıyla fırkanın hariminde yaşanmalıdır.

Siyasi ve içtimai hayat sporlarının klüpleri Türk Ocakları, a'zaları da halk antrenörleri olacaktır. Bu sporlar büyük bir tanzime, bir teşkilata muhtaçtır. Bir kere ve her şeyden evel onlara nevi'lerine göre sahalar ayırmak lazımdır. Bankerlerin, fabrikacıların, mâdencilerin, armatörlerin, ihracatçıların sahasında oynanacak sporlar köylüleri veya esnafı alakadar etmez. Ameleleri heyecandırarak siyasi sporlar ise köylünün anlayışına bile irişmeyebilir.

Antrenörlerin mehareti sınıflara ve zümrelere ayrı ayrı siyasi spor heyecanını verebilmekte ve herkesi diğerlerinin oyunu ile alâkadar edebilmekte görülecektir.

İşte Kemalizmin demokrasi tabikati için tasavvur ettiği siyasi idman sistemi bu mahiyette görünüyor. Muvaffakîyetle neticelenmesi için bütün münevver, inkılâpçı, cumhuriyetçi gençlik iman ile çalışmalıdır. Bu sayede dört sene içinde bütün içtimai zümreler taazzi ederek aralarında ahenktar bir siyasi hayat sistemi te'sis edebilir; artık şunun bunun ifsadına tabi' bir efkârı-umumiye kalmaz.

Bu hedefin yüksekliği meydandadır. Bunun

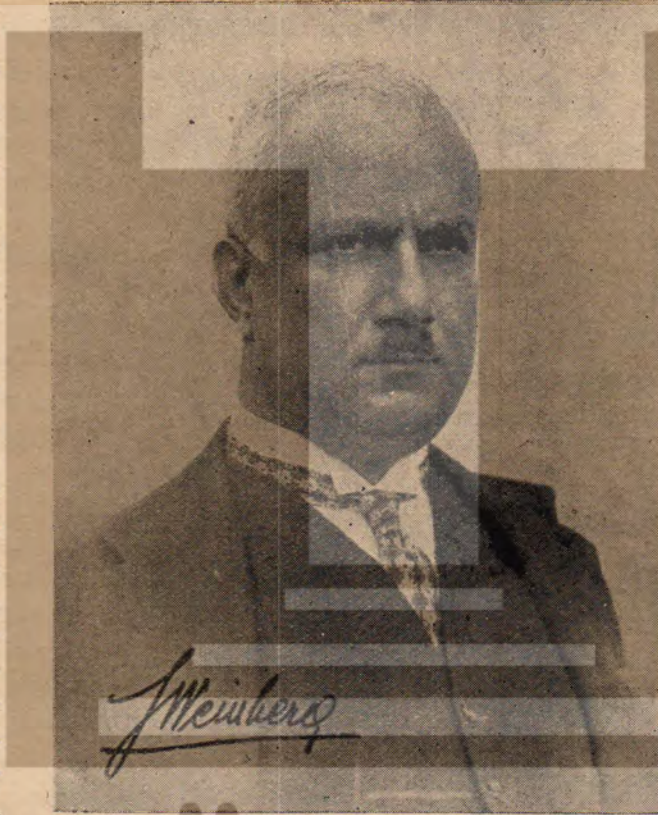
için yine 93 kanunu ile teşri; meclisimizi yenileyecek olan seçkiler, bâzılarının aldandığı gibi, demokrasinin inkâr ve ihmali değil, demokrasiye muhtaç olduğu geniş yolu açmak için teşebbüs edilen siyasi hazırlık mukaddemesidir.

KEMALİZM doktrin olarak, bütün siyasi prensipleri mâlum bir demokrasi mektebidir. Bu sütunlarda o prensipleri tahlilden ge-

ri kalmıyoruz, ve okuyucularımız Kemalizmin memleketimizde en muvafık demokrasiyi kurmak gayesini ta'kib ettiği hususunda hiç bir şüphe besleyemezler. Bu gayeye erişmek için mütemadiyen yeni *taktik* tertibatı almak mecburiyeti vardır. Bu *taktik* tertibatının lüzumuna nufuz edemeyenler demokrasiye verilen ehemmiyeti anlayamazlar. Kemalizmin muhtelif devirlerde tatbik ettiği taktik gözden geçirilecek olursa bir dereceli ve kadınlara bile şamil intihabat beklerken bu sefer yine iki dereceli ve sırf erkeklere mahsus intihabata muracaattaki mecburiyeti anlamak kolay olur.

Demokrasi ancak içtimai sınıflardan pek kuvvetli biri, belki en kuvvetlisi siyasi hükümden iskat edilmek için ta'dil edilir, daha mahdut bir muhit içinde mahsur bırakılır. Son hadisat gösterdi ki bizde, şimdiki halde, *Kara kuvvet* henüz cumhuriyetimiz için korkulacak siyasi bir âmil olabilir. Bir dereceli intihabata henüz vakit gelmemiş demektir, fakat diğer içtimai sınıfların metalibi, ihtiyacı tespit edilmiştir, diğer taraftan da fırkanın kardeşlik kucağında her inkılâpçıya müsavi bir yer açılmıştır. Bu taktik karakuvveti siyasi faaliyetten tamamiyle atacak ve bizi daha geniş bir demokrasiye hazırlayacaktır.

Ahmet Cevat

Cumhuriyet Halk Fırkasının umumi kâtipliğine geçen iktidar ve faaliyeti cümlece müsellemler: Recep Beyefendi.

İlim Âleminde

İlmin Beşiği Anadoludur.

İlim Anadoludan Yunanistan'a ve bütün dünyaya geçmiştir.

KADİM filozoflar içinde tabiatın esrarına nüfuz etmeğe çalışan ilk mütefekkir Miylattan 640 sene evvel Anadolu'nun Milas şehrinde doğmuş olan ve «Yedi Yunan Hakimî»nden biri bulunan *Tales* tir.

Tales in hiç bir eseri yoktur. Mesleki hakkındaki bildiklerimiz, o öldükten çok sonra yazılmış olan eserlerden istihrac edilmiştir. Aristo'nun şakirtlerinden Teofrastus, *Tales* in hey'et ilmine dair bir eseri mevcut olduğunu söylüyor. Bu rivayet doğru bile olsa eser kaybolmuştur. *Tales* hendesenin, hey'et ilminin ve felsefenin esaslarını kuran âlim olarak kabul edilir. Kendisi yalnız Mısır'a seyahat ettiği için ma'lûmatını Mısır menbalarından almış olduğuna hüküm olunuyor, fakat Anadoluda mevcut daha eski bir medeniyetin mümessili olması da mümkündür.

Tales in bizce ma'lûm olan başlıca keşfi «gece gündüz birleşimi ve mevsim dönümü» hadiselerini bulmasıdır ki o asra göre büyük bir iş sayılır. *Tales* ayın ışık neşir etmediğini, sadece güneşin ışığını dünyaya aks ettirdiğini biliyordu. Dünyanın su üstünde yüzen düz bir satıhtan ibaret olduğuna dair Şarkta mevcut batıl kanaata iştirâk etmekle beraber, güneşin ve yıldızların ateşten birer top olduğunu iddia etmiştir.

585 senesi Mayısın 28 inci günü güneşin tutulacağını önceden haber verdiği rivayet olunur. Bu haberin doğruluğundan şüphe edilmekte ise de, *Tales* in o sene için güneşin tutulacağını haber vermiş olması mümkündür; çünkü o devirde Mesopotamyada rasathaneler mevcut olduğu ma'lûmdur, ve kendisinin de bu rasathanelerde rasat cetvellerini görmüş olması muhtemeldir.

Bütün bunları nazarı alarak *Tales* in Yunanlıların ilk işgali altındaki Anadoluda olarak tabiatın tetkiki ile işgal ettiği iddia olunabilir.

Tales gibi Anadolu lu ve Milas lı olan *Anaksimandros* Miylattan 611 sene evvel doğmuş, 517 sene evvel ölmüştür. *Tales* in şakirdi ve dostu olan bu zata da «Sahih ilimlerin» piyri nazariyle bakılabilir. *Anaksimandros* ayın safhalarını tasvir etmiş olduğu için bu seyyarenin arz etrafında ayda bir defa döndüğünü bildiğine hüküm olunabilir. Basita aletini, güneş saatini Yunanistan'a sokmuş, o zaman ma'lûm olan kısımlarıyla bir dünya haritası tanzim etmiştir. O zaman yıldırım ve gök gürültüsü hakkında kimsenin fikri yoktu ve bu tabii hadiseler esatiri ilahların hisim ve gazebi şeklinde izzah olunurdu. *Anaksimandros* yıldırımla gök gürültüsü hakkındaki bu batil iytikatlardan kurtularak bu cevvi hadiseleri bulut ve rüzgârla izzaha çalışmıştır. Vakıa bu izzah bugünkü ilim adamlarını tatmin edecek şekilde olmamakla beraber bu Anadolu âliminin hırafatı bir tarafa bırakıp tabiat sahasına geçmesi de kendisinde ilmi zihniyetin hâkim olduğuna delalet eder.

Anaksimandros, dünyanın teşekkülü hakkında da bir nazariye vaz' etmiştir.

Tales ve *Anaksimandros* tan da yüksek bir âlim olan *Fisagor* Miylattan evvel 582 senesine doğru Sisam adasında doğmuştur. Mamafî kendisinin «İonia» sahili ahalisinden yâni Anadolulu olduğu hakkında da bir rivayet vardır. O devirde geniş ma'lûmat sahibi olmak için, şimdi olduğu gibi, seyahat etmek zarureti vardı. Onun için *Fisagor* da Mısır ve Babilde uzun uzadıya seyahat etti. Nihayet cenubi İtalyanın Krotona şehrinde yerleşip gizli bir cem'iyet te'sis etti. Bu teşekkül sonradan siyasete karıştığı için dağıtıldı. *Fisagor* un 500 senesine doğru öldüğü tahmin olunuyor.

Fisagor riyaziyyatın piyri sayılır. Müsellesin üç zaviyesinin iki kaimeye müsavi olduğunu *Fisagor* ispat ettiği gibi veter murabbainın diğer iki dılı' murabbainına müsavi olduğu yolundaki da'vayı yâni eşek da'vasını da *Fisagor* ispat etmiştir.

Harp Edebiyatından

K e f a l e t

Schillerden :

Terceme eden : VASFİ MAHİR

MEROS mantosunun altına bir hançer saklayarak Siragöze kralı Denisin yanına sokulur. Muhafızlar derhal kendisini yakalayarak zincire vururlar. Kral hiddetle sorar:

— Bu hançerle ne yapacaktın?

— Şehri bir zalimden kurtaracaktım.

— Bu arzunun ecezasını darağacı üzerinde göreceksin.

— Ölümüne hazırım. Hiçbir zaman aff ve aman dilemeyorum. Yalnız bana küçük bir lutufta bulun: Kız kardeşimle nişanlısının evlenme merasimlerini yapmak üzere üç günlük mühlet. Arkadaşım bana kefil olacak, ve, eğer sözümde durmazsam intikamını ondan alabileceksin.

Kral gülmeğe başladı ve biraz düşündükten sonra alaycı bir tavırla cevap verdi:

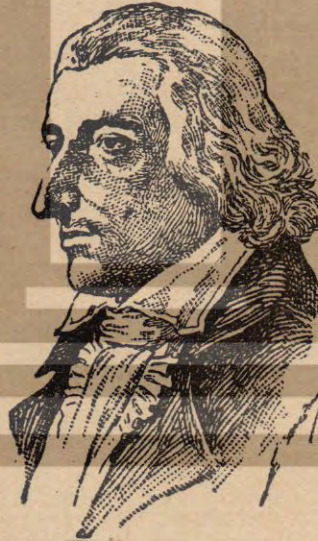
— Sana üç gün müsaade ediyorum. Fakat bilmiş ol ki bu müddet bittiği zaman görünmediğin takdirde arkadaşın senin yerine kaim olacak ve ben seninle ödeşmiş olacağım.

Meros arkadaşına koştu.

— Kral benim tali'siz teşebbüsümün darağacı üzerinde cezalandırılmasını istiyor. Bununla beraber kardeşimin evlenmesinde bulunmak üzere bana üç gün müsaade ediyor. Ben dönüceye kadar onun yanında kefilim ol!

Arkadaşı hiç sesini çıkarmadan onu kucakladı. Meros uzaklaşmağa başladığı zaman kendisini zalim krala teslim gitti,

Meros, üçüncü gün şafak sökmeden evel kardeşi ile nişanlısını birleştirmiş ve meş'um mühleti tecavüz etmemek için mümkün olduğu kadar acele avdet ediyordu.

Schiller.

Fakat devamlı bir yağmur çabuk yürümesine mani' oldu. Geçtiği dağlarda menba'lar selhaline gelmiş, dereler nehir şeklini almıştı. Yolcu değneğine dayana dayana bir ırmağın kenarına geldiği esnada büyüyen suların iki sahili birleştiren köprüyü kırıp götürdüğünü ve kemerleri yıldırım gürültüsüyle tahrib ettiğini gördü. Böyle mani' karşısında me'yus olarak sahilde çırpınmağa, sabırsız bakışlarla uzakları süzmeğe başladı. Gitmek istediği yere onu geçirmek için kendisini tehlikeye atacak hiçbir kayık, yaklaşan hiç bir gemi görünmüyor ve

sular gittikçe deniz gibi kabarıyordu. Kenara düştü ve ellerini semaya kaldırarak ağlamağa başladı:

— Oh! Allahım bu gükreyen suları sakinleştir! Zaman geçiyor. Güneş tam tepemize geliyor. Eğer biraz daha ufka yaklaşırsa arkadaşımı kurtarmak için çok geç kalmış olacağım.

Dalgalar hiddetini fazlalaştırmaktan başka bir şey yapmayordu. Sular suları itiyor, saatler saatleri geçiriyordu. Meros artık tereddüd etmedi, hemen hemen coşkun nehrin ortasına atıldı. Sularla çetin bir mücadele yaptı ve zaferi kazandı.

Karşı sahile geçince Allaha şükr ederek yürüyüşünü hızılaştırmağa başladı. Birden bire ormanın en sık yerinden kana susamış bir eşkiya sürüsü çıkararak üzerine atıldılar ve tehditkâr topuzlarla yolunu kestiler.

— Benden ne isteyorsunuz? Hayatımdan başka hiç bir şeyim yok. Onu da krala ve kurturmağa koştuğum arkadaşşıma borçluyum, deyerek kendisine yaklaşan ilk topuzu yakaladı. Üç haydudu vurarak yere serdi. Diğerleri kaçtılar.

YAKICI bir güneş. Meros yorgunluktan kırılan dizlerinin vücudunun altından kaçtığını hiss ediyordu.

— Ne işitiyorum? Bu güzel sesi çıkaran acaba bir dere mi?

Durarak dinledi. Yanındaki taşlıktan kaynayan neş'eli bir menba' fışkırıyordu. Sevincinden sarhoş olan yolcu eğildi ve yanan vücudunu serinletti.

Güneş şimdi, bakışlarını yapraklar arasından uzatarak, yol boyuna dev gibi gölgelerle ağaç şekilleri resm ediyordu. İki yolcu geçti. Meros onlardan derhal uzaklaştı. Fakat aralarında bir şey konuştuklarını işitmişti:

— Şu anda onu darağacına çekiyorlar.

Yetişememek ihtimali Merosu kanat verdi ve korku kendisini kamçılardı. Nihayet uzaktan batan güneş altında Siragöze şehrinin kuleleri göründü. Çok geçmeden evinin sadık bekçisi Filastrat a teradüf etti. Hem tanıdı ve titredi.

— Kaç! Artık arkadaşşını kurtarmanın zamanı geçti. Hiç olmazsa kendi hayatını kurtar. Şu dakikada o can veriyor. Her saat hiç ümidini kayb etmeden seni bekleyordu ve zalimin alayları sana olan iytimadını sarsmamıştı.

— Pek a'lâ. Mademi onu kurtaramayacağım, hiç olmazsa onun felâketini paylaşmalıyım. O kanlı zalim bir dost bir dosta hiyanet etti demesin. Bir yerine iki kişiyi kurban ederek fazilete daha çok inansın.

Meros şehrin kapılarına geldiği zaman güneş batıyordu. Darağacını ve etrafında halkı

ŞİRYANLAR VE VERİTLER

İçimde dolaşiyor ateşçisiz bir tiren :
Kalbime ıslak kömür renginde kan getiren
Birbirine eklenmiş uzun bir katar gibi.

Tekerlekler dönüyor, esneyor bütün yaylar ;
Bir sapan izi gibi arkada kalan raylar
Sürünüyor tirenin ardından koşar gibi.

Yolun öbür ucunda iki fener yanıyor :
Son kampana çalındı, kapılar kapanıyor ;
Hey! yok mu bu tirene geç kalanlardan giren ?

Derisi süslü daldal bir yangın nakışıyle,
İçi ışıkla dolu bir yılan akışıyle,
İçimden yeni kalktı pırıl pırıl bir tiren...

Korkuyorum, bıkaçak yük taşıya, taşıya ;
İki dağdan iki sel gibi karşı karşıya
Akan bu iki katar, artık son günlerinde.

Sıkıntıdan sarınca bir gün saçımı aklar,
İki azgın deve gibi o gün çarpışacaklar :
Bir kör lamba altında ve son makas yerinde

Dijon

SABRİ ESAT

gördü. Arkadaşını aşmak için bir ipe takmışlar henüz kaldırıyorlardı.

— Dur, cellat! işte ben geldim. Bu adam benim kefilimdir.

Halk hayret içinde kaldı, İki arkadaş yarı sevinç içinde kucaklaştılar. Hiç kimse bu manzara karşısında hissiz kalamazdı. Kral bile bu parlak haberi heyecanla öğrendi ve ikisini de huzuruna getirtti. Uzun müddet hayretle seyr ettikten sonra :

— Hareketiniz kalbimi meftun etti, dedi. Demek mertlik ve namus boş bir kelime değilmiş, şimdi benim de sizden bir ricam var : Beni de dostluğunuza kabul edin ve üçümüzün kalbi bundan sonra bir kalb olsun.

Kadın ve Kalb Hakkında

İngiliz edebiyatından Vecizeler.

SULHTE çobanın kavalına abenk veren aşktır, muharebede galibin küheylanına şan veren de odur; salonda ziynetle gözleri kamaştırır, köyde çemen üstünde dans eder. Aşk sarayda, kulübede, çayırdaki bayırda hakimdir; yerde faniler, gökte layemutlar üzerine hükmü cari olan odur.

Walter Scott

TALÂK kanununun en menfur hükmüdür; erkeği ve kadını alçaltan, vefasızlığa, yalana, zem ve iftiraya, bütün diğer pisliklere götüren budur.

Duncan

HAKİKÎ zevce nerde ise aile ocağı da oradadır. İsterse ışık olarak başının üstündeki

Ruskin

GECE yarısı, yıldızlar yaş dökerken, hayat gözlerinde sönmeden, beraber sevdiğimiz vadiye şitab ederim. Orada düşünmekle zevk alırım ki, şayet ruhlar boşluklardan uçarak bah-tiyarlıklarının beşiği olan yerlere gelebiliyorsa,

sen de benim yanıma gelirsin ve cennette bile sevgimizin unutulmadığını söylersin.

Thomas Moore

KADIN isminin müradifi za'ftır.

Shakespeare

EĞLENCELERDEN bahtiyarlık bekleyen kadın bedbahttır.

Goldsmith

AŞK nehri dalgasız akmaz.

Shakespeare

İZDİVAÇ hayatında hedefi ta'yin eden erkektir, fakat hedefe götüren kadın olmalıdır.

Walter Scott

KADININ kalbi göklerin bir köşesidir, onun gibi de gece gündüz değişir.

Byron

MAYAT öyle bir muharebedir ki bedel ka-bul etmez.

Rudyard Kipling

GENÇLER vefa isterler, ellerinden gelmez; ihtiyarlar vefasız olmak isterler, ellerinden gelmez. Vefa hakkında bilinen bundan ibaret.

Oscar Wilde

SEVMEK hayatın sevgi olduğuna inanmaktır.

Shelley

W. Scott.

Byron

GENÇ

Tahasülâtler

ÖMER NURİ

Liselilerimizin Güzel Şiirleri

GEL ÇADIR KUR

Hiç bir kuşun, üstüne konmadığı bir ağaç:
Ömrüm; ne deye kondun bu ağacın üstüne?
Sana kim dedi ömrüm kuşa, şarkıya muhtaç?
Hiç bir kuşun üstüne konmadığı bir ağaç?

Her gün başka ahenkte söylediğin şarkılar
İnandırmıştı beni ömrümün düğününe.
Ne yazık, şimdi her dal hasretinle hışıldar!
Ah, nasıl inanmışım ömrümün düğününe!

Rüzgâr bir cellât gibi sallarken satırını,
Yapraklar dökülüyor, günler bir bir düşüyor;
Kup kuru bir gövdeye ümitler üşüşüyor.
Hayat bir cellât gibi sallıyor satırını!

Gel yine gölgede kur ömrünün çadırını,
Sen ki benim şeklini sevdiğim ilk baharsın;
Bir doğdun bir de batma, hayatıma kıyarsın,
Gel yine gönlümde kur gönlünün çadırını!

CAHİT SITKI

SERVİLER

Evladını toprağa gömen analar gibi
Bu günde gamlıdırlar, gamlıdırlar yarın da!
Her ölü için ayrı bir mersiye var gibi
Oğuldayışlarında, oğuldayışlarında!..

Sen yârin gitti deye içlisin mecnun kadar,
Ben ağlarım ardından bir tanecik annemin..
Servilerse herkesin ölüsüne ağlarlar
Uhrevî mezarlığın içinde derin derin!...

ESAT DEMİR AY

MARMARADA GURUP

Pembe renkler üstünde bulutlar uzanıyor
Emmek için güneşin süzülen al kanından,
Sanki taze can almak için sönen canından.

Kanatlarının ucu alev alev yanıyor
Bir mersiye okumak için koşan kuşların;
Kalbi kopuyor sanki o kanat vuruşların.

Korkusundan sararan bir yüze döndü güneş;
Titreyor hayatının sonuna yaklaştıkça,
Titreyor hayatından bir basamak aştıkça.

Muhteşem bir kor gibi denizde söndü güneş...

VAHDET GÜLTEKİN

GURBET

Ne derinden bir bakış ne beni bilen bir yüz,
Görmeksizin günlerce dolaştım gece, gündüz;
Gün sönerken ulaştım bir münzevi beldeye.

Bu yerlere düştüğüm ilk acı günden beri,
Akşam sabah yollarda dolaşarak serseri,
Bekleyorum yurdumdan mektup gelecek deye...

Her gün bir parça daha çöküyor gönlüme gam,
Burda her gün daha çok hazin oluyor akşam,
Dolar ciğerlerime bütün hızıyla gurbet...

Vurur heran göğsümde aynı sızıyla gurbet...

EMİN HALİL

Seyahat edebiyatı numuneleri:

Hindistanda Musikî

MUZAFFER REŞİT

Aşağıda okuyacağınız yazı Pierre Loti nin "İngilizlersiz Hindistan" isimli renk ve şiirle dolu kitabından alınmıştır. Pierre Loti burada Hindistanda bir Mehracanın sarayında dinlediği yerli bir musikî hey'etini tasvir etmekte ve tahassüsatını anlatmaktadır :

AKŞAMIN saat dördüne doğru, yakıcı güneş inmeğe başladığı zaman, zebular tarafından çekilen arabaların içinde ve küçük kafileler halinde çalgıcılar usulca geliyorlar (Mehraca bana sarayının orkestrasını gönderiyor.)

İnce ve narin silhuetleri, artist çehreleriyle, gürültü etmeden yalınayak içeri giriyorlar; kediler gibi hiç ses çıkarmadan yürüyorlar, merasimle reveranslar yapmak için eğiliyorlar ve yerde halının üzerine çömeliyorlar. Başlarında sırmalı tülbentten sarıklar var ve kulaklarında elmas küpeler; bir omuzlarına atılmış ince sırma çizgili ipek şallar göğüslerinin bir kısmını ve ma'deni halkalarla süslenmiş bir kollarını açık brakıyor. Hafif kumaşlarından ıtır ve gül suyu kokuları intişar ediyor.

Bakır telli büyük çalgılar getiriyorlar: Kıvrık sapı bir canavar başıyla nihayet bulan bir nevi' muazzam gitara ve ya mandolinler. Aynı ayrı sesler çıkarmaya mahsus gitaraları bir birinden çok farklı; fakat hepsinin kocaman ahenk sandıkları, ve sapları boyunca, ötede beride, sesin te'sirini çoğaltmak için, bir dala dizilmiş büyük meyvalara benzeyen içi boş yuvarlakları var. Boyalı, yaldızlı, fildişi işlenmiş bu aletler çok eski, çok kuru ve tannan, çok kıymetli şeyler; sadece manzaralarıyla, şekillerinin acayıplığıyla bende esrarla dolu bir te'sir yapıyorlar—Hindistanın esrarı. Bana tebessümle çalgılarını gösteriyorlar; bir kısmı parmaklarla dokunulmak, diğerleri yayla sürtülmek ve başka bir kısmı da üzerlerine sedef bir değnekle vurulmak için yapmışlar; telleri üzerinde siyah bir yumurtaya benzeyen abanozdan küçük bir şey yuvarlayarak çalınanları da var. Bizim garp musikimizin bilmediği ne incelikler! Muhtelif nağmelerde akord edilmiş dümbelekler ve elbiseleri pek muhteşem olan muganni çocuklar var. Ve bana benim için tab' edilmiş bir program veriyorlar, burada icrakârların garip bir surette ahenktar isimlerinin hepsi ona yakın heceli.

Saat beş. Uyutucu ve rahavet verici büyük tavan yelpazesinin havasını harekete getirdiği ve şimdiden akşam karanlığına gömülen salonda, yerde halının üzerine oturmuş yirmi beşe yakın çalgıcı var, şimdi tamam ol-

dular. Başlayacaklar, çünkü gitaraların sapları ucundaki bütün hayvan suratları yukarı kalktılar. Kocaman boylu aletler kim bilir ne müthiş bir ses çıkaracaklar ve bu dümbelekler ne gürültü yapacaklar! Bekleyorum, ve çok gürültüye hazırlanıyorum. Musikişinasların arkasında kemerli bir kapı beyaz bir dehlize karşı açık duruyor ve batmak üzere olan güneşten altın bir şua' içeri giriyor, Mehracanın askerlerinden — Kırmızı ışık içinde kırmızı sarıklı figüranlar — bu gurup üzerine aks ediyor, halbuki çalgıcılar içerde karanlığın vuzuhsuluğu içine gömülmüş bulunuyorlar.

Konserleri başladı mı? Onları bu kadar ciddi, bu kadar dikkatli ve birbirlerini tetkik eder görünce insan hakikaten buna hükm ediyor. Fakat hemen hiç bir şey işitilmeyor gibi... Ah! Evet!... Lohengrin uvertürünün başlangıcında olduğu gibi yüksek perdeden çok uzatılmış ve ancak işitilebilir bir nağme, sonra bu nağme bölünüyor, giriftleşiyor, ve daha fazla ses çıkarmadan ahenktar bir mırıltı baline geliyor. Bu kadar kuvvetli tellerden fıskıran bu adeta sükûti musikî ne hayret verici şey!... Elde haps edilmiş sineğin vızıltısı, bir pervane kanatlarının camlara sürtülmesi, bir yusuçuk böceğinin ihtizarı gibi bir şey... Onlardan biri ağzında ufacık bir çelik alet taşıyor ve üzerinden yanğını ovarak bir kaynak şırıltısına benzer sesler çıkarıyor. Bir çalgıcının âdeta korkuyormuş gibi parmaklarıyla hafifçe okşadığı gitaraların en dallı budaklı en kocamanlarından biri uzaktan gelen bir baykuş sesi gibi ve hemen daima aynı nağmeler üzerinden mütemadiyen huhu! huhu! diyor, ve bir başkası pes perdeden kumluk bir sahile hücum eden denizi andırıyor. Dümbeleklerin kenarına parmakların ucuyla temastan çıkan ve güçlükle fark edilen pırtırtılar var... Sonra birden bire hiç beklenmedik sarsıntılar, iki saniye devam eden çılgınlıklar, ve o zaman teller bütün kuvvetleriyle ihtizaz ediyor, ve başka türlü vurulan aynı dümbelekler altı boş bir zemin üzerinde yürüyen ve gitgide çoğalan fillerin ayak seslerini, yer altında suların gürültüsünü, bir uçurumda köpüren çağlayanı taklid eden derin ve kuvvetli sesler çıkarıyor... Fakat çabucak hepsi sakinleşiyor ve sükûta benzeyen musikî tekrar başlıyor.

Yere bağdaş kurmuş ve harikulade gözleri olan genç bir Brehmen dizleri üzerinde kabalığı ötekilerin inceliğiyle bir tezat teşkil eden bir alet tutuyor: içinde çakıl taşları olan alelade bir çömlek, bu çömleğin geniş ağzı çıplak ve kabarık göğsüyle kapanıyor. Bu aletten çıkardığı ses ağzını açık brakmasına ve ya vücudıyla kapamasına göre değişiyor. Parmakları bu alet üzerinde müthiş bir sür'atle hareket ediyor; çıkan ses bâzan hafif, bâzan derin, bâzan da dibindeki çakıl taşları hareket ettiği zaman yağın dolu gürültüsü gibi sert ve kuru.

Bu gürültülü sükût içinden bir gitaranın sesi yükselirse bu daima sadayı bir notadan diğerine götürerek bütün kuvvetiyle yükselen ve ızdırap içinde isyanlaşan bir ihtiras şarkısı oluyor, o vakit dümbelekler bu ihtizazlı şikâyeti örtmeden, esrarengiz bir patırdı yapıyorlar ve bütün bunlar beşer ızdırabının heyecanını bizim mükemmel garp musikimizden daha kesif bir şekilde ifade ediyorlar...

— "Filler geldi!" — Biri dinlemek zevkini ihlal eden bu cümleyi bana haykırdı... Hangi filler canım?... Ah! evet, unutmuşum bile. Bu sabah hint usulünde süslenmiş üstü köşklü bir kaç fil görmek arzusunu izhar etmiştim ve lutufkârane bir şekilde sarayın, ahırlarında bulunan hayvanlardan birkaçının benim için hazırlanması emri verilmişti.

Orkestra duruyor, çünkü fiileri görmek için dışarı çıkmam lazım. Ve daha evin eşğinde birden bire gurub eden güneşle baştan aşağı aydınlanmış ve kapının dibinde beni bekleyen üç kocaman hayvanın karşısında ve ayakları ucunda bulunuyorum.

Ön cepheden insan ilk bakışta örtüleri altında dişlerin korkunç beyazlığı, siyah çizgili kırmızı acaip hortumları ve aynı şekilde çizgili mütemadiyen yelpaze gibi gidip gelen kulaklarından başka bir şey fark edemiyor. Kırmızı ve yeşil uzun kumaşları kuşaklı köşklü çingiraklı gerdanlıkları ve geniş alınlarına düşen altın işlemeli başlıkları var.

Yetmişer yaşında yâni en kuvvetli çağlarında üç muhteşem hayvan-ve bunlar o kadar sakin o kadar alışkan ki; küçük gözleri benim üzerimde, keyfim isterse binmekliğim için ağır ağır diz çöküyorlar.

Tekrar sinek vızıltıları ve pırıltıları musikisine döndüğüm zaman akşamın alaca karanlığı salona girmişti.

Gitalardan her biri sırayla sessiz ahenk fasıllarından sonra tek başına kendi ümitsiz şarkısını terennüm ediyor; bununla beraber bu nağmelerin moğol veya çin şarkıları kadar uzak ve bizim anlayamadığımız hüznüleri yok; biz bunları âdeta tamamiyle anlayabiliriz, bu musikî uzun asırlar zarfında bizden uzaklaşmış fakat esas iytibariyle bizden pek farklı olmayan bir insan cemaatinin son derecede asabi hassasiyetine tercüman oluyor; ve çingeneler — filvaki', çok daha kaba bir san'atla — bize bu aynı sıtmalı cümlelerden bir miktar getirdiler.

İnsan sadaları benim için sona saklanmıştı. Bir biri ardı sıra, narin yapılı çokgenç çocuklar çılgın bir sür'atle şarkı söyleyorlar; onların çocuk sesleri şimdi kırılmıştır ve ihtizaz halindedir; insanı ürperten bir başlangıç çaldıktan sonra mugannileri idare eden sırma sarıklı bir adam bir kuşu sersemleten bir yılan dikkatiyle başı eğilmiş mütemadiyen onların gözlerinin içine bakıyor; hepsini teshir ettiği, istese taze gırtlaklarını yırtmaya kadar hepsine hükmedebileceği hiss ediliyor.

En son olarak, en meşhur mugannilerden biri başladı; bu yirmi beş otuz yaşlarında, dinç yapılı, güzel yüzlü bir adam. Bana sevgilisi tarafından artık sevilmeyen bir genç kızın şikâyetini terennüm edecek ve yüz-

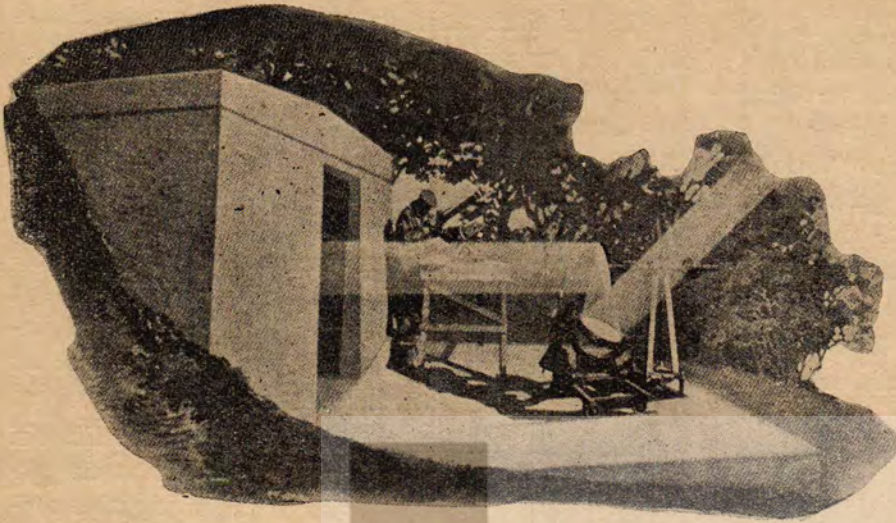
zünün hatlariyle o ızdıraba tercüman olacak.

Yerinden kalkmayarak evvela toparlanıyor ve gözleri mahzunlaşıyor. Ve sonra sadası işitiliyor; sesinin şark gaydaları gibi kayranan nağmeleri var; biraz boğukça kuvvetiyle bu ses en ince perdelerde bile erkek kalıyor. Kalbi burkucu ve benim için yep yeni olan bir tarzda ızdırabın nihayetsizliğini ifade ediyor. Ve yüzün muztarip hareketleri, ince ellerin ümitsiz takallüsleri de çok san'atkârane.

Bu orkestra, bu muganniler mehracaya aittir; elleri kavuşmuş, selam vermek için mütemadiyen eğilen, kedi gibi sessiz yürüyen hizmetçiler dolaşırken, kapalı sarayın mahrem sükûtu içinde onları her gün işitirler... Ah! bu prensin tahayyülleriyle onun hayatın kederleri, aşkın kederleri ve ölümün kederleri hakkındaki telakkileri bizimkilerden ne kadar farklı...

Pierre Loti

Güneşin hararetini ölçen aletler

AMERİKA Müttehit Cumhuriyetleri Bahri Taharriyat Laboratuvarı hey'etşinası Dr. Ross Gunn, son zamanlarda güneşin mahiyetine ve kâinata dair pek meraklı bir nazariye ileri sürmüştür.

Bu âlimin ifadesine göre milyonlarca volt elektrik güneşi beyaz-ateş haline getiriyor ve bu suretle dünyaya ışık ve sıcaklık veriyor. Güeeşteki elektrik sarfiyatı o kadar fazladır ki şayet para ile satın alınmak icab etmiş olsa, güneşi bir saniyenin milyonda biri müddetince bu halde bulundurabilmek için Amerika Müttehit Cumhuriyetlerinin bütün servetini sarf etmek lazım gelir.

Mount Wilson Rasathanesinden yapılan taharriyat arzda olduğu gibi, güneşin etrafında da bir mıknaş sahası olduğunu göstermiştir. Dr. Ross Gunn bu vakıaları esas itihaz ederek hesaplara başlamış ve güneşe ait olup şimdiye kadar hall edilmemiş bir takım mes'eleleri izzah eden bir nazariye kurmuştur.

Güneşten harici fezaaya doğru menfi elek-

trikle mahmul «ion»lar akar. Bunlar güneşin muhitinden geçerken mukavemete uğrarlar. Bu suretle güneşin beyaz-ateş, halinde bulunmasından mütevellit gazları ısıtırlar.

Yapılan rasadat güneşin bâzı garip hallerini meydana çıkarmıştır. Güneş daima sabit bir sür'atle dönmemektedir.

Dr. Gunn un nazariyesi bu esrarı izzah etmektedir. Elektriğin te'siri ile güneşin muhitinde bir rüzgar hasil olur. Bu rüzgâr hattı istivada çok hızlı, kutuplarda bil'akis ya-

Güneşin Muammalarını Halle Çalışıyorlar.

Sağda Einstein-cihazı.— 1250 Kg. ağırlığındadır.

vaş eser. Doktor diyor ki: «Dünyadan bakan bir rasıt güneşin yalnız muhitini göreceği için, bu sür'atli rüzgârı güneşin kendi hareketi-devraniyesine inzımmam etmiş görür, bu suretle güneşin hattı-istivasında vakî' bir noktanın kutupta vakî' bir noktadan daha çabuk döndüğüne zahip olur.»

Rüzgârın sür'atinde hasıl olacak tehalüf de hareketi-devraniye sür'atının azalıp çoğaldığı yolunda bir galatı-his uyandırır.

Dr. Gunn güneşin sathından çıkan elektrik cereyanının vüs'atini ve bu müthiş kuvvet akışını güneş muhitinden geçirmek için iktiza eden voltağı dört yüz bin bilyon bilyon (yâni dördün önünde yirmi üç sıfır) olarak hesap etmiştir ki Müttehit Cümhuriyette mevcut bütün müvellidi-elektrik makinaları son sür'atle işleseler hasıl edecekleri cereyan, buna nazaran, Atlantikin bir çiy damlasına nispeti gibi kalır.

Bu müthiş elektrik cereyanı nereden doğar? Bu elektrik ziyasını, bilyon bilyon seneden fazla bir zamandan beri yakmakta devam eden kuvvet nedir?

Dr. Gunn bu kuvvetin tahtel-atom tahavvül, yâni maddenin enerjiye inkılabı hadisesi olduğunu söyleyor. Bu hadisenin bütün kâinata devam edip gittiği ma'lûmdur. Güneş bu suretle milyonlarca senelerden beri, kül brakmadan kendini yakmaktadır. Yanan mîkdar saniyede 4 milyon tondur. Güneş bu suretle elektrik cereyanı vasıtası ile ziya ve enerjiye inkılab ederek zayı' olmaktadır.

Bu meraklı nazariyelerin ortaya atılması üzerine güneşin esrarına nüfuz etmek arzusu birçok hey'etsinaslarda yeniden uyanmış, bu hususta ciddi tetkikata başlanmıştır.

Bu cümleden olmak üzere geçen sonbaharda güneşin tutulma hadisesini layıkı ile tetkik edebilmek için Bahrı-Muhiti-Kebirin cenubuna küçük bir fen hey'eti- giderek ancak 93 buçuk saniye sürecek olan bu hadiseyi müşahede etmiştir.

Tetkikatın mükemmel bir surette yapılabilmesi için adaya birçok mükemmel vesait götü-

rülmüş ve bir de «Einstein (aynştayn)» cihası te'sis edilmiştir. Ma'lûm olduğu üzere bu meşhur Alman alimi yıldızlardan arza gelen ziya huzmelerinin yolda güneşin te'siriyle düz istikametten inhiraf ettiklerini iddia etmiştir. Bahs ettiğinin ne dereceye kadar doğru olduğunu tahkik maksediyle bu seferi yapmıştı. Hadise en iyi bu adadan görüleceği için oraya kadar zahmet ihtiyarından çekinilmedi. Müşahededен alınan neticeler üzerinde uzun uzadıya çalışılmaktadır. Fakat hüküm ancak iki üç sene sonra verilebilecektir.

Şunu da söyleyelim: bilhassa son bir astr zarfında yapılan bütün gayretlere rağmen güneşe ait birçok hakikatler henüz sır olmaktan kurtulamamıştır.

Güneşin üzerinde görülen lekelerin azalıp çoğalması dünyanın ahvali-cevviyesini yakından alâkadar etmektedir. Güneşin üstündeki lekelerin nispeten belirsiz buldukları diğer iki seneye nispetle yüzde on sekiz nispetinde artmıştır. Hattâ deniz sigorta şirketleri bile vapurları sigorta ederlerken bu lekeleri nazarı-iytibara almaktadırlar.

1926 senesinde güneşte bir leke zahir olmuştur. Bu leke muazzam bir çukurun peyda olduğuna alamettir, o kadar büyük bir çukur ki içine arz cesametinde on iki büyük seyyare alabilir. Bu lekenin zahir olması birkaç sene Amerika Müttehit Cümhuriyetlerinde müşahede olunan mîknatisi teşevvüşatın doğrudan doğruya sebebi olarak gösterilmektedir. 1926 senesi İkinci kânununun 20 nci günü öğleye yakın Müttehit Cümhuriyetler dahilinde bütün telegraf muhaberatı felce uğramış, Atlantik üzerinde de telsizle muhabere güçleşmiştir. Güneşin lekeleri doğrudan doğruya arza teveccüh ettiği zaman, dünyada mîknatisi teşevvüşat fazlalaşmaktadır.

Güneş lekeleri hakkında tetkikata henüz başlanılmıştır. Şimdiye kadar bir muamma hall edilmişse, daha yüzlerce muamma, sırrını henüz ifşa etmiş değildir.

Amerikada Halk Mektepleri

Yazan :
KÂMRAN ŞERİF

ÜMMİLİĞİ yalnız bizim memleketimize has gerilik zann etmeyin. Hayır, hattâ dünyanın en müterakkî memleketi olan Amerika Müttehidesinde bile ismini yazmaktan âciz yaşlı başlı insanlar var.

Bundan yirmi sene evvel Amerika Müttehidesinin Kentuki Cümhuriyeti dağlarında ümmilere okuma yazma öğretmek maksadiyle ilk gece dershanesi açılmıştı. Harf inkılabından sonra memleketimizde açılan millet dershanelerinde olduğu gibi bu dershanelerde akşamları okuma yazma bilmeyen büyüklere, biraz evvel çocuklarının çıktıkları sınıflarda, biraz evvel çocuklarına ders vermiş olan muallimler tarafından ameli usullerle okuma yazma öğretilmeğe başlanılmıştır. Bundan yirmi sene evvel bir dağ başında başlamış olan bu hareket, son on sene zarfında şümülünü arttırarak bütün memlekete sirayet etmiş ve ümmiliğe karşı açılmış bir mücadele haline gelmiştir.

Bu mekteplerde, on sekizinden seksenine kadar kadın erkek okuma öğreniyorlar. Bu sayede o yaşa kadar isimlerini yazmaktan âciz ihtiyarlar, çocuklarının mektuplarını okuyorlar, hattâ gazeteleri bile ta'kib edip dünyada olan biten şeyleri haber alıyorlar.

Büyüklere yazma okuma öğretmek zann olunduğu gibi güç değildir. Yaşlıların kafası yeni şeyleri güç aldığı fikri bugün eskimiştir. Zaten bu hususun şimdiye kadar ihmal edilmiş olmasının sebebi de «Ağaç yaşken eğilir!» sö-

“Ay-Işığt hanımı”, Cora Wilson Stewart

züne lüzumundan fazla kıymet verilmiş olmasındandır. Çocuk yeni şeyleri adeta gayrişuuri bir tarzda öğrenir. Fakat ümmi ebeveyn çocuklarının birkaç senede edinebildikleri okuma yazma iytiyadını birkaç haftada elde edebilirler. Çocuğun bilgisi hayattaki tecrübeleriyle birlikte ilerler. Halbuki büyük insan hayatta çok şey görmüş geçirmiştir. Onun için gördüğü, bildiği şeyleri yazı halinde yazmak ve okumak büyük bir insan için güç bir iş değildir.

Bundan on sene evvel muhtelif memleketlerde ümmilerin nisbetini, gittikçe artmak suretiyle, gösteren listede Amerika onuncu geliyordu. Hattâ onuncu gelmek için de İngiltere ile Gal eyaletini bir memleket saymak iyca b ediyordu. Halbuki Almanyada ümmilerin nisbeti yüzde 0.5 idi. Daha pek az evveline gelinceye kadar Amerika Müttehidesinde beş milyon ümmi hemşeri vardı.

Son on sene zarfında, kadın erkek milyonlarca insanı kapısının önünden ilerisini görmez

bir halde brakan cehaletle mücadele hususunda «Ayışığı mektepleri» denilen gece dershaneleri pek mühim bir rol oynamıştır. Bu hareket 1911 senesinde Kentuki Cumhuriyeti dahilinde Rowan Country mevkiinde «Ayışığı Hanımı» (moonlight lady) diye anılan Cora Wilson Stewart ismindeki kadın tarafından başlanılmıştır. Madam Stewart bir kır çocuğudur. Ebeveyni tahsilin kıymetini bildikleri için kızlarını hakkıyla okutmuşlardır. Cora Wilson on altı yaşında muallim olmuş ve kendinden küçük biraderleriyle hemşirelerinin tahsilleriyle meşgul olmuştur.

Bir kaç sene zarfında genç kız Rowan Country de kız mektepleri müfettişi oldu. O zaman teftiş dairesi dahilindeki bütün muallimler ve mektep kızları ile temas neticesinde memleketin en büyük derdini anladı. Diğer Cumhuriyetler de ikamet eden yetişmiş çocuklarına mektup yazamayan birçok analar tanır. Bu anneler çocuklarından aldıkları mektupları okutmak için ârızalı yollarda saatlerce yürüyerek «Miss Cora»

İhtiyarlığında münevver olan bir çoban

ya geliyorlardı. Birçok orta yaşlı adamlar gazete okuyabilmek için her fedakârlığı göze alıyorlardı. Dağ çiftliklerinde çalışan ve derilerini uzak piyasalara sevk etmek üzere kapanla hayvan avlayan birçok delikanlılar işlerine dair bazı lüzumlu mektuplar yazdırmak için dağ tepesine geliyorlardı. Rowan Country mektepleri yeni açılmış oldukları için yirmi yaşındaki gençlere vaktiyle mektebe gitmeğe imkân bulamamışlardı.

Ay-ışığı Mektebi

MADAM CORA STEWART birşey düşündü ve düşündüğünü muallimlere söyledi. Büyükler için kırdaki gece mektebi açmak o zamana kadar kimsenin aklından geçmemişti. Muallimler kabul ettiler. 1911 senesinde ilk kır mektebi açıldı. Kısa bir devrei - tedrisiye esnasında okuyup yazma dersi almak için üçyüz kişinin toplanacağı ümid ediliyordu. İlk gece

bin kişiden fazla insan geldi. Herkesin gece mektep ittihaz edilen yere kolayca gelebilmesini te'min için bilhassa mehtaplı bir gece intihab edilmişti.

Ders hararetli oldu. Gayret hususunda talebe ile hocalar yarışa çıktılar.

Çocuklar analarına babalarına yardım ettiler. Aileler arasındaki eski kinler unutuldu. Bir rahle üzerine oturup aynı kitaptan okumak eski düşmanları birbirlerine ısındırdı. O ne gayret, ne doymak bilmeyen bir arzu idi! İlk mektubu yazabilmek ne saadetti! Çocuklar ümmi bildikleri analarından, babalarından ilk mektubu alınca ne sevineceklerdi!

Bir saatte okuma yazma!

ERTESİ sene Ayışığı mektepleri büyüdü. Rowan Country de 1.600 kişi mekteplere devam ediyordu. Bu suretle hareket yavaş yavaş hudutları aşmağa başladı. Valiler ve adliye teşkilatı işle alâkadar oldu. Başka maksatlarla teşekkül etmiş müesseseler faaliyetlerini bu vadiye döktüler.

Bu suretle o zamana kadar cehalet mahbesinde yaşamış insanlar için halâs kapısı açılmış oldu. Artık bu kapının tekrar kapanmasına imkân yoktu. Zindandan fırlayanlar alabildiklerine gidebileceklerdi.

Okuma yazma çok kolay öğreniliyordu. Bunun için hattâ kıraat kitabına bile lüzum kalmayordu. Muallim bazı cümleleri yayvan satırlar halinde kâğıt üzerine makina ile veya elle yazıyordu. İlk derse methal olan bir mü-kâleme nümunesi gösterelim:

Hoca— Bana sor, okuyabilir miyim?

Talebe— Okuyabilir misin?

Hoca (matbu' cümleyi göstererek)— İşte sorduğun sual bu. Buna bakarak suali tekrar et.

Talebe (okuyarak)— Okuyabilir misin?

Hoca— Sor bana, yazabilir miyim?

Talebe— Yazabilir misin?

Hoca (matbu' satırı göstererek)— İşte sorduğun sual bu. Buna bakarak suali tekrar et.

Bu suretle talebe bu cümleleri teşkil eden kelimelerin şeklini hemen ezberliyor ve bu ke-

limeleri gördüğü yerde taniyor (1). Yarım saat içinde böyle dört cümle öğrenen talebe cümleyi tersinden de okuyabiliyor ve bir saat içinde sekiz on kelimeyi eyice ezberliyor.

Büyüklere mahsus bir kıraat sergisi vardı. Annelere mahsus kitapta kadınları alâkadar edecek birçok faydalı ma'lûmat veriliyordu. Erkekler de kendi kitaplarında bir çok zirai ma'lûmat buluyorlardı. Bu suretle bir taşla birkaç kuş birden vurulmuş oluyordu.

Hep Gönüllü !

BİDAYETTE herkes bedava hizmet etti. Kitap ve defterler iane ile alındı. Madam Stewart para ile konferans veriyor ve hasılatı mektebe tahsis ediyordu. Bu suretle para toplandı, fakat ancak darı darına yetiyecek kadar.

Zenginlerden Juluis Rosenwald ümmilikle mücadele işi ile alâkadar olup 200.000 dolar teberruatta bulundu.

Diğer Cümhuriyetler de ümmilikle mücadeleye başladılar. Herkes 1930 tahriri-nüfusunda ümmilerin adedini haddi-asgariye indirmek için mücadeleye iştirâk etmek isteyordu.

1930 Tahririne Hazırlık

BU suretle Kentuki Cümhuriyetinin ucra bir köşesinde başlayan münferit hareket birkaç sene zarfında umumi ve milli bir hareket şeklinde şümullendi ve nihayet merkezi Washington da olmak üzere Milli Ümmilik Ehli-salibi ismi verilen geniş harekete in-kîlab etti.

(1) Bu cümleler İngilizce de tek kelimelerden müteşekkildir: "Can you read?" gibi.

Bundan bir sene evvel Reiscümhur Hoover ümmilikle mücadele işini Dahiliye nezaretinin vazifeleri meyanına soktu ve ayrıca Düveli-Müttehide namına bir de komisyon teşkil etti.

Cora Wilson Stewart ümmilikle mücadele komisyonunun müdürüdür. Komisyon reisi Wilburun odasının yanındaki odada oturur. Son zamanlarında daha bu yaz dağ mekteplerinde okuma yazma öğrenmiş kimselerden kendisi birçok mektuplar almıştır.

Kendisi bütün gece mekteplerini birer birer dolaşiyor ve teftiş ediyor. Talebe Madam Stewart a muntazaman mektup yazarlar. Talebe aynı zamanda komisyon riyasetine de mektup yazıp kendilerine verilen kitaplar için teşekkür ediyorlar. Bu mektupların hepsine muntazaman cevap verilir.

Alınan Neticeler

BU mücadelede en fazla gayret gösteren dört cümhuriyetten Georgia 40.848, Alabania 41.726, Cenubi Carolina 49.145 ve Lomisiana 108.334 ümmi kimseye okuma yazma öğretmiştir. Bu dört hükümette cem'anı 240.070 kişi ümmilikten kurtarılmıştır. Diğer hükümetlerde de buna yakın neticeler alınmıştır.

Amerikada ümmilikle mücadele henüz bitmemiştir. Yalnız çok iyi başlamıştır. Cora Stewart ile arkadaşlar mücadeleyi terk etmeği akıllarından bile geçirmeyorlar. Bil'akis bütün Amerikada tek bir ümmi bırakmamak azmiyle yeni bir mücadeleye hazırlanıyorlar.

Ay-ışığı mektebinde bir dersane

Muht in Ilavesi

ON ASIRLIK BİR NEFİS ESER

Kaya Billurundan Kesme Surahi

Mısırda Galip Aziz Billahın sarayına ait asardan (975-996)

Memleketimizin en eski tarihi

H İ T İ T L E R

Maarif Vekâleti Asarîatika ve Müzeler dairesinden Demir-candar oğlu Avni Ali Bey ahiren kadim Hitit şehri «Kargemiş» ve havalisinde bir tetkik seyahati yapmıştır.

Son zamanlarda tarih sahasına çıkan ve Türk oldukları hakkındaki ümitler yüzde yüz derecesine varan bu kavme ait tetkikatını Avni Ali beyden *Muhit* için rica ittik. Bu birinci makalede Hi-

titler hakkındaki bütün tarihi ma'lûmat
hulâsa edilmiştir.

— I —

(Yazı ve resimlerin her hakkı mahfuzdur)

HİTİT, HATI VEYA KETİLER

Tarih sahasında yeni bir kavm-Araştırmalar-Tarihi ma'lûmat-Hititlerin yaşadıkları diyarlar.

ELLİ altmış sene kadar evvel, o âna değin ya büsbütün meçhul kalmış ve ya ehemmiyet verilmemiş olan, umumi tarihlerde bir kavm olarak bile gösterilmeyen çok kadim, medeni ve kuvvetli bir millet, miylattan 10-20 asır ve daha evvelki zamanları dolduran akvam arasından, birden bire tarih sahasına çıkıverdi:

HİTİT, HATI veya KETİ ler...

Kadim Mısır halkı, Sincar ve Mezopotamya, Filistin ve Suriye havalisinde çok kadim medeniyetleri ile tanınmış olan SUMMER ler, ELAM lar, AKAT lar, KALDANI ler, ASUR ler, AMURU lar, MİTANI ler gibi bir çok kavmlar arasında bu nevhur milletin de büyük bir mevki olduğu ve beşerin kadim ve muazzam varlığında onun da çok ehemmiyetli bir medeniyet yarattığı tezahür edince büyük alimlerin, müverrihlerin ve arkeologların dikkati bu yeni kavmin üstüne çevrildi ve bu sayede tarih yeni ve şanlı bir sahife daha kazandı.

Altmış seneden beri ilme vucutlarını vakf etmiş pek çok alimler bu kavmi tetkik ettiler; ikamet ettikleri kıtaları gezdiler, kazdılar; fakat elde edilen netice, maalesef, sarf edilen emeklere nisbetle çok az ve noksan oldu.

Filhakika, elli altmış seneden beri ve bilhassa bu günlerde Hitit varlık ve medeniyeti etrafında oldukça vasi' bir mesai şebekesi teşekkül etmiş olmasına rağmen istihsal edilmiş olan neticeler hiç de kat'iyet derecesine varmış hakikatlar değildir.

Esasen, farazi aksamını çıkaracak olursak, umumiyetle tarihi-kadim, bize pek az şey öğretir: tarih olmasına rağmen ekseriyetle ilmi hakikatlardan ziyade efsane ve faraziyelere istinad eder.

Hitit veya Hatı lar hakkındaki ma'lûmat da işte bu kabildendir.

Kuvvet ve meknetiyle kadim Mısır tarihine karışan, Mısırlıların Suryeye yerleşmesine uzun zamanlar mukave-

met eden ve o devrin muazzam nüfuzlarından birinin idare merkezi olan Babilî zapt, yağma ve tahrib eden (1) oldukça vasi' teşkilâtli ve bütün Anadolu ile (2) Asuriye, Amanus dağlarında ve Toros dağları eteklerinde, Oron «El'asi» nehri vadisindeki vasi' arazide (3) Asırlarca müddet hakimane yaşamış ve akallı bin senelik vakayî'de yüksek siyasetiyle (4) temayüz etmiş bir kavmin altmış sene evvelimize kadar meçhul kalmış olmasına hayli müşkilatla inanılabilir.

Diğer taraftan dini rivayetlerin karışmasıyla serapa masal ve efsane haline gelmiş olan, fakat aslen İbranilerin Homerik manzume ve destanlarından başka bir şey olmayan «Kitabı-mukaddes» de bu kavmden pek çok bahs etmektedir (5).

1.— The Land of the Hittites, Londres, 1910 C. Garstang.— Geschichte des Altertums. İkinci tab'ı, 1909, 1—2. Ed. Meyer.— Reich und Kultur der Chetiter, 1914, Ed. Meyer.

2.— Garstang, Meyer, Puhstajn, Reber ve Kargemiş hafriyat raporuna Hogart tarafından yazılan tarihi dibace ve Baron von Oppenheim tetkik edilsin. Ben bu husustaki noktai-nazarını ileride tevsik edeceğim.

3.— Edmond Pottier (L'Art Hittit) namındaki eserinde, o zamana kadar dermeyan edilen fikirlere istinaden Hitit leri Suriye ve Anadolu Hititleri olarak ikiye taksim etmektedir. Mumailiyle bu fikrin ilk mürevvici olmamakla beraber kuvvetli bir müdafiidir. Bu nazariyenin muakkıpları, Suriye Hititlerine Asuriye, Amanus etekleri Oront vadisini hudut göstermekte ve Anadolu Hititleri için de (Halis) Kızılırmak nehrinin şark sahillerinden şarka ve cenuba doğru bir memleket tahsis etmektedirler. Fakat bugünkü müşahedata nazaran bu tefrik, tahdit ve tahsis doğru değildir. Bunu ileride tevsik edeceğim.

4.— Meyer, Garsting, Maspero, Murgan ve diğerleri.

Benim fikrimce Mısır ile muahede akti, Mitani ve Amuru larla ittihat, ibda' edilen «Cemahiri-müttahide», o zamana göre yüksek bir fikri-siyasi ve hayli kuvvet ifade etse gerektir.

5.— Kitabı-mukaddes :

Tekvin. Bap 15, fıkra 20; bap 16, fıkra 14; bap 23, fıkra 3-10. A'dat. Bap 13, fıkra 29; bap 21, fıkra 22.

Şu halde bu kavme meçhuliyet atf etmek hiç de doğru değildir (6). Belki ciddi ve ilmi bir tetkik sahasından hariç kalmış ve belki de küçük bir kabile telakki edilerek ehemmiyet verilmemiştir.

Fakat son zamanlarda bu kavmin büyük bir medeniyet sahibi olduğu müteaddit alimlerin tetkikiyle meydana çıkmış ve yapılan hafriyat ve tetkikler bu sahada hayli kıymetli, fakat noksan mahsuller vermiştir.

Yeşu. Bap 10, fıkra 11.

Hakimler. Bap 3, Fıkra 5 ve ilah..:

Bu fıkralarda Hatı oğulları, kavmi olarak bu nam sık sık geçmektedir. Yalnız şayanı-dikkat bir nokta vardır. Oront (Nehrül'asi) üzerinde ve nehrin menbainı yakın "Kadeş" Hitit şehrinin mevkii "Kitabı-mukaddes," te yanlış gösterilmektedir. Mısırdan gelen Beni İsrail in evvela şimale çıkarak, sonra cenuba, Flistin e inmeleri akla ve mantika muvafık gelemiyor. Bu bir sehivden ziyade ravinin cehlinden ve bu rivayetlerin not edildiği, takrir olunduğu zamanlarda artık "Kadeş," in ölü şehirler arasına girmiş olmasından ve mevkiinin bihakkın ta'yin edilememesinden münbais olsa gerektir. Belki de kitabı-mukaddes Sami denilen akvamın Frat vadisine ve oradan da Suriyeye inmelerine tekaddüm eden göçebelik zamanındaki ilk muhaceretleri, Mısır huruciyle karıştırmaktadır. Bu halde Kadeş Miylattan 30-40 asır evvel mevcut bir şehirmiş demektir.

6.— Eyi tetkik edilecek olursa bu kavme ait ihticaca salih pek çok kadim neşriyatta da tesadüf olunur. İstrabon ile Herodot un bu kavmi tanımamış olmaları, ademi-mevcudiyetine kanaat vermeğe kâfi bir sebep teşkil etmez. Nazarımızda bu iki müverrih ile İbnihaldun arasında, eğer bir fark varsa her halde bu, sonrakinin lehindedir. İbnihaldun bu kavmden bahs etmiştir. (İbnihaldun dan Abdüllatif Suphi efendi tarafından "Miftahül'iber," namıyla terceme edilen eserin on beşinci sayfasındaki Türk Şeceranesinde "Heyatıla" ve "Elhata" şeklinde zikr edilen isimlerin bugün Hitit dediğimiz kavmin namı olmadığını ne ile isbat edebiliriz). Arapların bazı Türk kabaili için de "Heytal" ve cem'i olarak "Heyatıla" namını vermeleri ayrıca tetkika değer bir ehemmiyet arz etmektedir. Bu husus ile sonra meşgul olacağız.

Kâtip çelebinin Cihannuma sında (Sahife 165, fasıl 21), umumî tarihlerde "Kara hatay" olarak tanıdığımız öлке ve sekenesinden bahs olunurken, "Hanbalık"ı idare merkezi yapan bu türklere Hatay, Katay ve Hata denildiği söylenmektedir.

Bu kavmin Türklüğü hnsusunun tetkikini sonraya brakarak şimdilik bu isimlerdeki ayniyeti zikr edeceğim.

Bu kadim neşriyat arasında : Silsile-name, Ta'rifül'ümem, Nisepname-i-mülük, Mir'atül'iber gibi eserler de kayde layıktır.

Tetkikata, hafriyata saha olan mevkî'ler sırasıyle şunlardır :

Zencirli, Koyuncuk, Kadeş, Sakçagözün, Boğaz köy, Höyük, Kargemiş, Aslan tepe, Gültepe, Nemrut dağı, Alishar ve en sonra da Gâvurkale dir (7).

Bu tetkik ve hafriyattan alınan neticeler, bütün tarihi vakayii ve bu kavmin bütün hayatını aydınlatmamkla beraber, ne kadar az ve nakâfi olursa olsun, bizce kat' edilmiş, oldukça kıymetli bir merhaledir. İşte bunlardan sonra yazılan eserler, bize hakikî bir Hitit varlığı göstermektedirler (8).

Bu âna kadar Hititler hakkında yüzlerce eser yazılmıştır. Fakat, eserlerin bu çokluğuna bakarak bu millet hakkındaki ma'lumatımızın bir incir çekirdeği dolduracak kadar fazla olabileceğini ümid eylemek hiç de doğru değildir. O yüzlerce ciltleri dolduran bütün bu vasi' ma'lumat şu dar çerçeveye içerisinde icmal edilebilir :

« Miylattan yirmi asır evvel Hititler şimali Suriye de yerleşmişlerdi. Babilî istiyaları kablemiylat 1925 senelerine musadiftir.

7.— Geçen sene Gazi Hazretlerinin teşvikleriyle Gâvurkale de Alishar hafri Amerika'nın Şikago Darülfünunu şark enstitüsü profesörlerinden Von der Osten tarafından bir sondaj yapılmış, Hititlere dair emareler bulunmuştur. Esasen burada Hitit eserlerinin mevcudiyeti evveldenberi ma'lûmdur.

8.— Bu eserler meyânında benim görebildiklerim :

The Land of the Hittites, Garstang, 1910.

ve yine aynı muharririn Vedide Hakkı Baha Hanım tarafından ahiren terceme edilerek Türk ocağınca neşri derdest olan (Hitit İmperatorluğu).

Ve : Reich und kultur der Chititer, Meyer. 1914.

Ve : D'Après Charchemish, Perrot.

Ve : The Dawn of history Meyer, 1915.

Ve : Chetiter, Meyer.

Ve : Hethitische kunst, Puchstein, 1890.

Ve : Die Stellung de Hethiter in der kunstgeschichte; Reber, 1914.

Ve : Der Orient und die frühgriechische kunst, Poulsen, 1912. gibi ve daha bilmediğim oldukça kıymetli olanları vardır.

Nemrut dağı harabelerinden bir Hitit abidesi [Sütunlar İonien stilinin menşeyini gösteriyor]

Bir müddet sonra, yâni miylattan bin yediyüz sene evvel Mısır Hiksoslar istiyıla ediyor. Bu kavmin Hititler olduğunu iddia eden muharrirler yok değildir (9). Ve ben bu iddiaların muhik olduğunu kabulü zaruri görüyorum.

Hiksosların Mısır dan tartlarından sonra (10) Suriye de tam beş asır müddetle iki kavm, Hititler ve Mısırlılar çarpıştılar.

Daha sonraları (Kablelmiyat 1370) büyük Hitit İmparatoru (Shoubbi-louliouma) şubbi-luliyuma, Mitani ve Amurları da idaresi veya te'sis ettiği İmparatorluğun vahdet ve çemberi içine alarak büyük bir Hatı (Hitit)hükümeti ve hattâ, bir cemahiri-müttahide teşkil ediyor. Bu büyük hükümdar (K.M. 1345) tarihinde vefat ettiği zaman Hititler oldukça vasi' bir kıt'ai-arzı işgal ediyorlardı. Bu büyük İmparatorluk Friçya (11), Bahriyah, Asuriye, Filistinle hem-hudut gösterilmektedir. Bu zamanlardadır ki bir asır müddetle ta Fratehri sahillerine kadar uzanan Mısır hakimiyeti cenubi Suriye ye kadar çekildi. 1295 senesinde, Mısırlıların istiyıla hırsırları «Kadeş» civarında ikinci Ram-

zesle Hititler arasında müthiş bir harp vukua getirdi. İki taraf da oldukça zedelendi. (1279 K.M.) da Şubbi-luliyuma'nın haleflerinden Hatusil «Khattousil» firavun ikinci Ramzesle bir muahede akt etti. Yüksek bir fikri-siyasi ile hazırlanmış olan bu muahedename gümüş bir levha üzerine ve ayrıca steller üzerine yazıldı. Bunda Mısır hükümdarının tefevvuku görünmektedir; fakat Hititlerin de itaat altına alınmış bir millet olmadığı ve iki kavm arasında müsavi şartlı bir muahede olduğu da barizdir.

9.— The down of History, Meyer, 1915, S. 126.

Ve: Chetiter, Meyer, S. 48, Not; 1.

10.— Nereye? Her halde bu kavm dünya haricine koğulmuş değildir. Mısırlılar bunların peşi sıra Suriye ye giriyorlar ve orada karşılarına çıkanlar Hititler oluyor. Burada bir tezat var. Hiksoslar bu iki kavmin mücadelesi arasında erimiş olabildikleri mi? Hiç bir kavmin bir anda yok olabildiğine dair hiç bir tarih bize bir tek misal bile göstermiyor.

11.— Friçyaların Hititlerle muasır olup olmadığını tetkika lazım bile yoktur. Buna muahhar taksimat nazarı-iytibara alındığı ma'nası verilse bile böyle bir tahdit yine mefhumsuz kalır.

Bir kaç sene sonra Hatusil kızını Ramzesle evlendirdi. Mısır abidatı arasında bu hususta oldukça sarih eserler vardır.

Ezcümle Kral Hatusil ile kerimesinin firavun ve Mısır ma'budu-a'zamı huzuruna çıktıklarını tasvir eden bir dikili taş (Stèle) bu meyanda zikr olunabilir (12.)

Hatusil'in kızlarından birisinin çok hasta düşmesi üzerine firavun ikinci Ramzes baldızının tedavisi için kendi tabibini gönderdi.

Hatusil'in halefi (Doudhalia) Dudaliya (Kablelmiyat 1255-1200) zamanında şimali Anadolu da, Kafkasya da Hititler tarafından işletilen demir ma'denleri hususunda bu iki hükümet arasında bir münakaşa oldu. Bu hükümdarın

firavuna gönderdiği som demir bir kılıç çok ziyade nazarı-dikkatü celb etti.

Kablelmiyat 1100 senesine doğru Asuri hükümdarı birinci Telat Felasar (1. Tiglath-Pileser, Teglath-Phalasar) Kargemiş civarında Hititlerin memleketine girdi (13.) ve zahmetsizce bu kavmı itaati altına aldı (14.)

Bu tarihten sonra artık bu halide Hitit hakimiyetine tesadüf

edilmeyor; daha muahhar zamanlar, daha karanlıktır (15.) Bunun aydınlanması için, Hitit Hiyeroglifinin tamamıyla okunması lazımdır (16.)

Bu kadar cüz'i bir ma'lûmat ile Hititler hakkında fazla bir ihtisas iddia etmek elbette varid olamaz. Biraz

12.— Ed. Meyer, Chetiter, S. 76, Resim 58.

Ve Cowley, S. 37 resim 24.

13.— Pseudo-Hethitische Kunst, 1890, Puchstein.

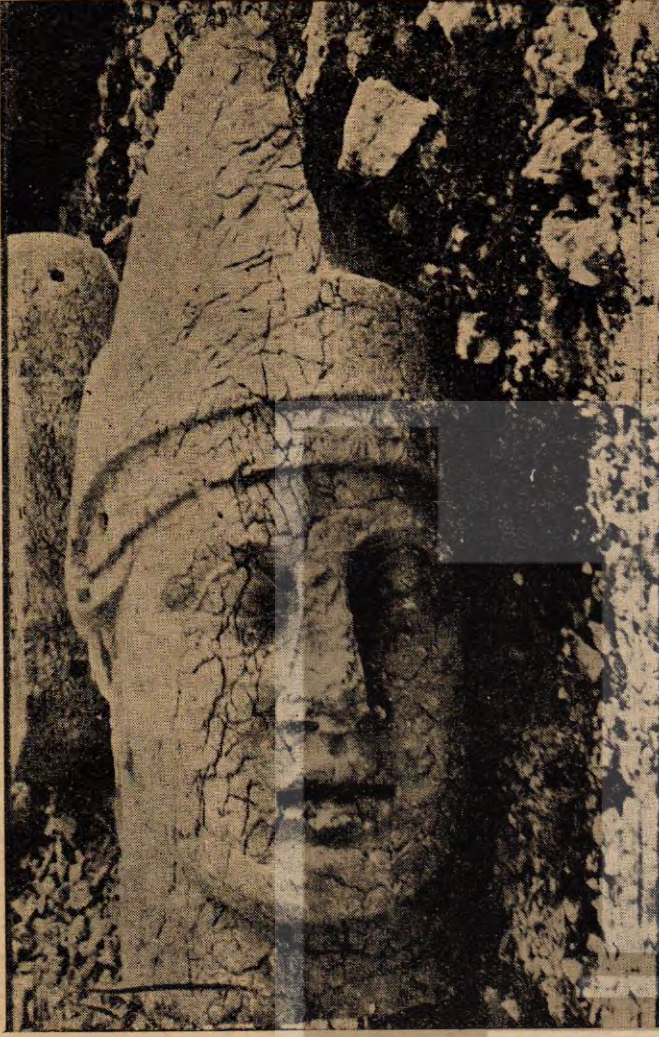
14.— Bu tarihi bir parça daha sonraya ta'lik edenler de yok değildir. Filhakika bu müddeada iki asırlık bir tekaddüm olması ihtimali mevcuttur; yâni kablelmiyat dokuzuncu asra ta'lik daha doğrudur. Bu tarih, muahhar iddialardan olduğundan Puhştayn'ın iddiasından ziyade ihticaca salih telakkîye şayandır.

15.— Fakat bu Asuri istiyılası önünde Hititlerin tamamıyla mahv olduğunu değil, orta Anadolu ya çekildiklerini kabul etmek daha doğrudur.

16.— Bu yazının okunduğu hakkındaki iddialar sadece gü-lünç bir şakadan başka bir şey değildir. Bu yazıyı okuyabilmek için bugün ta'kib edilen yollarda yürümek doğru değildir.

Ne.nrut dağı harabelerinden : Aktaş heykel başları

Nemrut dağı harabelerinden: (Çehrelerin çizgileri fevkalade san'atkâranedir).

Bir Hitit abidesi.

sert olmakla beraber, Avrupalı muharrirlerin nazariyelerine fazla ümit bağlamanın hata olduğunu söyleyeceğim (17.)

Bizim bu husustaki tetkikat ve müşahadatımız da çok fazla bir kıymet taşıyamaz. Maamafih bütün rivayetler ve bu rivayetlere müstenit neşriyattan daha ziyade mevsuktur; hiç olmazsa biz görerek söyleyoruz, ezbere değil.

Esasa girmezden evvel, bir kaç noktayı, bilhassa zikr etmek isterim:

Evvela, Hitit İmparatorluğunu ikiye taksim etmek, Anadolu ve Suriye Hititleri olarak iki parçaya ayırmak doğru değildir.

Saniyen, Anadolu da Hititleri Kızılırmak nehrinin kavsi şarkında brakmak hatadır.

Salisen, Hitit medeniyeti üzerinde çok kuvvetli netaiç verecek olan bir kaç hafriyat hiç bir zaman sonuna kadar gidilerek ta'mik ve ikmal edilmemiştir. Binaenaleyh bu noktadan bunlara tamamiyle iytimad etmek, tetkiki seraba düşürür. Boğazköy iptidai, Kargemiş yarım, Alishar henüz natamamdır.

17.— Çünkü bu muharrirler ekseriyetle bu tetkiki yapabilecek vesaitle malik değildirler. Bu iş için, her şeyden sarfi-nazar evvela yüksek bir lisaniyat mütehassısı, saniyen iyi bir arkeolog olmak lazımdır. Bundan sonradır ki mahallindeki tetkikat gelir. Bu güne kadar bunların hangisi yapılmıştır? Binaenaleyh denebilir ki biz Türkler bu millet hakkında belki hiç bir şey bilmeyoruz; fakat başkalarının bilgileri de bizden pek fazla değildir.

Rabian, Hitit tetkikatında Sumeri ve Akatları evvela nazari-iytibara almak lazımdır.

Bütün rivayetlerin tenevvuuna rağmen, Kablemiyat 20 nci asırdan çok evveleri (18) Orta Anadolu da Hititler iptidai bir vahdet te'sis etmişlerdir. Fakat bu varlık, iddia edildiği gibi (Halis) Kızılırmak nehrinin şarkında kalmış değildir. Ankara, Gâvurkale ve sonra İzmir havalisinde bulunan eserlerden anlaşılıyor ki Hititler; Adalar denizine kadar ilerlemişler ve bu havalide de yerleşmişlerdir. Ahiren Maarif Vekâleti tarafından çok iyi bir düşünce ile mulâjı yaptırılan (19) Mustafa Kemal Paşa kazasında (Eski Nif) Karabel mevkiindeki Hitit kabartmasının orada mevcudiyeti bu hususta çok canlı bir burhandır.

Bu eser, Şarl Teksiye tarafından yazılan Küçük Asya namındaki kitapta Mısırlılara izafe edilmektedir. Bu eser (Devamı 79 uncu sahifede)

18.— Belki de kırkinci asır ve hattâ daha evveleri. Elde ettiğimiz eserler Hititlere aitse, akalli altı bin senelik bir mazi taşıyor.

19.— Bunun Boğazköy ve Höyükteki kayalara oyulmuş Hitit eserlerine de teşmili çok şayanı-arzudur. Müruru-zamanla mahv olmaları ihtimali yok değildir.

Corneille - (Korney)

Yazan: YAŞAR NABİ

Corneille, Racinele beraber Fransanın yetiştirdiği en büyük trajedi müellifidir. Le Cid gibi, Horace gibi zamanında muazzam muvaffakiyetler kazanmış eserleri bugün de her temsilinde aynı muvaffakiyeti kazanmaktadır. Corneille fazilete âşık, yüksek ruhlu idealist bir şairdir.

Hayatı

PIERRE CORNEILLE 6 Haziran 1606 da Rouen da doğmuştur. Babası sular ve ormanlar mütevellisi idi. Küçük Pierre ilk tahsilini doğduğu şehrin jesüit kolejinde yaptı, sonra hukuk tahsil etti, sonra sarayda bir avukatlık mansıbi satın aldı. 1624 ten 1650 ye kadar bu vazife uhdesinde kalmış olmasına rağmen nadiren da'valarda vekâlet ediyordu. 23 yaşına kadar piyes yazmayı hatırına getirmemişti. 1629 da Rouen da şahit olduğu bir macera ona ilk komedisi olan Méliete i ilham etti. Pariste oynanan bu komedinin kazandığı muvaffakiyet onu yeni eserler hazırlamaya teşvik etti. 1636 senesine kadar birçok komediler yazdı ve temsil ettirdi, fakat Korney komediden ziyade trajedi yazmak için yaratılmıştı. 1635 te oynanan Médée isimli faciasından sonra 1636 da en meşhur eserlerinden biri olan Le Cid ile büyük bir zafer kazandı.

Zamanın baş nazırı Kardinal dö «*Richelieu*» edebiyatla da iştigal ederdi, etrafına topladığı birkaç muharrire planlar verir ve istediği şekilde piyesler yazdırırdı. İçlerinde zamanında oldukça şöhret kazanmış olan Rotrou nun da dahil olduğu bu gruba 1633 de Corneille de dahil oldu, fakat Richelieu nün edebi diktatörlüğüne ancak iki sene tahammül edebildi. Kardinalle bir münakaşadan sonra müstakillen çalışmaya başladı.

1636 dan 1652 ye kadar birçok güzel eserler yazdı. Fakat 1652 de Pertherite isimli eserinin beğenilmemesinden çok müteessir olarak tiyatro eseri yazmaktan vazgeçti. Artık ailesi içinde

sakin ve münzevi bir hayat sürüyor ve dini bir eseri manzum olarak fransızcaya tercüme ile uğraşıyordu. Fakat bu çekiliş kat'i değildi. Meşhur vergiler nazırı Fouquet nin ısrarları üzerine Corneille Oedipe isimli bir facia yazdı. 1659 da temsil edilen bu eseri zamanın münek-kîtlere Corneille in en güzel eserlerinden biri deye tavsif ettiler. Büyük trajediyene yeniden heves gelmişti. Bu tarihten sonra yazdığı on trajediden hiç biri eski eserleri ayarında değildi. 1664 ten beri Racine onun büyük bir rakibi olmuştu. Racine parlarken Corneille sönüyordu. Eski şöhretten hemen hemen eser kalmamıştı. Nankör muhiti hayran nazarlarını Racine e çevirirken Cide lerin Cinna ların müellifini unutmuştu bile. Corneille 1674 ten sonra hiç bir eser yazmadı. Bu tarihten sonraki hayatı hakkında muhtelif rivayetler vardır. Son senelerinde muzayakaya düşmüş olduğunu ve hattâ Boileau nun maaşını Corneille e terk etmeyi teklif ettiğini söylerler. Bu rivayetlerde her halde bir dereceye kadar hakikat vardır. Corneille zengin değildi, son zamanlarda bazı maaşları tedahülde kalmıştı. Sonra beş çocuğu vardı. İki kız üç erkek olan çocuklarını evlendirmek ve onlara bir mevki' te'min etmek için bütün servetini tüketmişti.

Corneille 1684 te Pariste öldü ve Saint-Roch kilisesinde gömüldü.

Muastırları onun şahsiyle eseri arasındaki tezada daima hayret etmişlerdi. Corneille in saf ve sadedil bir tipi vardı. Mahçuptu, kalabalıkta söyleyeceğini şaşırır, kendi mısra'larını çok fena okurdu. Bu kadar ma'nasız bir şahsiyetle bu kadar büyük bir ruhun imtızacı nadiren görül-müştür.

Eseri

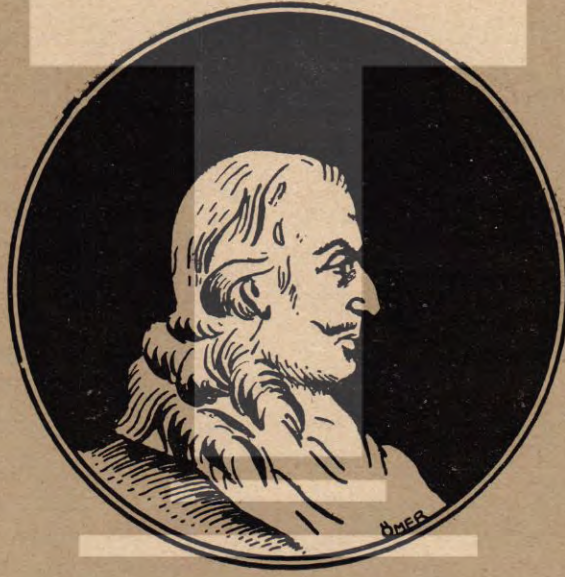
KOMEDİLERİNDEN bir çoklarının, zamanında çok alkışlanmış olmasına rağmen edebiyat tarihi Corneille i bir facianevis olarak kabul etmektedir. Güzel mısra'ları ve güzel birkaç sahneyi ihtiva eden ilk trajedisi Médée oynandıktan sonra Corneille e İspanyol lisan ve edebiyatını tetkik etmesini tavsiye etmişlerdi. Corneille İspanyol edebiyatını tetkik ederken Guillen de Castro nun eski bir piyesinde Le Cid in mevzuunu buldu.

Mevzuun esasını o eserden almış olmasına rağmen Corneille in Cid i aslına pek az benzer. Cid vazife ile aşkın müsademesini gösteren bir asalet ve kahramanlık hikâyesidir. Rodrigue babasının intikamını almak için delice sevdiği nişanlısı Chimène in babasını düelloda öldürmekten çekinmez. Bu ölümden sonra Chimène kalbinde kin ve aşkın mücadelesi ve Rodrigue le aralarında geçen sahne çok güzel ve muhteşemdir. Corneille in kahramanları vazife mefhumunu bütün ihtirasların üstünde tutarlar.

Racine le aralarındaki en mühim fark buradadır. Çünkü Racine in kahramanları ihtiraslarına daima mağlupturlar. Cid in mevzuunu az çok farklarla Abdülhak Hâmit de Nesteren isimli faciasında kullanmıştır. Fakat iytiraf etmeliyiz ki Corneille in Cid i daima kâ'bına varılamaz bir eser olarak kalacaktır.

Le Cid ilk defa oynandığı zaman o kadar takdir görmüş, o derece alkışlanmıştı ki o zaman Corneille le arası iyi olmayan Kardinal de Richelieu bu eserin tenkîd edilmesini resmen akademiye emr etmiş ve Chapelain akademi namına çok kuvvetsiz ve zayıf temellere istinad eden hücumlarda bulunmuştu. En kuvvetli tenkîtleri eserin adapte olması noktasında toplanıyordu. Corneille bunun üzerine hiç kullanılmamış bir mevzu'la ikinci büyük şaheseri olan Horace ı yazdı. Horace ın vak'ası ilk teşekkülü zamanla-

rında Romada geçer. Bu faciada vatan ve aşk hisleri çarpışır ve bittabi' vatani hisler galebe çalar. Roma ve Albe şehirleri birbirleriyle harb edeceklerdir. Zamanın usulü üzere Roma karşılaşmak için üç Horace kardeşleri ve Albe de üç Curiace kardeşleri intihab etmiştir. Fakat Horace lardan biri Curiace ların bir kız kardeşiyle evlidir ve Curiace lardan biri de Horace ların kız kardeşleri Camille ile nişanlıdır. Harpten evvel iki aile cengâverleri arasında çok kuvvetli bir sahne geçer. İhtiyar Horace çocuklarından ikisinin maktul düştüğünü ve birinin

Corneille

kaçtığını haber alır ve müteessir olur. Teessürü iki çocuğu öldüğü için değil üçüncüsü kaçtığı içindir. «Fakat o yalnız kalmıştı, üç kişiye karşı ne yapabilirdi» diye sordukları zaman vatanperver baba bila tereddüt «ölebilirdi» cevabını verir. Sonradan anlaşılır ki son kalan Horace kaçmamış bilakis tek başına muhasımlarının üçünü de öldürmüştür. Galip Horace evine döndüğü zaman kız kardeşi Hamille in kendisini tebrik etmesini ister. Fakat ölen nişanlısını

çok seven Camille buna karşı Romaya küfr eder ve bu felakete sebep olan Romanın kül haline gelmesini bütün romalıların ölmesini temenni eder. Vatanına karşı vakî' olan bu hakaret karşısında Horace kız kardeşini öldürerek eline bir ma'sum kanı bulaştırır. Horace bu katl yüzünden muhakeme edilir. Roma mahkemesi Romayı kurtarmış olmasına rağmen onu mahkûm eder, fakat millet cezasını aff eder.

Corneille in üçüncü şaheseri olan Cinna Roma İmparatorluğu zamanında cumhuriyet fikirleriyle İmparatorluğun mücadelesini gösterir. Roma İmparatoru Ogüst seleflerinin zulmünü unutturmak için çok iyi ve adilane bir surette memleketi idare eder. Vatanperver bir kadın olan Emilie ve sevgilisi Cinna beraberce hükümdarı katl etmek için plan kurarlar. Bu namertçe hareketi haber alan İmparator onları aff

eder ve iki genç âşık da Ogüst ün bu âli-cenaplığı karşısında onunla barışırlar. Cinnanın ilk perdesi Emilie ve Cinna'nın lehinde iken diğer perdelerde Auguste en mühim şahsiyet olur ve dram onun lehinde bir te'sir bırakır.

Corneille Le Cid den dört sene sonra dördüncü şaheseri olan Polyeucte i oynattı. Bu eserin vak'ası Romada geçer. Fakat mevzu' Romanın daha yeni zamanlarından, hristiyanlığın intişarından sonraki zamanlardan alınmıştır. Bu faciada iman ve dini akîde her şeyin fevkinde tutulmuştur. Dinini inkâr etmemek için seve seve ölüme giden Polyeucte de Cid gibi Cinna gibi fazileti ihtirasların fevkine çıkarmış bir kahramandır.

Corneille bu dört piyesle dört sene zarfında şöhretin en yüksek mertebesine çıkmıştı. Bütün tez ve telakkîlerinin eskimiş olmasına rağmen bu şaheserler teknik kuvvetleri ve üsluplarının ihtişamıyla layemetluğunu muhafaza etmektedirler.

Bu eserlerden sonra Corneille tarzını değiştirdi. Artık girift, muğlak vak'alar iyced ederek temaşagerleri hayret ve takdire sevk etmekten başka bir şey düşünmeyordu. Bu sebeptendir ki ondan sonra yazdığı birçok trajedilerin hiç biri isimlerini saydığımız dört şaheserinin derecesine çıkamadı.

Corneille in muhteşem, tannalı bir üslubu vardır. Mısra'ları rasin, kuvvetli ve tannandır. O bir şair olduğu kadar bir hatipti de. Yalnız nutuklarını hiç bir zaman kendisi söylememiş, daima yarattığı eşhasa söyletmişti.

Corneille trajedilerinde daima yüksek ruhlu büyük yaradılıştan insanlar göstermiştir. O hislerin asaletine inanan bir edipti. Aynı zamanda muvaffakiyetin de sırrını keşf etmişti. Çünkü sahnede asil hisler her şeyden fazla alkışlanır.

Onun kahramanları demir seciyelidirler, en müşkül vaziyetlerde bile bir an için hislerine mağlûp olmaz ve soğuk kanlılıklarını kaybetmezler.

Meşhur münekkât Saint-Beuve Corneille in üslubunu az yapraklı çetin ve sert bir ağaca teşbih ediyordu. Zineti az olan bu üslup zamanın tahribatına mukavemet edecek kadar rasindi.

I

GÖZLER

Bir gün kavrulurken bağrın derinden
Serin bir damla su içine düşer
Bir gözün açılan kirpiklerinden.
Kopup aynı gözden birer ikişer
Bırak bu damlalar kalbine aksın,
Gözünü yumsan da sonra nafile :
Muazzam bir deniz gibidir yeri,
Gözlerin dünyayı görmese bile
İçinde bularak çıldıracaksın
Hep aynı gözleri, aynı gözleri.

II

ŞEFKAT

Bir kedi sırtından daha yumuşak
Cilalı ve beyaz, beyaz ellerin
Bu gece ne kadar, ne kadar serin
Ve benim vücudum ne kadar sıcak.
Düşünme, geniştir kalbimde yerin,
Usulca elini elime bırak,
Usulca arala kirpiklerini.
Bu sükûn sardıkça hazla derini
Kızım göreceksin nasıl kederin
İlık bir damla su gibi uçacak.

III

Serin bir el okşamış gibi sıcak yüzünü
Tatlı bir haz dağıldı bütün çizgilerinden,
Sanki kalbin usulca kımıldadı yerinden.
Bana nasıl çevirdin gülerek bak yüzünü,
Nasıl ela gözlerin baktı öyle derinden,
Artık eser kalmadı içinde kederinden.
Nemli dudaklarımla ıslatarak yüzünü
Anlattım senden uzak nasıl, nasıl yalnızım.
Dinledin ellerinle kapatarak yüzünü,
Benim en cici kızım, benim en güzel kızım.

IV

Ayırma gözlerini gözlerimden bu akşam,
Böyle saatlerce bak, böyle asırlarca bak.
Gözlerine yavaşça, yavaşça doldu akşam..
Ufuktaki lambanın fitilini kısararak
Benim içimde yaktı sanki gurubu akşam.
Tutuşan bağrım için ne serin bir su akşam.
Gündüzden, gürültüden ve kâinattan irak
Akşamı seyr edeyim bakışlarında bırak,
Ayırma gözlerini gözlerimden bu akşam.
Böyle saatlerce bak, böyle asırlarca bak....

YAŞAR NABİ

Klasik Şiir

CORNEİLLE'İN eserlerinden :

Le Cide den bir parça

Don Rodrigue in tiradı

Kalbimin en derin yerinden
Umulmadık ve öldürücü bir darbeyle ya-
ralanmış,
Haklı bir kavganın sefil intikamcısı,
Ve haksız bir hiddete ma'ruz
Ben, hareketsiz duruyorum, ve mahv edil-
miş ruhum beni öldüren darbeye karşı ge-
lemiyor.
Aşkımın mükâfatını görmek üzere iken,
Allahım, ne acaip dert!
Bu hakarete tahkîr edilen babamdır,
Ve tahkîr eden Chimène in babası.

Baba, sevgili, şeref, aşk ;
Asil ve şedit tazyîk ; sevimli istipdat ;
Ya bütün saadetim mahv olacak veya na-
musum lekelenecek.
Biri beni betbaht ediyor ; diğeri yaşamaya
gayrılâyık yapıyor.
Aziz ve hain ümidi, (cömert
Ve aynı zamanda âşık bir ruhun)
En büyük saadetimin mert düşmanı,
İztırabıma sebep olan silah,
Şerefimin intikamını almak için mi bana
verildin ?
Yoksa Chimène i kayb etmem için mi?

**

Ne şiddetli mücadeleler hiss ediyorum!
Kendi şerefime aşkım karşı koyuyor:
Bir babanın intikamını almak, veya bir sev-
giliyi kaybetmek lazım.
Biri kalbimi tahrik ediyor, öteki kolumu
tutuyor.
İntihab etmek lazım: Ya aşkıma ihanet
etmek
Ve ya bir alçak gibi yaşamak.
Her iki şekilde de kederim nihayetsizdir.
Allahım, ne acaip dert!

**

Mezara koşmak müreccahtır ;
Babama olduğu kadar sevgilime karşı da
borçluyum.
İntikam almazsam o beni hakîr görecek.
En tatlı ümidime karşı biri beni vefasız
yapıyor
Ve öteki de sevgilime gayrılâyık ;
Ben ondan kurtulmak istedikçe ıztırabım
ziyadeleşiyor ;
Her şey kederimi artırıyor.
Haydi ruhum, mademki ölmek lazımdır,
Bari Chimène i gücendirmeden ölelim.

Hakkımı aramadan ölmek!
Şerefimi öldürecek böyle bir mezar aramak,
İspanyanın hatıramı nefretle yad
etmesine tahammül etmek:

Ailemin namusunu himaye etmediğim için!
Bir aşka sadık kalmak ki ruhum
Kayb olduğuna emindir!
Artık bu baştan çıkarıcı mantığı dinleme-
yelim,

Bu bana yalnız elem veriyor.
Haydi kolum, bari şerefi kurtaralım,
Mademki nasıl olsa Chimène i bayb ede-
ceğiz.

* *

Evet düşüncem yanılmıştı.
Ben sevgilimden evvel her şeyi babama
borçluyum:
Mücadelede veya kederden öleyim,
Kanımı aldığım gibi temiz iade edeceğim.
Şimdiden kendimi fazla kayıtsızlıkla itham
ediyorum.

Mücadeleye koşalım,
Ve bu kadar tereddüd etmiş olmaktan
mahcup,
Artık mükedder olmayalım,
Mademki bugün hakaret gören babamdır.
İsterse tahkîr eden Chimène in babası olsun.

MARKİZE KİT'ALAR

Markiz, eğer yüzümün
Biraz ihtiyar bâzı çizgileri varsa
Düşününüz ki benim yaşımda
Siz de daha güzel olmayacaksınız.
Zaman en güzel şeylere
Hakaret etmekten zevk alır,

Ve sizin güllerinizi de soldurmasını bile-
cektir,
Benim alnımı çizgilediği gibi.

* *

Aynı yıldızlar nizamı
Gündüz ve gecelerimizi tanzim eder.
Sizin olduğunuz çağdan ben de geçtim,
Siz de benim gibi olacaksınız.

* *

Bununla beraber benim bâzı cazip tarafla-
rım var ki
Oldukça parlaktır,
Ve beni pek şikâyet ettirmez:
Zamanın tahribatından.

* *

Sizde perestîş edilecek şeyler var,
Fakat sizin hakîr gördüğünüz şeyler
Daha fazla yaşayabilir,
Ötekiler yıpranmış oldukları zaman bile.

* *

Onlar şerefini kurtarabilirler
Bana güzel görünen gözlerin,
Ve bin sene sonra da herkesi inandırabi-
lirler
Sizin hakkınızda canımın söylemek isteye-
ceklerine.

* *

Bu yeni ırk nezdinde ki
Biraz iytiбарım olacaktır,
Siz güzel add edileceksiniz
Ancak ben söylemiş olursam.

* *

Düşününüz, güzel Markiz,
Bir saçı ağarmış ihtiyar sizi ürkütse bile,
O da sevilmeye layıktır
Eğer benim gibi biri olursa.

Yarım Kalan Hulya

Macar edibi Dezsö Szabo dan.

TİBOR Lesznyak, muallimi bulunduğu Tolcsva köyünden Lőcse şehrine ta'yin edilmişti. Otuz altı yaşlarında olan bu hasta ciğerli zavallı adam, yanına yegâne seyahat arkadaşı küçük bavulunu alarak trene bindi. Uzun ve nihaysiz elementlerle vakit geçirdiği bu köyden ayrıldığı için büyük bir teessür duyuyordu.

İglo istasyonuna vasıl olunca nahif vucudiyle bavulunu zorla sürükleyerek trenden indi. Karşısında uzaklarda Tatra dağları bütün görüş sahasını kaplayan bir dev gibi uzanıyordu.

Bu istasyonda aktarma vardı. Bir nevi' küçük vagon taklidine benzeyen yeni trene bindi; bu şimendifer karikatürü durdu, daha durdu, o kadar çok durdu ki... Bir türlü hareket etmemeyordu. Sonra nasıl oldu, kim bilir, çelimsiz ve ufak bir lokomotifin sürüklediği vagonlar, kaplumbağa sür'atiyle istasyondan uzaklaştı. Bereket versin yol kısa idi: iki saat sonra Lőcse istasyonuna vasıl olunca Tibor Lesznyak bagajlarını bir hammala teslim etti ve soluk soluğa Magas caddesini geçerek Ring e geldi. Bu zavallı maarif emektarı ne kadar sonsuz bir bahtiyarlık içinde ne kadar heyecanlı idi...

Bir tepe üstünde, eski ve sessiz evlerin sıralandığı bir köy görünüyordu. Güneş ufka doğru iniyor ve bu ağustos gününde mes'ut bir hava içinde teneffüs eden siyah evlerin üzerine, saçlarının altın rengini serpiyordu. Saint-Jacob kilisesinden bir ilahi sesi, dilenen bir el gibi, uzanıyordu: «Bizim için dua ediniz, bizim için dua ediniz...»

Bu tepe muztarip insanlarla dolu kürenin bir ur una ve ilahi, beşeriyetin ruhunda delinen, patlayan çibandan irinlerin sıçramasına benzeyordu. Şehirde: bir ölüm, sonu gelmeyen bir tali'sizlik ve bununla beraber gamsız bir gülümseme havası esiyor ve içine gömülünen sessizlikte bir unutma duygusu, ağlatıcı bir acılık var. Meydanlıkta, küçük parkın kıvrıkcık ağaçları altında, genç kızlar, beşer sağanağından düşmüş bu mu'cizevi alaimi-semalar, gülümseyiyorlar... ve bu gülümsemeleri hayat hailesi-

nin tahammül isteyen ıztıraplarını ifade ediyor; meydanlığın etrafında, karanlık evler içinde, çatılar altında, denizler üstünde, karalar üstünde, odalarda, mahzenlerde, tavan aralarında küçük ve sefil aileler, asırların sonuna kadar sürecek elemeleriyle kucak kucağa yaşıyorlar...

Tibor Lesznyak, bütün şehri ruhiyle tükenmez bir iştiaqla kucakladı. Burası *şehir* di... Hayatının derinliklerinde yanan bir tahassürle düşündüğü yer. İşte nihayet Tibor Lesznyak da bahtiyar olmuştu. Dudaklarından bir minnet ifadesi çıktı: mersi...

Tibor Lesznyak Lőcse şehirlisi olmuştu. Parasının azlığı hasebiyle şimdilik, küçük bir caddenin kaldırımları arasında kayb olmuş gibi duran bir nevi' karanlık kutuya benzeyen bir odayı kiraladı, ev sahibi burayı «döşeli odaların en eyisi» deye mütemadiyen meth ediyordu.... Aynı günde mektebe de gitti ve vazifesine başladı. Cahil delikanlılara, sümüklü ve pis çocuklara, burunlarını silmeyi ve milli marş söylemeyi öğretiyordu.

Tibor Lesznyakın hayatında bâzı küçük hadiseler belirmeye başladı. Onun için bin türlü şey söylediler. Sağ omuzunun diğerinden daha yüksek olduğunu iddia ettiler. Onun, kendini meth eden, insanlardan kaçan, hodbin bir adam olduğu söyleniyordu... Bu elli dört kiloluk adamcağız için söylenilmeyen fenalık kalmıyordu.

Bir omuzu düşük de olsa, diğer omuzu, Tibor Lesznyakın hakikî şahsiyetini gösteren bir abide gibi idi. Her yüke tahammül eden bu zavallı omuz akşamları yorgun düşerdi. Bu omuz, iç hayatında kapalı geçen çocukluğunu, gençliğinde çektiği zahmetleri, ağlamakla solan ömrünü, ve redd edilen ilk ve son aşkı, yeknesak ve bâzan yemeksiz geçen günlerini anlatan bu sol omuz acıklı ve doku-naklı bir tarih idi.

Mektepten çıkınca kararsız ve çocuklarla düşüp kalkmaya alışmış bir adam halini alıyordu. Hemşiresi kadar sevdiği şehrin bütün güzelliklerini doya doya seyr ediyordu. Bâzan küçük parkta bir kana, peye oturuyor ve bakir kalmış lekesiz hayatında

genç ve güzel kızlar, güneşe açık bir pencerenin kenarına konan bir serçe sürüsü gibi, neş'eli bir yer tutuyordu :

— Hedde, Hedde, senin zabıt talebeyi gördüm.

— Mici, hakikaten Etienne ile dargınmısın?

— Philippe in Marguerite e âşık olduğunu biliyor musun?

Ve bu büyük beşeri ilk bahar yanından geçerken, hayatının gizli derinlikleri içinde; güzel ve tatlı bir benliğe sahip olduğu, genç kız gözlerinin berrak yıldızlar gibi kendisine baktığı esatiri bir memlekette bulunuyormuş gibi meshur oluyordu.....

Her akşam, güneş batarken, Görbö yolunda geziniyor ve, büyük bir incizap ile, Tatra ya bakıyordu. Bu mecalsiz, hakîr maarif emektarının ruhunda uzak ru'yalar kanat çarpıyordu.

Eski evleri, etrafında dans eder gibi duran dağları, göğe degecek kadar yüksek ve sivri görünen Tatra yı ve sevimli genç kız çehrelerini içine alan derin bir ateş, yeni hayatın yaratıcı sarhoşluğu gizlice benliğine giriyordu. Tibor Lesznyak artık, bir hulya heykeli yapmaya başlamıştı. Mrariften istediği 500 kuronluk avansı bekleyordu. Tatra üstünde bir oda, bol havalı, güzel mobilyalarla döşeli, kırlara bakan iki büyük, çok büyük pencerele bir oda kiralamayı tasarlıyordu.

* * *

AYLARDAN beri beklediği avans teşrinievvelde verildi. Ömründe bu kadar parayı bir arada görmemiş olan zavallı muallim, kendisine güzel oyuncaklar hediye edilen bir çocuk gibi sevindi ve hemen bir oda aramaya koyuldu. Her gün bu işe bir buçuk saatini hasr ediyordu; bu saatler onun için hakîkî bal ayları idi. Oda olduğunu haber verdikleri bâzı yerlere, kendisi için münasip olmadığını bildiği halde, giriyor ve bakıyordu; çünkü o, harap çatılar altında gizli kalan beşeri hayatı iskandil etmekten haz duyuyordu. Ona - çok mükemmel bile olmasa - vasatî kıymette bir odayı gezdirdikleri zaman, bir gurur harareti, bir eyillik buharı, kaynamış bir fincan çayın dumanı gibi, yüzünü sarıyordu. Her şeye rağmen tuhaf bir tesadüf eseri olarak gezdiği bütün odalar, başka biri için tutulmuş bulunuyordu.

En son bir ümitle Zarda caddesinde oda ara-

maya başladı. Sevkî-tabîisi ona yuvasını muhakkak burada bulacağını ihsas ediyordu. Oda aramaya başladığının altıncı günü buraya geldi ve derhal, gizli bir tesadüf kendisine rehberlik etmiş gibi, üçüncü kapıya, bir katlı küçük bir eve girdi.

Kapı açıldı ve büyük, eski bir çingirak keyifli bir kahkaha bastı. Biraz sonra bir kadın çıktı. Tibor Lesznyak bu kadını ilk defa olarak görüyordu; fakat bilmeyecekti ki kendisine kapıyı açan bu kadın, ev sahibidir?

Bu kadın, şaşılacak derecede boysuz, küçük yapılı bir ihtiyardı. İri gözleri, alışılmış acıları seyr ediyor gibi bir ma'na taşıyor, fakat dudaklarında silinmez bir eyillik izi gibi, bir gülümseme parlıyordu.

Kartal gagasına benzeyen kuru ve ince burnu, sarı derisi kemiklere yapışmış yüzü, müteallim bir sükûneti anlatan çizgilerle dolu alnı, muztarip mazisi kadar yıpranmış çehresiyle bu ihtiyar ana, Tibor Lesznyaka geçen pazar kilisede işittiği ilahiyi hatırlatıyordu.

Birinci kata çıktılar. Zaten bütün kat, bir karyola sığabilecek kadar ufak ve ayrı bir kısmıyla bir mutfaktan müteşekkil büyük bir oda halinde idi. Odaya girdiler.

Odaya girdiler ve Tibor Lesznyak kendi evinde imiş gibi, bir sevinç duydu. Şimdi o, bütün geçmiş günlerinin hatıralarıyla dolu benliğini bu odada bulmuş kadar heyecan içinde idi. Her şeyi, hey'eti-mecmuasıyla ve en ince teferruatıyla, vazih bir ru'yet içinde, görüyordu. İki büyük pencereyi açtı: Tatra dağı yine karşısında yükseliyordu.

Hayretten kurtulduğu zaman, çok mahçup bir sesle sordu:

— Bu oda için ayda kaç kuron isteyorsunuz?

— Hizmet dahil olmak üzere, otuz altı kuron.

Tibor iki aylığı hemen peşin olarak verdi ve sordu:

— Bugün taşınabilirmiyim?

Eyi kalpli ihtiyar, dili dolaşarak cevap verdi:

— İmkânı yok, odayı düzeltmek, duvarları badana etmek, tahtaları temizlemek lazım.

Tibor Lesznyak hayret ediyordu:

— Fakat duvarlar daha yeni badana edilmiş, her şey yerli yerinde, muntazam, yeniden uğraşmaya ne lazım var? Ben bugün taşınmayı çok arzu ediyordum.

İhtiyar sarardı. Yüzündeki tebessüm kararı ve yeniden elem çizgileri belirdi.

— Hayır, odayı bu vaziyette brakamam. Memnun kalmanızı ve güzel kir oda sahibi olmanızı isterim muallim efendi.

Tibor Lesznyak razı oldu, taşınılacak tarihte mutabık kaldılar:

— On gün sonra...

*
*
*

BU on gün zarfında her gün en aşağı iki defa olmak üzere evin etrafında dolaşmaya geliyordu. Bütün hazır lıkları: mobilyaların temizlenmesini, nakkaşın tavana yaptığı tezyinatı seyre ediyordu. Artık, hayat karşısında cesaretini kıran o endişelerden, helecanelardan eser kalmamıştı ve şimdi yuvasına giren bir köpek gibi, odanın her köşesini ruhiyle, saf ve çocuk ruhiyle, ısıttı, magrur ve mes'uttu.

Nihayet onuncu gün geldi; bir çarşamba günü... Bugünkü kadar heyecan, ömründe duymamıştı. Zihninde seksen bin fikir trampet çalıyordu. Mektepten çıkınca, ilk işi yeni odasına taşınmak oldu.

Akşam, bütün oda tanzim edildikten sonra, yüz elli kuron sarf ederek yaptırdığı elektriği yaktı. Zıya sevimli mobilyeleri, eski sobayı, beyaz karyolayı parlattı, her şeyde yüze gülen bir cana yakınlık vardı. Açık pencereden, latif bir son bahar akşamı havası bütün taravetiyle odaya doluyordu: Tibor Lesznyakın ruhu annesini kucaklayan bir çocuk gibi heyecanla dolu idi, kendisi için bu kadar güzel bir

dünya ve bir oda yarattığı için Allaha minnetle şükr etti.

Gece yarısına doğru uyandı. Ru'yasında bir saman yolunda yattığını ve sayısız küçük yıldızların, üstünden geçtiğini görmüştü. Başında saçları diken diken olmuş ve yüzü kan içinde kalmıştı.

Elektriği yaktı. Aman yarabbi... Vucudunda ve yatağında, karyolanın etrafında ve yerde, gece masası üstünde, sayısız ve aç tahta kuruları sürüsü: orta boylusu, büyüğü, küçüğü, genci, ihtiyarı bir arada, bir kral ordusu gibi, bu yeni ziyafete akın

ediyorlardı. Tibor Lesznyak yataktan fırladı, odanın bütün elektriklerini yaktı. Pencereleden, dolaplardan, sobadan, divandan, her taraftan bu aç ve sessiz sürü, bir şerit halinde, karyolaya doğru, safiharp nizamında hücum ediyordu. O da beynelmî-

Tibar, gece yarısına doğru uyandı

lel mikroskopik bir tarihi andırıyordu.

Tibor Lesznyak geceliklerini çıkardı. Sonra, delice bir sür'atle, gündelik elbisesini sırtına geçirdi. Dolabı, konsolu açtı, küçük bavulunu aldı, içine bütün eşyasını, gömleklerini, kitaplarını, elbiselerini doldurdu. Pencereledi açtı ve bu bavulu odanın ortasına koyarak üzerine oturdu.

Oturdu ve bu dakikada hayatı kendine çok karanlık ve ümitsiz göründü. O muharebeyi, yegâne kat'i muharebeyi, ve bahtiyarlık istemeye onu sevk eden yegâne cesaretini de kayb etmişti. Ve orada, açık pencereden giren ruzgârla soğuyan odada, ziyafete koşan bu aç haşarat ortasında, haya-

tından bütün hezimetleriyle, bütün sukutu-hayaliyle acı bir istikrah duydu. Ne birşey istemesi, ne projeler yapması, ne de istirahat etmesi mümkün olacaktı. Bilhassa, bu mütebessim ihtiyar kadın, annesi gibi telakkî ettiği bu ihtiyar kadından şimdi nefret ediyordu. Fakat o da yarın bir lahza için gaddar bir erkek olacak, kendisiyle kabaca eğlenen bu kadının yüzüne tükürecekti.

Bavulunu sırtına aldı, telaşlı bir yürüyüşle merdivenleri indi ve kapıdan dışarıya fırladı. Şehrin topu topu bir oteli vardı, o da derin bir uyku içinde idi, herkesi tatlı uykusundan uyandırmaya kıyamadı. Karanlık kirlere doğru yürüdü. Bir çalılığın kenarında bavulunun üstüne oturdu, perdesüsünü arkasına aldı ve soğuğa aldırmayarak gözlerini kapadı.

Şimdi bu iki hayat yoksulu karşı karşıya kalmışlardı.

* * *
SABAHLEVİN, erkenden, iki arkadaşını da şahit olarak yanına alıp, ihtiyar kadına gitti. Ev sahibi gözlerini kendisine dikti, yüzünde göz yaşlarının çizdiği ıslak yollar görünüyor; beyaz alnı, yeni düşmüş kar gibi parlayordu. Tibor Lesznyaki daha şimdiden tuhaf bir hüzün istiyla etmişti:

— Size iytimad etmiştim madam, dedi, çünkü o kadar eyi ve müşfik bir haliniz vardı. Fakat bana çok fena bir oyun oynadınız... Oda tahta kurularıyla dolu... Halbuki ben bu oda için ne fedakârlıklar ihtiyar ettim, biliyorsunuz, elektrik te'sisatını bile kendi paramla yaptırım...

İhtiyarın çehresine magrur bir hava yayıldı; fiskiyeden fişkiran su gibi dımdık durarak cevap verdi:

— Sizi aldatmak istemedim. Paranızı iade edeceğim.

Bir iri göz yaş, kurumuş göğsüne damladı. Çehresi o kadar acıklı bir manzara almıştı ki Tibor Lesznyak iki şahidine dönerek:

— İhtiyar ettiğiniz zahmetten dolayı teşekkür ederim, dedi, beni yalnız brakabilirsiniz...

Şahitler gitti ve Tibor Lesznyak ağlayan bir çocuk gibi sesi titreyerek söze başladı:

— Bu, elemli hayatımda ilk bahıyarlığım olacaktı. Size bir anne gözü ile bakıyordum, madam.. Bilmiyorum ne fenalık ettim ki banyu bu zulmü reva gördünüz, o-

dayı tutmadan evvel bu mendebur mahlûklardan bahs etmediniz?

Kadın, sesi şefkatle titreyerek cevap verdi:

— Bunları başıma musallat eden, altı ay evvel burada oturan Budapeşteli bir ailedir. O zamandan beri bir saniye müsterih olamadım. Bu oda benim biricik ekmek kapımdı. O kadar temizlediğim halde, yine arkası kesilmeyor. Döşemelere varıncaya kadar her şeyi kaldırdım, duvarları badanalattım, her tarafı kükürtledim. Her gece üç defa çıkıyor, bakıyordum, bu son üç gündür hiç bir tane tahta

Askerlik Hikâyelerinden

Çavuşa Pes Dedirtti

Yazan: M. ŞEVKİ

ÖMER çavuş adıyla, saniyle bir palabıyıkta, sırf bunların yüzünden koca alayda nam vermişti. Ta kulaklarının arkasına kadar ulaşan koca bıyıkları, bugünkü bıyiksız neslin tam mevcuttu bir taburunu techize kâfi gelirdi.

Maamafî Ömer çavuşun meziyetiyalını bundan ibaret değildi, neferlerin ta'birince o tam bir «baba», zabitlerin ta'birince tam bir «arkadaş» idi. Hulâsa çalışkan, namuslu, cesur bir asker. Yalnız kötü bir huyu vardı, tüysüz, bıyiksız neferlerden hiç hoşlanmaz, hattâ onları adam yerine bile koymazdı, asker dedin mi kendisi gibi palabıyık olmalıydı, başka laf yok.

O gün yüzbaşının kendi takımına gönderdiği yeni askerleri gözden geçirirken, işte yine sırf bu yüzden küplere binmişti: Yeni neferler arasında gördüğü tüysüz, çakır gözlü, çelimsiz bir neferin önünde durdu, ellerini palaska kayışının içine sokarak haykırırdı:

— Ülen biz burada Sıbyan mektebimi açacağız, yoksa asker mi ta'lim ettireceğiz, tövbeler olsun şuncağazın ağzı mutlaka süt kokar, ne deyi seni buraya iletiler a gözümün nuru?

Bir taraftan acemiliğin verdiği mahcubiyeti hiss eden, diğer taraftan bu sözlerin ma'nasını anlamayan Ali hiç cevap vermedi, yalnız çakır gözlerini yana devirerek sinsi sinsi güldü, ve bu gülüş Ömer çavuşun bütün cinlerini, perilerini başına topladı.

— Ne gülüyon gök gözlü, zennemisin, erkek misin, nerde senin bıyıkların, disene bana?

— Başefendi, allah vermemişse nideyim, erkeklik yalnız bıyıkla olmaz a! Ömer çavuş bu söze bir cevap veremedi, yeni neferin yüzüne bir haylı daha dik dik baktı, sonra önünden yürüdü gitti, fakat o gün bu gün palabıyık Ömer çavuşla tüysüz çakır Alinin yıldızı barışmadı, bir birleriyle kavga

patırdı çıkarmadılar ama diğer neferler gibi can ciğer de değillerdi.

ÇAKIR Ali bir az askerliğe alıştıktan sonra ilk işi karyolasını Çavuşunki ile bir hizaya çıkarmak oldu. Kovuştaki nefer karyolarının hepsinden yüksek bulunan köşedeki azametli çavuş karyolasına ortada bir rakip zuhur etti. Akşam teknilinde çavuş bu gayrimuvafık ve ananeye mugayir halin izalesini çakırın onbaşısına, o da Aliye tebliğ etti. Ali bir türlü razı olmayordu:

— Ben tık nefesim, arkadaşlarla bir hizada kabil değil yatamam, nefesim tıkanır.

On defa Ömer çavuş karyola ayakları altındaki tuğlaları dışarı attırdı, on defa çakır Ali kâh rica ederek kâh rahatsızlığını ileri sürerek karyolasını yükseltti ve nihayet Ömer çavuşa da gına geldi:

— Brakın şu çakır mendeburunu, varsın o da benimle bir hizada yatsın.

Bundan sonra Ali tam çavuşunkinin büyüklüğünde bir kaşık aldı, çavuş bunu görünce yine kızdı, küplere bindi, karavana başında çakırın kaşığını kıracak oldu, öteki iytiraz etti.

— Yo baş efendi, ikimize de bir tayın çıkıyor sen ne kadar yersen ben de o kadar yerim. Ömer çavuş pisboğaz değildi, büyük kaşık almasının sebebi de sırf yine görenek ıktızası idi, Ali nin kendisine böyle fena nazarla baktığını görünce:

— Çatlayıncaya kadar ye! dedi ve bir daha ses çıkarmadı.

Ali bununla da kalmadı, takımında çavuştan başka herkes potinini sarıya boyattığı halde Çakır siyaha boyattı, bu haliyle de çavuşa benzemiş bulundu.

Bu sefer onbaşısı:

— Ülen ne yaptın? deyecek oldu.

— Yo onbaşım, parasını ben veriyon, istediğim renge boyatırım dedi.

Ali, çavuşu çekemiyor, fakat hayli mukavemet ediyordu.

Ömer çavuş bunların hepsine mim koyuyordu, hani bir pundunu yakalasa çakırın kulaklarını eşsek kulağı gibi uzatacak, fakat çakır bölüğe geleli bu kadar zaman olduğu halde bir türlü fırsat da bulamıyordu, nöbet, hizmet, ta'lim dedinmi çakır bir pire kesiliyordu, daha boru Ti... demeden en ağır uykudun uyanır, silahımı kapınca nöbet yerine koşarak arkadaşlarımı değiştirir, sıra kendisine geldimi hiç ihtara bakmadan vazifeye koşar ve nihayet ta'lim meydanında ilk olarak mutlaka çakır görülür, bu sebepten onu yalnız daima neş'elendirdiği arkadaşları değil, bütün âmirleri, zabıtları da seviyordu. Yalnız ve yalnız şu büyük mes'elesinden dolayı Ömer çavuşla anlaşamamıştı.

* * *

GÜNEŞLİ bir gündü, silah ta'liminden sonra bölükte eğlenceli sporlara başlamışlardı, neferler kalın tavla halatını sökerek getirdiler, evvela takımlar, mangalar karşı karşıya halat çektiler, bir çok güldüler, eğlendiler, sonra neferler teker teker halat başına geçerek kuvvetlerini deneyolardı. Bir ara nasıl oldu, tesadüf mü, yoksa her hangi bir mu'zibin tertibi eserimi, Ömer çavuşlar çakır Ali kendilerini halatın iki ucunda ve karşı karşıya gördüler, Çakır bir defa yerde yatan halata bir de pala bıyıklarını buran çavuşa baktı ve onu çileden çıkararak gök gözlerini yana devirerek sordu :

— Baş efendi, biz de çekişelim mi ?

Ömer çavuş Ali nin tüysüz suratını görmeye dahi sinirleniyordu, fakat şimdi redd ederse korktu diyeceklerdi, onun için ellerini kalçasından indirdi ve emr etti :

— Geç bakayım karşıya... çekiştiler, Ali, çavuşu çekemiyor, fakat hayli mukavemet ediyordu, çavuş buna dahi öfkelenmiş, Aliyi bir silkti, geri geri çekti, arka taraflara getirdi, hiddetinden nereye gittiğinin bile farkında değildi, bir ara çakır halatın ucunu bırakıp yere yatınca çavuş tepe taklak çöplükten aşağıya yuvarlanıverdi, ve bu hali gören millette can mı kalır? pos bıyıkları ve palaskasıyla çöplükte bir an için boylu boyuna uzanan çavuşun hali herkesi gülmekten kırmış geçirmişti, yalnız Ali gülmedi, çavuşun yanına seğırtti.

— Baş efendi, dedi, kusura kalma, ma'lûm ya biz sizin gibi Aslan yapılı, pala bıyıklı değiliz, ayağım şürçtü de ondan braktım.

Çavuş kendi haline kendisi de güldü, doğrulup elbisesinin tozlarını silerken:— Pes diyorum çakır, dedi, gayrik bana dahlaşma.

BU tarihten sonra palabıyık Ömer çavuşla tüysüz çakır Ali bölükte en çok sevişen iki ah-pap oldular.

İmperyalizmin bir İslam memleketine daha yayılması

İtalyanların Sünusi merkezi olan Kufra ya girmesi

Bir Sünusi hecin-suar kafilesi

İtalyanların zapt ettiği Sünusi kalesi

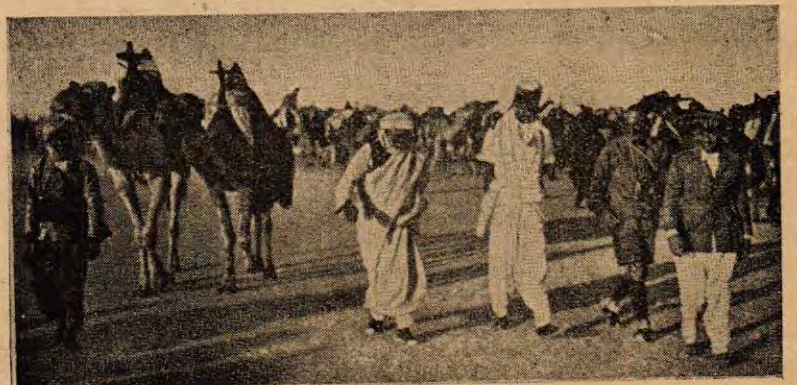
Sahrada İtalyan kuvvetleri—Havadan kuş bakışı ile.

Kufraya İtalyanlar Bayraklarını dikeyiyorlar.

2000 insan, 5000 deve için su veren kuyular kazılmış.

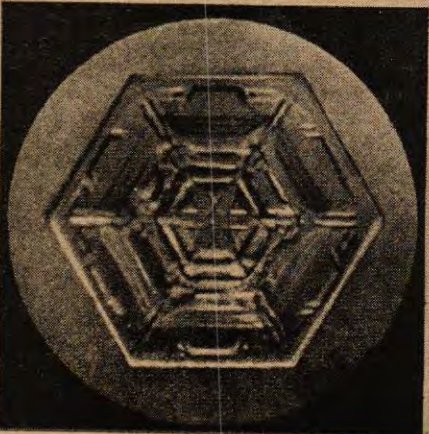
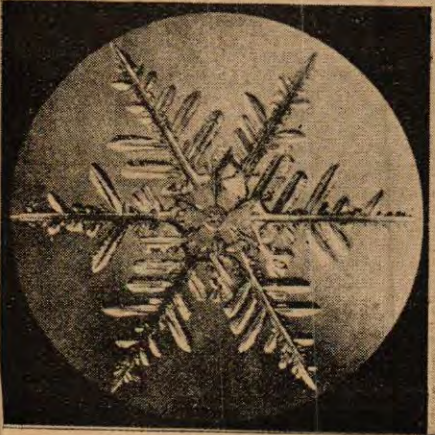
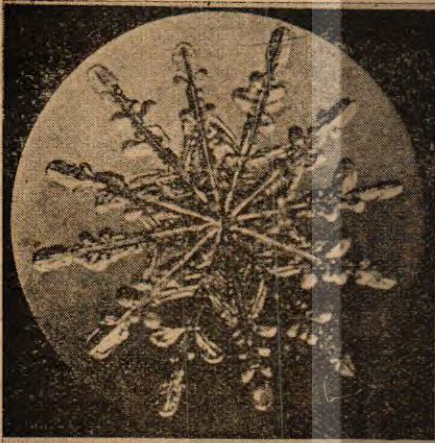

İtalyanların bir sefer heyeti (Duk Apolia ortadaki uzun adamdır.)

Tabiatın
San'atkârlığı

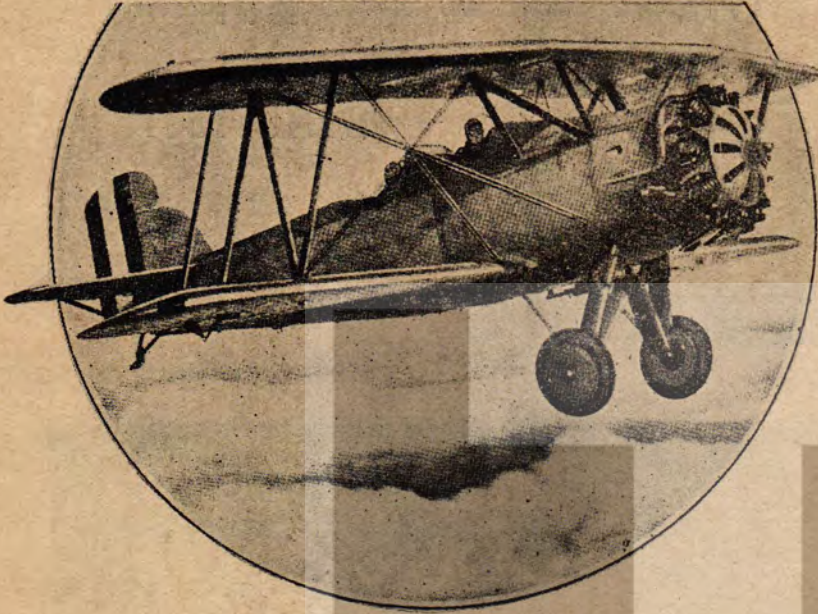

Kar
Billurları

Bir Tecrübe Pilotu İle Birlikte Uçuş

Edwin Teale den : HASAN HALET

(Cehenneme dalan) tayyaresi

Yorulmayan kanatlarla tüyleri ürper-tici hünerler yapmak, yeni bir tay-yareyi tecrübe etmek isteyen bir adamın her günkü vazifelerin-dendir. Havacılığın bu meraklı şü'besini eyice tasvir ede-bilmek için bu makale-nin muharriri ilk u-çuşunu yapan bir tayyareye bin-miştir.

LONG İsland daki Mitchel tayyare istasyonunun hareket hattı üzerinde yürüdüğümüz zaman 600 beygir kuvvetinde bir Conguerer motörü bütün hızıyla çalışıyordu. Makinistler sarı krom kanatlı ve derin göğüslü olan bu Curtiss Falcon tayyaresini hazırlıyordu. Curtiss kumpanyasının tecrübe pilotu olan William Croswell bu yeni makinanın evsafını tat-kik edecek ve ben de ra-sıt bulunacaktım.

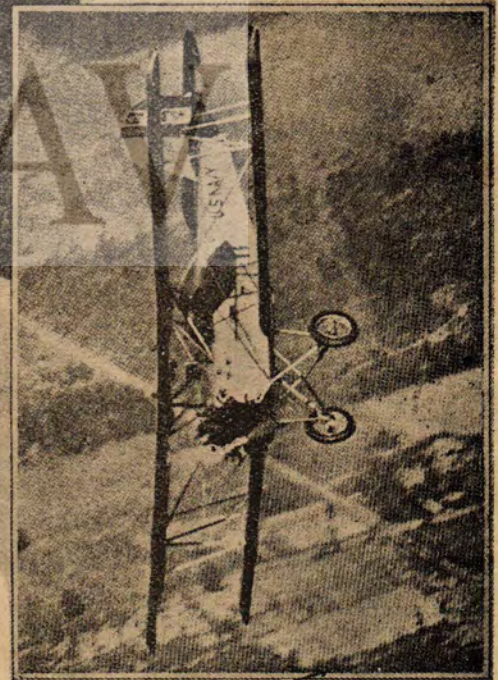
Paraşütlerimizi üzeri-mize taktığımız esnada bü-yük motörün gürültüsü a-zaldı. Çelik pervane güneş zıyasında parıldaya parıl-daya yavaşladı, makina çalışmış ve hazırlanmıştı. Croswell ucunda bir kro-nometre bulunan yeşil bir kordonu boynuma geçirdi.

Yirmi beş yaşında o-lan ve sinirlerine hakim bulunan bu pilot haya-tını, sakatlanan bir bomba

tayyaresinden paraşütle kurtarmıştı. Texas da Kelly istasyonundaki askeri hava mektebinde okuduktan sonra tecrübe pilotu olmuş ve son iki senedir Cur-tiss kumpanyasının mühendis hey'etine girmişti. 1200

Croswell ucunda kronometre asılı bir kordonu boynuma geçirdi.

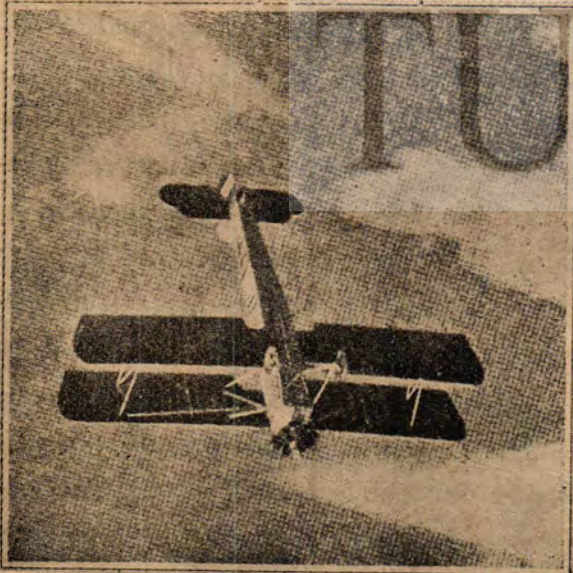

Tehlikeli bir tecrübe

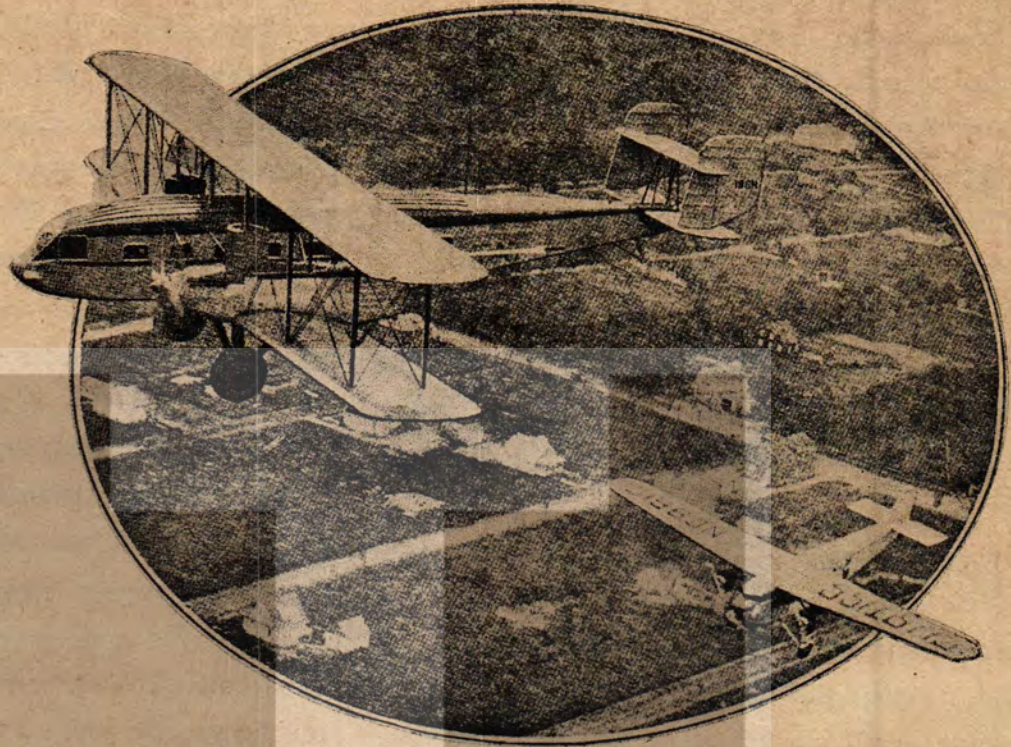
beygir kuvvetindeki Con-
dor ve geçen nisan Vaşing-
ton da bahriye erkânı hu-
zurunda 3000 metrelik bir
sukut tecrübesi yaptığı Hell
Diver de dahil olmak ü-
zere yirmi beş kadar tay-
yare tecrübe etmişti.

*
*
*

MAKİNAYA tırmandık.
Croswell öne otur-
du. Ben de kanapemin ka-
yışlarını omuzlarıma ve be-
lime geçirdim. Makinistler
tekerleklere konan tahta-
ları kaldırdılar. Sahanın ö-
teki ucuna doğru kalktığı-
mız esnada egzostlardan çı-
kan dumanlar etrafı sardı.
Sahada dönerek rüzgârı
karşımıza aldık. Croswell
havadaki diğer tayyareleri görebilmek için başını sa-
ğa sola çevirdi. Her tarafı sarsan bir sadme ile ga-
zı tam açarak sahadan fırladık. Oturduğumuz yer-
lerden sanki bir bora geçiyordu. Hangarlara çok
mesafe kalmadan tekerlekler yerden kalktı ve önü-
müzdeki binaları geçtiğimiz zaman yerden 70 met-
re kadar yükselmiştik.

(Cahenneme dalan) bir oktan hızlı olarak
hava tabakalarına dalyordu.

Son model bir ticari tayyare tipi

Döne döne 300 metreye çıktık. Sonra seri' ve
büyük bir daire resm ederek şarka doğru ilerleme-
ye başladık. Tayyarenin burnu daha alçalmış ve
sür'at fark edilebilecek bir surette fazlalaşmıştı.

Croswell sol elini gaz anahtarından kaldırdı
ve elektrik telleri istikametinde uzatarak çelik bir
direği gösterdi. Orası sür'at tecrübesi sahasının baş-
langıcı idi. Gözlerimi alt kanadın ön köşesine dik-
tim. Önümde yeşil tarlalar belirdi. Kurşunu renkte
çaprazlariyle direk hayal gibi geçtiği anda krono-
metreye bastım. Birinci direği geçmiştik.

Bütün dikkatimi temerküz ettirerek yeşil patates
tarlaları içinde muntazam sıralar arasından beygirlerle
çekilen sapanları, taş yığınlarını, hurde otomobil
parçalarından vucuda gelmiş bir kümeyi, güneş ziy-
yası altında parıldayarak sür'atle kayb olan limon-
lukları şayanı-hayret bir vuzuhla görebiliyordum.
Elektrik direkleri yanımızdan parmaklıklar gibi ge-
çiyordu. Croswell yarı arkasına dönerek ileriye işa-
ret etti. Burada Wanderbult otomobil sür'at yarış-
ları sahasının elektrik direklerini muvazi bir surette
ta'kib eden işaretler sola doğru saparak uzanıyor-

du. Bu dönemecin sonunda sür'at sahamızın son işareti bulunuyordu. Yine nazarımı kanatta temerküz ettirdim ve çelik direk yanımızdan geçerken kronometreyi durdurdum.

Bakmak için saati kaldırdığım esnada oturduğum yerde geriye doğru kaydığımın farkına vardım. Tayyare birden bire yukarıya doğru dikilmişti.

Geriye doğru bir daire resm ederek döndüğümüz zaman saate baktım. İki ve bir çeyreklik mesafeyi tamam 48,7 saniyede kat' etmiştik. Saatte 164 ve saniyede 0,455 millik bir sür'atle uçmuştuk.

İKİNCİ tecrübe tayyarenin yükseliş kabiliyetini ta'yin etmektir. Bu tecrübe muayyen bir irtifa kadar müteaddit çıkışlardan mürekkep çetin bir şekilde başlayordu. Sahadan kalktık ve tayyarenin burnu gayet dik bir zaviyeyi işaret etmek üzere ve aletimiz 300 metreyi gösterinceye kadar yükseldik. Bu yükseliş 44 saniye sürdü ve bu müddet zarfında sür'at saatte 85 mil yâni 135 kilometre olarak muhafaza edilmişti.

İlk 300 metrelik yükselme için en münasip irtifa' zaviyesini bulduktan sonra 300 metreden başlayarak aynı usulde 600 metreye yükseldik ve bu irtifa tekabül eden hava sür'atini buluncaya kadar tecrübeyi tekrar ettik.

Bir tayyarenin yükselme kabiliyetini ta'yin için yapılan bu tecrübelerin itmamı bir hafta sürer. Tam değişikliklerle imal edilecek yeni tip bir tayyarede bu tecrübeler üç dört ay devam eder.

Mütemadi ve uzun bir yükselişte Falcon 3000 metreye kadar çıktı. Hakîkî yükseliş hududu 7000 metre idi. Croswell hava sür'atini gösteren saati işaret etti. İbre yükseldikçe yavaşlayarak dönüyordu. Bu, hava tabakası kesafetinin gittikçe azalmasından ileri geliyordu. Bu sebepten saat, sür'ati yanlış olarak, hattâ tayyarenin hakîkî sür'atinden de az gösteriyordu.

Croswell inişimizde muvazene tecrübelerinin nasıl yapıldığını gösterdi. Arkadaki muvazene kana-

dını tayyareyi ufki bir vaziyette tutacak surette tanzim ettikten sonra burnu işaret etti. Aşağıya doğru inmekte idik. Yeşil tarlaların bize doğru sür'atle yaklaştığını gördüm. Croswell iytidalle elini manevaleye götürdü ve yana çevirdi. Oturduğum yerde adam akıllı sarsıldım. Bir iki saniyelik sukuttan sonra tayyarenin burnu yükselmeye başladı. Yavaş yavaş ufkun üstüne çıktı ve müteredit birkaç yükseliş ve alçalıştan sonra sema ile denizin birleştiği hattın üzerinde kaldı. Artık ufki bir vaziyette uçuyorduk. Eyi hesap edilmiş bir tayyarenin muvazene kanatları serbest bırakıldıktan sonra bu tabii uçuşu derhal kazanması lazımdır.

Bundan sonra tayyarenin burnu yükseltildi. Croswell in eli manevaleyi çekti. Deniz Falcon un önünde inip çıktı. Biraz sonra yine tabii uçuş başladı. Sonra Croswell manevaleyi yana çekti, kanatların biri döndü. Manevele yerine getirilince bu müteharrik kanat kendi kendine düzeldi ve eski halini aldı. Tayyare yine ufki uçuşuna devam etti. Öteki kanatta da aynı tecrübe yapıldı. Croswell bundan sonra tayyareyi sağa doğru döndürdü, ayaklarını dümen pedallarından kaldırdı. Tayyare sola kıvrıldı, tekrar eski istikametini ta'kibe başladı. Nihayet halezoni bir uçuş yaptı: bunda da makina tabii vaziyette idi.

Bir kere, Wright tayyare istasyonunda mülazım Sutton un başından tehlikeli bir kaza geçmişti. 1000 metrede tayyaresinin kuyruğunu islah edebilmek için tecrübeler yapıyordu. Makinanın en arkasına ustuvani bir kabin içine saçma koymuş ve istediği zaman boşaltabilmek için tertibat yapmıştı. Her yeni tecrübeye safrayı çoğaltıyordu. Bunun neticesi olarak tayyarenin merkezi-sikleti geriye doğru gidiyor ve dönüşler güçleşiyordu. Nihayet Sutton tayyaresi döndüğü esnada safrasını boşaltabildiği bir noktayı buldu. Bu gibi tecrübeler şeytanın bile cesaret edemeyeceği, ancak hava vasıtalarını emin bir hale koymak için mühendislere bir ders teşkil eden soğuk kanlılık tecrübeleridir.

YANA dönüş manevrelerinde rasit yerine safra konur. İdaresi kat' olunmuş bir makinada bir canı tehlikeye koymak kâfidir. Ticaret nazareti müsaade verdiği her tayyarenin altı tam dönüşten sonra, kontrol terk edildiği takdirde bir buçuk devr yaparak tayyarenin düz yola gelmesini isteyor. Eğer tayyare bu manevreyi yapamazsa tekrar ta'dilata mecbur tutuluyor. Aşağı bakıldığı zaman, baş döndürücü sür'atin vücuda getirdiği karma karışık manzara, bir pilotun kaç defa döndüğünü saymasını müşkülleştirir. Ekseriya pilot, yerde bulunan muayyen bir işareti intihab eder ve buna göre kaç defa döndüğünü sayar. Croswell bir kaç ay evvel 1300 metrelik bir irtifa'dan aşağıya doğru 23 defa dönerek yere indi. Vasati olarak bir tayyare, 360 metrelik bir irtifa'da beş defa dönmelidir.

Yeni bir tayyareye bir dönme tecrübesi yaptırıldığı zaman, pilot kontrol aletine fazla bir tazyikin te'sir edip etmediğini ta'yin eder. Tayyarenin ucunun yokarıya doğru kalkamağa çalışıp çalışmadığını tecrübe eder. Bu çok tehlikelidir. Tecrübe görmüş bir mühendis, ilk defa yaptığı tetkikattan bu gibi hataları anlayabileceği için tecrübe pilotlarının eksrisi mühendislik tahsil etmiş olanlardan intihab edilir. Tecrübe pilotu, bir tayyarenin resmini yapan mühendise, tecrübeden mülhem tavsiyelerde bulunur. Hava tünellerinde yapılan model tayyare tecrübelelerine, tecrübe pilotu kendi ma'lûmatını ilave eder.

Bâzan bir müşteri tayyareyi kabul etmek için bir takım hususi şartlar koşar. Amerikan bahriyesi için geçen ilk bahar gayet seri' iki kişilik bir tayyare, Curtis kumpanyası tarafından inşa edildi. Bâzi kimseler böyle bir dalmanın, kanatları parçalayacağını iddia ettiler, Croswell bunun böyle olmayacağını tecrübeleriyle gösterdi ve Vaşington daki Anacosita sahasında 6000 metrelik bir irtifaa çıktı ve (cehenneme dalan) ismindeki tayyareyi bir mermi şeklindeki uciyle, aşağıdaki boş hava mesafesine doğru daldırdı.

UZAKLARDAN UZAKLARA

*Şimdi artık senden uzak bir sahildeyim ;
Yükseliyor sazlıklardan bir veda sesi.
Sevgililer uğramıyan viran eldeyim ;
Sevdaların bu yerlerde solmuş gölgesi ...*

*Yorgun, susuz, âhuların gözleri gibi,
Ufka dalgın bakışların efsanem oldu.
Akşamların melâlile titreyen kalbi.
Sen unuttun ve baharım açmadan soldu.*

*Bekleyorum bu yollarda yorgun, perişan,
Rüzgârların beldesinden bir tek hediye.
Saçlarından ey sevgilim ; dağılıp, uçan
Saçlarından bir kaç teli getirir diye ...*

SALİH ZEKİ

Anacosita sahası, dalmağa başladığım zaman, bana bir posta pulu gibi görünmüştü, fakat sonraları her tarafa yayılmağa başladı. Beş metre daldıktan sonra, tayyare saatte 200-300 mil sür'atle hareket ediyordu, hattâ o kadar ki, pervanenin dönebileceğinden daha fazla bir sür'atle hareket ediyordu. O zaman hızlanan makinayı durdurdu. 30 saniyeden az bir zaman zarfında 3000 metrelik bir irtifa'da bir oktan hızlı surette dalmaya muvaffak olmuştu. Tayyaresini düzeltmeye başladığı zaman, müthiş kuvvei-anilmerkeziye, kendisini oturduğu yerde müthiş bir kuvvetle tazyik etti. Sikletinden altı misli bir sür'atle yerine saplanmış gibi bulunuyordu. Eğer birden bire tayyare dursaydı, o zaman pilotun başındaki kan vücuduna yayılacak ve tayyareci ölecekti.

Bir tecrübe pilotunun vazifesi, gayet tehlikeli sergüzeşlerle doludur. Fakat bu sergüzeşlerin ameli kıymetleri vardır. Bu tecrübeler tayyare mühendislerine daha iyi tayyareler yapmayı öğretir ve bu suretle havada seyahat edenlerin emniyetine hizmet ederler...

Konrad Bercovici den

G İT A nın gelin olduğu sene bu Karadeniz memleketine kış erken gelmiş, hemen hiç soğuklara alışılmadan kuşlar dallarında öter ve ayılar son bahar böğürtlenlerini yiyerek gezerken ilk kar fırtınası kopmuş ve bir sabah Tuna birdenbire donuvermişti. Köy erkeklerinin yardımı ile geçinen dul kadınların zahiresi ortada kalarak harab olmuş, artık can cana, baş başa düşmüştü.

Bu fırtına haftalarca derken aylarca devam etmiş, havada beyaz bir hortlak ordusu gibi hırıltularla döğüşerek yerlere yayılan kar tabakasına baktıkça insanın kuru ve çıplak dalların tekrar yaprakla bezenmesinden ve nehrin buzlarının çözülmesinden ümidini keseceği geliyor, her taraf kışın artık buralara yerleşeceği, Karadeniz ve Tuna arasında bu sefalet ve soğuk manzarasının böylece devam edip gideceği hissini veriyordu.

Derken bir gün yine birdenbire, bulutlar aralanıp, ılık bir yağmur dağlardan, damlardan ve yollardan erittiği karları toplayıp seline katarak götürdü.

Bir iki gün sonra Tuna'nın mavi çelikten örtüsü yırtılıp sular şataretle Karadenize doğru akmağa başladı. Baharın gelişi hattâ kışın baskımından daha seri' oldu. Beyaz badanalı küçücük evlerin kapı ve pencereleri açıldı, kadın, erkek, çocuk ve davar sokaklara, kırlara döküldü.

Bir hafta sonra, dağların tepesinde bile bir zerrecik kar kalmamış ve mavi Tuna'nın sathı kırmızı ve sarı yelkenli sandallarla örtülmüştü. Balıkçılar ağlarını koyuvermişler, sahildeki köylüler sesleniyor, kırmızı etek ve beyaz bluzlu kadınlar bulutsuz bir sema altında davar

G İ T A

Terceme eden :
EMİNE SAFFET

bulduklarından ansızın karlar arasında mahsur kalmışlar ve bu seksen kişi kış imtidadınca araba ve derme çatma çadırlarda barınmağa mecbur olmuşlardı. Kış sonlarına doğru ise kabîlenin delikanlıları kapalı yaşamaktansa serbest ölmeği tercih ederek beyaz dıvarlı mahpeslerinden fırlamışlardı.

Bivolar köyü halkının, ılık baharla beraber gördükleri ilk yabancılar Nae kabîlesinin yorgun ve harap halkı oldu. Çingeneler hiç bir zaman bu kadar hüsnü-kabul görmemişlerdi. Kondukları yere toplanıp ateşlerinin etrafına dizilen köylüler merakla, kışın geçirdikleri bin türlü maceranın hikâyesini dinliyor, at üzerinde kurtlarla nasıl çarpıştıklarını, çadır ve vagonlarının kapılarına sokulan ayıları nasıl kaçırdıklarını takdirlerle karşıyorlardı. Köylüler bu zavallı adamları sarılıp öptüler, karınlarını doyurdular ve çocuklarını okşadılar. Hattâ bu hailede ölenler için bir kaç damla göz yaşı bile akıtanlar bulundu. Biçare adamlar... vakıa çingene tamma... ne ise Allah taksiratlarını aif etsin!

güdüyor, erkekler sapanlarını sürüyorlardı. Kış her ne kadar şiddetli olmuşsa da buna mukabil tabiat bereketli bir mevsim va'd ediyor, her kes halinden memnun görünüyordu. Âdeta denebilirdi ki kar kuluçkaya yatan bir tavuk gibi toprağa yatmış, ısıtmış ve mahsulünü te'min etmişti.

* * *

BU kara kış koptuğu zaman çingenelerin Nae kabîlesi kışlakları olan Bivolar köyüne doğru yollanmış

Ertesi günü hava biraz dönmüş, bu samimiyet ce-reyanı değişmişti. Yüzlerce, binlerce senelerden beri kökleşmiş hissiyat yine kendini gösterdi... öyle ya! köylü köylüdür, çingene çingenedir. Bivolar ahali ellerinde kazma ve küreklerle ağıl ve ahır kapılarının önünde nöbet beklemeğe, kadınlar da evlere sokulan çingene çocuklarını ve fal bakmak teklifiyle onları ta'kib eden analarını kovmağa başladılar. "Haydi oradan. Mubarek paskalya haftasında Allahlık adamları işlerinden alıkoymayınız. Dilenciler! Yalancılar! Hırsızlar! Çingeneler sizi" dendi.

KABİLE reisi Nae nin adamlarından birinin dul zevcesi Takia nın kızı olan Gita arabayı kullanmak, sepet örmek ve geçici kadınlardan alınıp pazar yerlerinde satılan kumaş toplarını omzunda taşımak gibi hizmetler için annesine yardım eden on altı yaşında sessiz ve uysal bir kızcağızdı.

Bu uzun ve sert kışın baharında güneşin harareti çiçekler ve meyvalarla beraber Gita yı da birbenbire kemale getirmişti. Her zaman ince ve çekingen olan sesi bülbül şakırtısına dönmüş, boyu fidanlar gibi serpilmişti. Bütün kış zarfında gamlı, gamlı oturup hiç konuşmayan bu kıza aylarca arkalarını dönmüş olan kabile delikanlıları şimdi sesini duyunca yüzüne bakıp yürürken hareketlerini gözleriyle ta'kibe başladılar.

Kabile reisi Nae bir gün "Kuzum Gita kaç yaşında?" diye sorarken içinden gençlerin bu kıza neden şimdiye kadar dikkat etmediklerine şaşırıyordu. Hattâ kendisi, şu Gita yı ta çocukluktan beri tanıyan ihtiyar bile ona genç ve beğenir gözlerle bakıyordu.

Kabile halkı hep boylu ve gürbüz oldukları halde her kes yine birbirine Gita yı göstererek: "Ayol şuna bak, annesinin boyunu geçti. Kendi yaşındaki oğlanlardan daha uzun boylu" diyorlardı.

Annesinin arabasının tekerlekleri çamurlara saplandığı zaman kız hemen arabadan atlayıp, kimseden yardım istemeksizin arabayı kurtarmış hattâ ıycabında böyle işler için başkalarının yardımına bile koşmağa başlamıştı. Genç kızlar tuhaf mahlûklardır. Menekşeler gibi bir aralık siz başınızı çevirdiğiniz zamandan istifade ederek ayaklarınız altından türeyiverirler. Gita ya bakanlar da böyle düşünüyorlardı.

Saçları sıklaşmış ve daha parlak olmuş, omuzları genişlemiş, göğsü esmer mermerden bir heykelinki gibi dolmuştu. Dudakları daha kırmızı, gözleri daha parlak ve kolları daha yuvarlaktı. Kış ve kurtlarla cenkleşmekle geçen soğuk ve açlık ayları zarfında Gita acaba ne ile beslenmişti ki bütün kabile halkını harab eden bu zorlu kıştan o böyle daha dinç ve güzel olarak çıkıyordu...

Gita nın mensup olduğu kabilenin Bivolar köyüne konduğunun gecesi oraya başka bir istikametten bir çingene kafilesi daha gelmiş ve Nae nin ateşi yanına sokulmuştu. Yeni gelenlerin reisi olan Petru ile Nae kan kardeşi idiler. Çingeneler, üzerine biraz daha kuru ot atarak ateşlerini tazelediler ve iki kabile efradı geniş bir halka teşkil ederek oturup dertleşmeğe, maziye ait hatıraları ile atıye ait ümitlerini anlatmağa başladılar.

Hamd olsun kış geçmiş, bahar gelmişti; pazarlar, panayır kuruluca, atlar alınıp satılacak, ötede beride biraz lehimcilik, nalbantlık filan yapılacaktı. Eh, artık önümüz yazdı... geçinip gideceklerdi işte.

İhtiyar çingenelerden biri bir keman çıkardı, kıvrık saçlı bir çocuk olan İto kavalını aldı ve hep birden şarkı söylemeğe ve çalmağa başladılar. Bu karışık seslerin arasında Gita nınki daha güür ve berrak yükseliyordu. Kurt derisinden gocuğuna bürünmüş olan Petru kıza bakarak ve dudaklarını şapırdatarak Nae ye eğilerek sordu: "Bu Takia nın kızı mı?"

Gita yı en son görüşü iki sene eveldi ve o zaman Petru zavallı Takia nın kendisine yardım edebilecek bir oğlu olmamasına acımişti. Halbuki şimdi genç kıza bakarken asıl kendisine yardım edecek böyle bir kıza veya zevcesi olmadığına yüreği sızlıyordu. Bu kız iki oğula

bedeldi, güzeldi, sağlandı... Her ne ise Allah hayırlısını versin kime düşerse mutlu olacaktı.

Şarkı bitince Petru nun oğlu Stan yerinden kalkıp Gita nın yanına oturdu ve gülerek: "Ne güzel sesin var. Sana böyle okumağı kim öğretti? Şunu bana göster bakayım" dedi. Uzun boylu esmer olan Stan kabilesinin en yakışıklı erkeğı olup kaç çingene kızının kalbini yakmıştı. Petru yan gözle oğluna baktı. Ey... ne de olsa erkek evlat babasına çeker. İşte bu da babasının beğendiğini beğenmişti.

Gita ayağa kalktı. Şimdiye kadar kendisine hiç kimse böyle ihtirash bir sesle hitab etmemişti. Başını arkaya atarak cevap verdi: "Benim şarkı hocalarım rüzgâr ve kurtlardır. Ya sana kadınlarla görüşmeğı kim öğretti?" Stan kızın elini tutmağa çalıştı ise de muvaffak olamadı. "Elini bana vermezden evel kiminle boy ölçmemi isteyorsun, söyle?" dedi. Genç kız: "Rüzgâr ve kurtlarla güreş" derken Nae nin oğlu Voda araya girerek: "Benimle boy ölçeceksin" deyince Petru, Nae ye dönüp oğlunun daha evel bu kıza aşık olduğunu evelden niçin söylemediğine dair sitem etti ve kan kardeşi cevap verdi: "Bu âna kadar haberim yoktu ve zann ederim kendisi de bilmeyordu".

Kemancı durmuş, İto kavalını bir tarafa brakmıştı. Delikanlılar güreşe hazırlanan iki gencin etrafına halkalanmışlar, gözleri gıpta dolu kadın ve kızlar, Gita nın yanına gelmişlerdi. Demek senenin ilk düğünü bu olacaktı ha?... Erkeklerden hangisinin kazanacağına pek ehemmiyet veren yoktu. İkisi de güzel, tosun gibi, ikisi de reis oğlu idiler. Voda Gita için dövüşsün?... Nasıl olmuştu da kimse bunun şimdiye kadar farkına varmamıştı. Onları beraber gören olmadığı gibi Voda nın kızıdan bahs ettiğini kimse hatırlamıyordu. Gita: "Hangisinin kazandığını isteyorsun?" diye soran kızlardan birini iterek cevap verdi: "Hiç birinin".

Genç kız kürklerini çıkarmakla meşgul olan delikanlıları süziyordu. Geçen sonbaharda olsa her ikisi de ona devler kadar muazzam görüneceklerdi. Bir reis oğlu olan Voda ya bakmağa bile cesaret edemeyeceğı muhakkaktı. Düşününün bir kerre... O zaman sadece dul Takia nın kızı idi. Halbu ki bu bahar Gita oluvermişti. O kadar cazibeli kızların bayıldığı Voda şimdi onun için vuruşuyordu.

Voda ve Stan artık onun için çarpışmak üzere soyunmuş, hazırlanmışlardı. Hiç birini beğenmiyor, kendisine layık görmeyordu. Stan ın kolları çok uzundu, ve başının geniş omuzları üzerinde duruşu kızın hoşuna gitmeyordu. Voda nın sesinin bu kadar ince olduğuna ise şimdiye kadar hiç mi amma hiç dikkat etmemişti.

KÜRKLERİNİ çıkaran gençler birbirlerine atıldılar. Çingeneler iki rakibin etrafını almış iki taraf olarak her birine tavsiye ve teşci' yollu sözler yağdırıyorlardı. Erkek, kadın ve çocuk kimin galip geleceğı hakkında bahs tutuşuyorlardı. Kolları birbirinin başına uzanan bu iki genç tıpkı boynuzları birbirine dolmuş iki geyik manzarası arz ediyordu. Çingenelerden biri Voda ya bağırdı: "Kellesini brak, ortaya hücum et.. Bu aralık Stan kendini kurtararak Voda nın başını koltuğunun altına sıkıştırdı. Çarpışan kuvvetler müsavi idi. Voda başını çekerek bir kaç adım geriledi ve rakibinin üstüne atılmak için hazırlandı. Esmer ve tüylü alınlarda

ter damlaları çamurlu bir çiy gibi toplanıp titremeğe başladı. Gita bu çıplak vücutlara baktı. Eh, kış şiddetli olmuş, zavallılar zaıllamışlardı. Geniş göğüslerine rağmen derinin altından kaburga kemikleri pek a'lâ seçilebiliyordu... Kollar tekrar birbirine girdi ve güreş devam etti.

Bu aralık başka iki çingene delikanlısı arasında yeni bir kavga zuhur etti. Bunu bir başkası ta'kib etti. Üçüncü, dördüncü derken yarım saat içinde altı çift çingene birbiriyle tutuşmuş bir hale geldi, ve munakaşa eden ve bahse girişen kadın ve erkek kalabalığı arasında bir kıyamettir koptu. Herkes artık atını, kesesini, varını yogunu, hattâ gocuğunu bile bahse koyuyordu.

Gita bu hali seyr ederken kızlar ona: " Bak hepsi senin için döğüşüyorlar. Bu senin için ne kadar şereflî bir gecedir Gita., diyorlardı.

Köy halkı şamatadan uyanmış seyr ve bahse iştirâk için toplanmıştı. Vakıa buraya kadar gelişlerinin sebebi çingeneleri kavgadan vaz geçirip sükûnete da'vet idi, amma güreşin manzarası onları da teshir etti. Ve ister istemez bu heyecanlı manzaraya sokuldular. İhtiyar bir köylü kendileri arasında böyle güreş eden kimse bulunmadığını tekrar ediyor, iki bin sene evel romalıların Tuna sahilini işgal ettikleri zamanlardan beri Romanya'nın bu kısmında güreşin tabii bir spor haline geldiğini, her Biyolarlı erkeğin bu ilmin alimi olduğunu anlata, anlata bitiremeyordu.

Diğer çiftler ayrıldığı halde Stan ile Voda hâlâ kavgayı devam ediyorlardı. Çocukluklarından beri bir çok defalar arkadaşça güreşmiş olan bu iki genç birbirinin kuvvetini iyi bilirdiler. Vakit geçtiği halde henüz hiç biri yenilmemişti, vaziyet bir tarafa meyl etmemişti. Voda'nın burnu kanayordu, Stan sık sık soluyordu. Artık hareketleri daha ağırdı. O kadar yorulmuşlardı ki bir çocuk şöyle itse onları düşürürdü. Öyle iken bile bir türlü ayrılmağa razı olmayorlardı.

Nihayet Petru, Stanın babası, seslendi: "Gita, bana bak kızım, bunlara kalırsa sabaha kadar güreşecekler. Sen söyle bakalım hangisini tercih ediyorsun?," Delikanlılar yan yan bir lahza durdular. Gita ikisini de süzdü ve herkesin işideceği gür bir sesle cevap verdi: " Hiç birisini. Bunlar erkek kıyafetinde kadından başka bir şey değiller.,"

Erkekler bu tezyiften müteessir, kadınlar memnun olmuşlardı. Kızlar gülerken Gita'yı çadırına kadar teşyî ettiler.

Stan, Voda ile musafaha ederken Gita'nın arkasından dişlerini gıcırdatıyordu: "Alacağın olsun Gita.,"

Petru, Takia'nın oturduğu yere doğru yürüyerek teklif etti: "Gitayî oğlum Stan a zevce olarak almak için on altın liram var, ne dersin?," Takia cevap vermedi. Yalnız çubuğundan derin bir nefes çekerek dumanlarını uzun uzun havaya savurdu. Çingeneler şimdi de bunun etrafını sarmışlardı. Ne meraklı hadisatla dolu bir gece idi bu... İki kabile birleşmiş, beraber şarkı söylemiş, sonra da çarpışmıştı. Şimdi de Petru Gita'yı oğluna satın alıyordu.

İhtiyar kadınlar: "Baharın ilk düğünü., deye seviniyorlar, neş'eli delikalılar: "İto; kavalını temizle, yeni havalar öğren, Gita gelin oluyor., deye eğlenirken Petru: "Yirmi altın!," deye sesleniyor ve teklifi bütün çingene ağızları tarafından tekrar ediliyordu. Petru devam ede-

rek: "Üstelik de arabası için yeni ve daha genç bir çift hayvan veriyorum., dedi. Takia dan yine cevap çıkmadı. Zaten hiç kimse ondan cevap beklemeyordu. Gita gibi uğrunda iki reis oğlunun çarpıştığı bir kızın yirmi altın ve bir çift ata verilmeyeceğini her kes biliyordu. Onun payesine erecek kız nerede bulunacaktı?... Petru nun her halde vermeği gözden çıkardığı mühim meblağı birden ortaya atıvermemesini de takdir ettiler. Öyle ya, pazarlık bu... Derken Stan ın sesi işidildi: "Elli altın!," Petru oğluna baktı. Gencin gözleri şimşek gibi yanıyordu. Babası te'kid etti: "Elli altına deyeceğin varmı, Takia?,"

Artık herkes susmuştu. Teklif edilen para kabileleri kadınlarından her hangisini satın almağa layıktı. Cevap yerine Takia yerinden kalkıp kızının yanına gitmeğe davrandı. İhtiyar kabile reisi Nae önünü keserek kendisine nasihat etti; mademki iş bu merkezdedir ve bu kız burada kaldıkça erkekleri birbirine katacaktır, en eyisi kendisinin vaktiyle evlendirilip aralarından uzaklaştırılması olacağını anlattı. İhtiyar güreş esnasında delikanlıların hepsini tetkik etmişti. Hepsi bu kıza tutkundular ve... kız bu kudretinden gafil değildi. Nae devam ederek "vakıa elli altın Gita gibi bir kız için fazla değilse de az da olmdadığını ve Stan ın eşi bulunmaz bir damad olacağını., da ilave etti, ve Takia da bir fiat söylerse belki öbür tarafın biraz fedakârlıktan kaçınmayacağını ileri sürdü. Bu kadın dik dik ihtiyarın yüzüne bakarak: «Benim kızımın eşini de on yıl arasalar bulamazlar,» cevabını verirken Stan ın sesi tekrar duyuldu: «Yüz altın!» diyordu. Senelerce babasının yanında çalışarak kazanıp biriktirdiği paranın mecmuunu ortaya atmıştı: böylece varını vererek o kıza almak, onu ram etmek, ona hakaretinin cezasını çekirmek isteyordu. Takia: « Bana bakın, beşyüz altından bir para aşağıya olmaz. Fakat... kızımın rızası şart.» dedi. Bu sözü kahkahalar karşılıdı. Kadının mutlak çıldırması. Bir kız için beş yüz altın verildiğini şimdiye kadar kim duymuştu acaba!... Bu kadar para ile tekmi ölkesiyle bir sultan satın alınabilirdi yahuh!... Yüz at bile bundan fazlaya mal olamazdı!... Kadının kendini mi şaşırması, altın liraları buğday tanesi mi zann etmişti.

Birden Gita'nın berrak sesi yükseldi: "Beş bin altın ve babasının ve bütün kabilelerinin atlarını isterim. Gita'nın pahası budur," diyordu. Kadın erkek birden sustular. Artık kimse gülmeğe cesaret edemeyordu. Takia'nın ağızından beş yüz lirayı olmaz bir şey gibi karşılarken, nedense, Gita'nın ağızından beş bin lirayı çok göremiyorlardı. Bu kızda bir azamet, bir hâl vardı kardeş. Petru, Nae ye doğru eğilerek: "Babası sağ olsa idi hiç kıza sormadan bana verirdi. Bu kız alıp uğraşmağa değer bir şey hakikaten," dedi. Nae sadece cevap verdi: "Aynı şeyi şimdi yapamayız. Kabilemizin nizamları öksüz bir kızın kocasını kendisi intihab etmesini amirdir., cevabını verdi. Nae Gitayî kendi kafilesi arasından çıkarmağa pek istekli değildi. Acaba bu hissi kızın kendisine bu kadar yüksek paha biçmesinin te'siri mi idi yoksa? Allah bilir!

Çingeneler artık birer birer çekilmeğe başladılar. Ortada yalnız bu hezimetini bir türlü kibrine yediremeyen ve hiddetinden turnaklarıyla toprağı eşen Stan kalmıştı. Sabahleyin uyandıkları zaman ise Petru, oğlu ve kabilesi ortadan kayb olmuştu. (Bitmedi)

Meshur Adamlar Galerisi

R A M E A U

Yazan: **MEBRURE HURŞİT**

RAMEAU, anlatıldığına göre, uzun boylu, kuru, huysuz bir adamdı. Daima elleri araksında, kanburunu çıkararak yürür, yalnızlıktan hoşlanırdı. San'atına en çok hayran olanlar bile Rameau nun insanlıktan uzaklaşacak kadar vahşi ve sert olduğunu söylerler.

Rameau san'atına o kadar tapan bir insandı ki, musikinin dışında hiç bir şeyle alâkadar olmaz, aile bağı, sevgisi filan da tanımazdı.

MERCIER anlatıyor:

Rameau bir gün genç ve güzel bir kadının evinde misafirken birdenbire yerinden fırladı, ev sahibesinin kucağındaki küçük köpeği yakaladı, üçüncü katta olduklarını düşünmeğe lüzüm görmeden hayvanı tuttuğu gibi pencereden fırlatıverdi.

Kadıncağız neye uğradığını şaşırarak:

— Ne yaptınız? Deye haykırırken, Rameau da kulaklarına sanki kızgın iğneler batırılmış gibi, taşkın bir isyanla:

— Falsolu havlayordu! deyip geçiverdi.

* * *

JEAN-PHİLİPPE RAMMEAU 1683 senesinde Dijon da doğdu. Babası bu şehrin organuncusu idi. Rameau babasının musiki bilgisi sayesinde çok küçük yaşta istiydadını ge-

nişletti ve işledi. Yedisine bastığı zaman da hemen ilk görüşte her notayı klavyesinde çalabilecek kadar maharet kazandı.

Çocukluğunu hep müsikîye çalışmakla geçirdi. 18 yaşında İtalyaya gitti. Milano a çıkar çıkmaz bir opera müdürü tarafından baş kemancı olarak angaje edildi, bu adamla beraber, ne kazanç ne de şeref getiren uzun ve sıkıcı bir yolculuğa çıkarak Lombardiya şehirlerini ve Fransanın cenubunu dolaştı durdu.

1717 de bu adamın elinden kurtularak Parise gelebildi. BACH ın Polonya sarayındaki korkak rakibi organuncu Marchand tarafından evvela memnuniyetle karşılandı ve bu san'atkârın delaletiyle aynı kiliseye organuncu muavini olarak kabul edildi.

Fakat Rameau nun org için yazdığı bazı parçaları görerek kendi vaziyetinin tehlikeye girebileceğini düşünen Marchand yine kıskançlığa kapıldı ve Sen-Pol kilisesine baş organuncu olarak girmeğe çalışan Rameau yu bu emeline iriştirmemek için elinden geleni yaptı. Muvaffak da oldu.

Rameau bu yüzden büyük bir inkisara uğradı ve Lille şehrindeki kiliselerden birinin organunculuğunu kabul etti. Orada üslup ve fikir iytibariyle çok yeni bir şekle bürünen dua ve kilise havalarını besteledi.

Rameau

1721 de tekrar Parise dönen Rameau ertesine sene Sainte-Croix de-la-Bretonnerie kilisesinin organunculugunu elde etti. Kuvvetli musiki nazariyelerini ileri süren bazı eserler yazdı.

O aralık tiyatroya merak etti. İşin güçlüğü güzel bir şiir parçası bulmakta idi. Opera komikte, Foire-Saint-Germain de gösterilen küçük piyeslerin bazı şarkı ve dans kısımlarını besteledi. Fakat büyük bir opera yaratmak gayesini güden bir bestekâr için bunlar sayılmaya bile değer şeyler değildi.

Nihayet Volter 1732 de Rameau için Samson şi'ri yazdı, fakat sansür bu piyesin oynanmasına mani' oldu.

Mutlaka bir şeyler yaratmak için yanıp tutuşan Rameau, çaresiz, büyük bir şöhreti olmayan şairlerden rahip Pellegrin e müracaat etti ve ancak beşyüz liralık bir senet imzaladık tan sonra şairi "Hippolyte et Aricie" eserini yazmağa razı edebildi. Fakat anlatıldığına göre ilk perde bestelenip bitince bunu dinleyen rahip Pellegrin o kadar büyük bir hayranlık içinde kaldı ki derhal senedi yırtıp attı.

1733 de operada temsil edilen bu eser büyük bir rağbet kazandı ve Dijon lu bestekârın şöhreti bu günden sonra gittikçe arttı. Gördüğü müvaffakiyet ve alkışlarla, kayb edilen zamanı telafi etmek azmini bulan Rameau Hippolyte et Aricie den sonra 22 büyük opera daha besteldi. Rameau halktan gördüğü rağbete rağmen san'at âleminde büyük kıskançlıklar

uyandırdı ve çok haksız tenkitlere uğradı. Valnız ne garip ki, İtalyan musikisi bir kaç zaman sonra Fransada kök salınca o güne kadar Rameau yu didikleyenlerin hepsi bestekâra karşı körükörüne bir hayranlık beslemeğe başladılar ve onu Avrupanın en yüksek musiki üstadı diye iylan ettiler.

Rameau ne o eski nankörlükleri ne de bu lüzumundan fazla taşkın takdirleri hakk etmişti..

Buna rağmen şöhreti her gün bir kat daha artıyordu. İlk operasını umumiyetle herkesin ilham menbaı kurumağa yüz tuttuğu bir devrede, elli iki yaşında iken meydana getirmişti. Rameau o zaman bütün kabiliyet ve kudretine malik olduktan başka, ondan sonra da otuz senelik tam bir faaliyet devresi daha geçirdi.

Rameau nun 22 eseri içinde bilhassa kayda değenler şunlardır:

1735 de temsil edilen «İndes Galantes», «Castor et Pollux — 1737 de «Dardanus» — 1739 da, «Princesse de Navarre» — 1745 de, «Pygmalion» — 1748 de, «Anacréon» — 1754 de.

* *

RAMEAU halktan gördüğü rağbetten başka kral tarafından da pek çok ihsanlar ve rütbeler aldı.

12 Eylül 1764 senesinde — seksen bir yaşında — öldü. Rameau ya Fransada hiç görülmedik derecede zengin bir cenaze merasimi yapıldı.

Kadının kucağından köpeği kapıp pencereden fırlattı.

F U S T A V

İnci Çiftlikleri

JAPONLAR sun'î inci istihsalatında büyük bir muvaffakiyet ihraz ettiler. Cihan ticaret piyasasına her sene iki milyon dolar kıymetinde inci ihrac etmektedirler.

Bu pek hususi sanayii ibda' eden ve ileri götüren Kochini Mikimoto bu gün "Japonyanın inci kralı," diye tanınmaktadır. Maamafî kâr etmeye başlamadan evvel yirmi üç sene uğraştı, dokuz "inci çiftliği," işleterek tecrübelerde bulundu, tatbik ettiği fenni usuller neticesinde nihayet bu gün çiftliklerinde 7 milyon inci ıstıdyası yetiştirmekte ve bu muazzam işte binlerce adam kullanmaktadır.

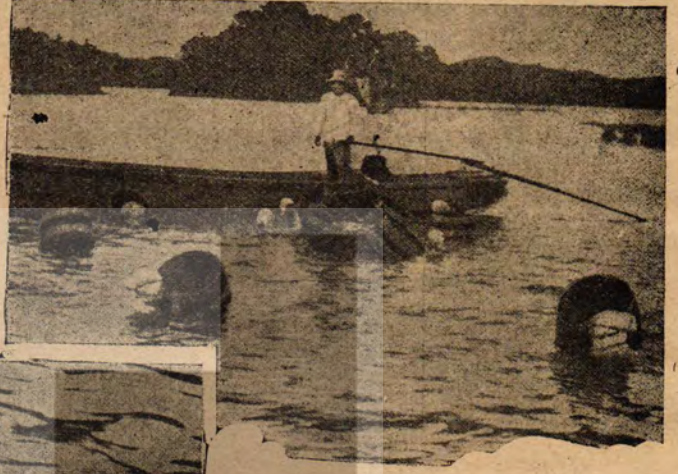
Ma'lûmdur ki incinin teşekkülüne sebep ıstıdyanın vücuduna bir kum tanesinin, ufak bir deniz böceği ve yahut her hangi bir ecnebi maddenin girmesidir. İstıdyaya bu yabancı şeyi def'edemezse, etrafını vücudundan akıttığı bir madde ile tabaka tabaka sarar, ve bu suretle bir inci husule gelir.

Dünyanın en meşhur incileri Acem Körfezinde Bahreyn adaları civarında çıkarılır, fakat bunların içinde çok kıymetlileri nispeten azdır.

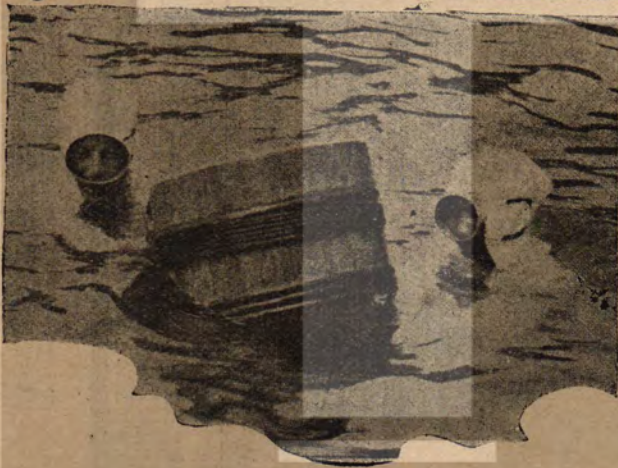
İnci ıstıdyaları sıcak sularda bulunur. Mikimoto tetkikatına Ago körfezinde başladı. Orada cenuptan gelen bir sıcak su akıntısı olduğu gibi suları pek berrak, dibi de kumluktur.

Sonra tecrübelerine başka körfezlerde devam etti. En ma'mur inci çiftliklerinden biri olan Gokaşo körfezindeki ameliyatı ta'rif edelim:

Burada tabii surette fakat nezaret altında yumurtadan çıkan milyonlarca ıstıdyalar bir müddet suda yüzdükten sonra denizin dibine serpilmiş taşlara yapışırlar. Orada üç sene brakılırlar. Sonra dalgıç kızlar bunları çıkarırlar.

İstıdyaya kafesleri senede üç defa çıkarılarak temizlenir.

Dalgıç Kızlar

[Yokarda] 240 ıstıdyayı havi bir kafes
[Aşağıda] Kafeslerin temizlenip ziftlenmesi

Japonlar, ciğerlerinin teşekkülü erkeklerinkinden ziyade mukavemetli olduğu için dalgıçlıkta kızları tercih ederler. Bunların yaşı on dört ile otuz arasındadır. Beyaz ketenden gömlek ile pantolon giyerler, başlarına beyaz bir örtü sararlar, gözlerini muhafaza etmek için de denizin dibinde rahatça etraflarını görebilecekleri surette tertib edilmiş gözlükler takarlar. İşte böyle bir kıyafete girdikten sonra denize dalarlar, elleriyle kopardıkları istridyaları kovalara atarlar, tekrar dalarlar. Bu kızlardan en faal olanları bir günde bin istridya çıkarır.

Bundan sonra istridyalar ameliyat masasına yatırılır. Bir cerrah bunları birer birer alır, kabuğunu açar, etini çizer, toplu iğne başı kadar bir inci tohumunu ve yahut bir sedef parçasını aşılır, yarayı dezenfekte eder, kabuğu yavaşça kapar, istridyayı bir tepsiye vaz'eder.

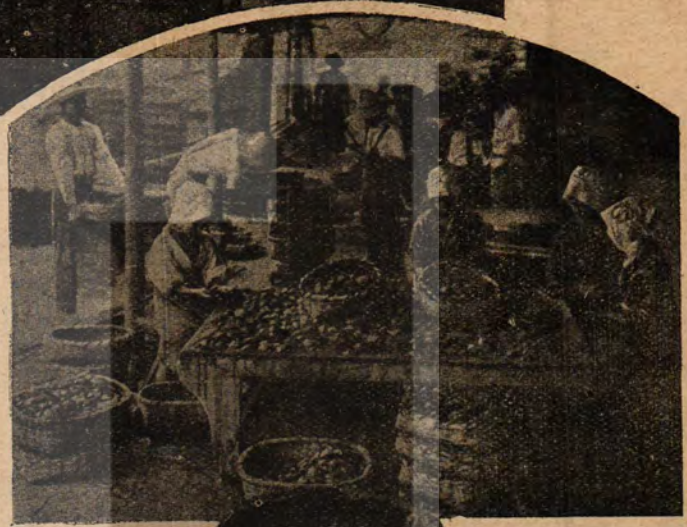
Ameliyat esnasında yahut neticesinde ölen istridyaların adedi nispeten pek azdır.

Ameliyattan sonra her tepside yirmi kadar istridya olduğu halde her biri on dört tepsi istiab eden tel kafeslere yerleştirilir, bunlar bambu ağacından ma'mul sallarına asılarak bir kaç kadem derinliğinde denize sarkıtılır. Kafeste muhafaza edilmelerine sebep hayvani ve nebati düşmanlarına karşı müdafaa etmek mecburiyetidir. Kafesler senede üç defa denizden çıkarılarak temizlenir.

Her sene aşılana 14 milyon istridyanın yarısından inci hasıl olur. Bir incinin kemale gelmesi için altı sene lazımdır. Bu müddet zarfında istridyaların yüzde yirmisi ölür, yüzde yirmisi incisiz çıkar. İnci verenlerden de ancak yüzde beş yahut onunda güzel, müdevver, ticarete elverişli inciler vardır. Kusurlu inciler imha edilir.

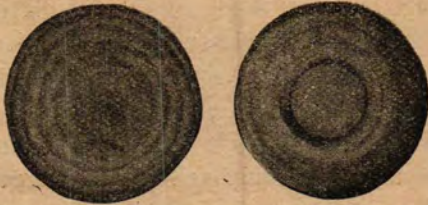

Istridyalara inci aşılması ameliyesi

Istridyanın temizlenmesi

Bu inci, henüz sedefinden çıkarılmamış fakat satılmaya hazırdır

Ortadan yarılmış sun'i bir inci. Tabakaların sureti-teşekkülü gösterilmektedir. Bunu tabii bir inciden ayırmak ancak mutahassıslar için kabildir.

Sun'i incilerin ticari kıymeti tabii incilerden aşağıdır. Fakat o derece benzerler ki alelade bir mutahassıs bile ancak inciyi ortadan yarmak ve yahut hususi mikroskop ile muayene etmek şartıyla farkını anlayabilir. Asıl fark tohumun cinsinde ve mahiyetindedir.

Tabii inci istihsalatı tedricen azalmakta olduğundan sun'i inci istihsalatının daha ziyade inkişaf edeceği tahmin edilmektedir.

TIYATRO

Türk Kadını Sahneye Nasıl Çıktı ?

Amelya mı, Seniye mi—Çingene kızları—Darülbedayi de ilk talebe hanımlar—
Küçük Perihan — Afife Jale Hanım nasıl tevkif edildi — Fransız
polisinin himayesinde verilen temsil — Şaziye Hanım
karakolda—Ateşten gömlek filminden sonra.

Yazan : REFİK AHMET

MERHUM aktör Ahmet Fehim Efendi, mutlakîyet devrinde Aptülhamidin saltanatı zamanında İstanbul'da bir kazasker kızının konaklarındaki çubukçubaşığı sevdiğini, babası öldükten sonra onunla evlendiğini, sabık çubukçu başının hayatını kazanmak için tulûat aktörlüğü ettiğini, karısını da sahneye çıkararak kanto ve oyun oynattığını bana söylemişti. Bu kadının ismi Seniye Hanımmış, sahnede tanınmasın ve Türk olduğu anlaşılacak başlarına bir iş gelmesin diye Amelya isimle yaşarmış. Bu karı koca bir tulûat kumpanyasıyla Anadolu'da dolaşırken Ankaraya da uğradıkları zaman bu aktris Amelya Hanım orada hamama gitmiş, hamamda ailesinin eski tanıdıklarından Ankara valisi Abidin paşanın zevcesine rasgelmiş. Valinin karısı kazasker kızını tanımış, Ankaraya nasıl geldiğini sormuş, konağına da'vet etmiş, Amelya—Seniye Hanım hüviyetinin meydana çıktığını görünce ağlayarak macerasını anlatmış. Bunun üzerine kocasına Ankarada bir me'muriyet verilmiş, ilk Türk aktris de Amelya Hanımlıktan çıkıp tekrar Seniye Hanımlığa avdet etmiş, Ankarada kalmış. Tulûat kumpanyasındaki arkadaşları ve o zaman Ankarada bulunan Fehim Efendi de onun Türk kadını olduğunu ancak bu suretle anlamışlar.

Sanhemizde kadın rolleri uzun müddet ermeni kadınları tarafından yapıldı. 1908 de meşrutiyet iylan edildikten sonra ilk serbesti taşkınlıkları arasında tiyatroya da büyük bir temayül gösterildiğini evelki makalelerimden birinde zikr etmiştim. O sırada yer yer tiyatro heyetleri teşkil edilir, tiyatro bahsleri hararetle konuşulurken Tepebaşı tiyatrosunda harikzedegân menfaatine bir müsamereler verilmiş, bu müsamerelerde İzzet Melih Bey de

bir konferans vermişti. — 1908 teşrinievvelinde — Bu konferanstan şu satırları alıyorum :

« Bizde tiyatronun te'sis ve terakkisi için ne lazım. Evvelâ mükemmel, cessim bir bina : Osmanlı tiyatrosu. Aktör ve aktrisleri yetiştirecek milli, küçük bir konservatuvar, yâni bir mektebi-san'atımız olsa gerek tiyatronun ve gerek mektebin idaresi ve dersleri erbabı-hamiyet ve iktidara tevdi' edilip memaliki-ecnebiyede olduğu gibi bizde de hükümet bu müessesatı-milliyeye münasip tahsisat verse... Sekiz on yaşlarında ermeni ve musevi ve çingene kızları bu mektebe konular, tahsil ve terbiye-i-umumiyeleri bir dereceye kadar ilerleyince temaşa derslerine devam ettirilir, bahusus çingene kızlarını iltizam etmek ma'kul olur, türkçeyi ne güzel bir talaffuzla konuştuklarını bilirsiniz, sonra da san'atkârlık bohemyenlerin yaradılışında, kamında vardır. İslam kadınlarının sahneye çıkmalarına harem nani' olduğu cihetle tabii onlardan bahs edemem...»

Türk sahnesi için çingene kızlarını yetiştirmek fikri uzun müddet ağızlarda çiğnendi, durdu. Darülbedayi' ilk defa kurulurken Şehremini müesseseseye talebe olarak çingene kızlarını alıp okutmak fikrini zamanın dahiliye nazırına mevzuu-bahs etmiş, fakat çingene kızlarının isimleri de türk isimlerine benzediği için taassuba dokunur ve hükümetin başına iş açılır mulâhazasıyla ve ret cevabıyla karşılaşmıştı. Büyük Avrupa harbi, erkeklerin muharebe sahalarına sürülmesi, onlardan boş kalan işlerde zaruri olarak kadınların istihdam edilmesi suretiyle memleketimizde kadınların umumi hayata iştirâk etmelerini intac etmişti. Bu suretle kadınlık hayatında nisbi bir inkişaf hasıl olmuştu. Türk sahnesinde erkek artistler çoğalıyor,

bunların temiz türkçeleri yanında ermeni mümessilelerin feci' ve samiahıraş tekellümü pek ziyade göze batmaya başlamıştı. Kadınlar devlet dairesinde me'mur, mektepte muallim, sokakta satıcı, fabrikada amele olmuşlardı, harbin ve iktisadi zaruretlerin doğurduğu bu serbesti karşısında kadınların sahneye de çıkarılabilecekleri düşünüldü. Darülbedayie ilk defa olarak birkaç türk kıızı talebe sıfatıyla kabul edildi. —1918—

Darülbedayie talebe olarak alınan ilk türk kızları Afife, Behire, Memduha, Beyza, Refika Hanımlardır. Bunlar bir müddet derslere devam etmişler, bir müddet sonra içlerinden bâzıları gelmemeye başlamışlar, kalanlardan Beyza hanıma ayda ikiyüz kuruş yol masrafı verilmesi kabul edildi.— 10 teşrinisani 1918 —

Bu hanımlardan ilk defa mümessileliğe terfi' eden Afife hanım 500 kuruş aylıkla mülazım artist ta'yin edildi. Bunun için Tahsin Nahit Beyin fransızcadan adapte etmiş olduğu Rakıbe piyesindeki Leyla rolünden imtihan edilmişti.— 8 kânunuevvel 1918 — aynı günde Refika Hanım da 600 kuruş aylıkla ikinci suflör ta'yin olundu.

Afife Hanım o zaman onbeş yaşında idi. Bir sene kadar muhtelif eserlerin provalarında bulundu, fakat sahneye çıkarılmadı, nihayet me'yus olarak müesseseden ayrıldı.

1919 eylülünde Reşat Rıdvan Beyin adapte etmiş olduğu Tatlı sır piyesi temsil edilirken Perihan Hanım isimli küçük bir türk kıızı bu eserde gerek yaş, gerek ehemmiyet itibariyle küçük bir rolde vazife aldı, bu küçük hanım 1920 senesinin ilk aylarında lemsil edilen «Üvey kardeşler» piyesinde de rol almış, fakat bilahare sahnede devam etmemişti. Yine bu sene zarfında Hüseyin Suat Beyin «Yamalar» isimli piyesinin kadıköyünde Apollon tiyatrosunda temsili kararlaştırılmıştı. Bu piyesin en mühim kadın rolü olan «Emel» rolünü eserin evelki temsillerinde Eliza Binemeciyan Hanım oynamıştı. Fakat o sırada Eliza Hanım yine Darülbedayi'den ayrılmış bulunuyordu. Müessesede bulunan kadın san'atkarlar içinde de bu role uygun kimse bulunmamıştı. Nihayet hariçten bir artist bulunması düşünüldürken evelce darülbedayie bir sene gelip gitmiş olan Afife Hanım hatıra geldi, çağırıldı. O sahneye çıkmak için can atıyordu, esasen müesseseden, sahneye çıkarılmadığı için

ayrılmıştı. Afife Hanım «Yamalar» piyesinde «Emel» rolünü eyice ezberleyip prova ettikten sonra nihayet eser Apollon tiyatrosunda sahneye konuldu. Piyesin kahramanı genç Emel, al elbise, beyaz çorap, beyaz iskarpin giymiş, başına beyaz kordela takmıştı. Afife Hanım bilahare bana sahneye ilk çıktığı o günü anlatırken şunları söylemişti :

«— Hayatımda mes'ut olduğum ilk gece... San'atın ruhuma verdiği güzel bir sarhoşluk içindeydim, o piyeste güzel bir sen vardır, orada taşkın bir saadetle ağladım, ağladım..Sahiden ağladım... Alkış, alkış, alkış... Perde kapandı... Bana çiçekler getirdiler... Muharrir, — Hüseyin Suat Bey— kuliste bekleyormuş, ben çıkarken

durdurdu, alnımdan öptü... "Bizim sahnemize bir san'at fedaisi lazımdı, sen işte o fedaisin..." dedi. İkinci hafta "Tatlı sır" temsil ediliyordu, birinci perdeyi oynadım... Perde arasında bir gürültü işittim, bir polis gelmiş, komisermiş, sonradan öğrendik, ismi Şeref... Kadıköyü merkez me'muru Hidayet Beyin emriyle beni tevkif edecekmiş... Olmaz, demişler, o zorla götürürüm, demiş, dışarda Hüseyin Suat Beyle İbnirretik Ahmet Bey onu lafa tutuyorlarmış, Kınar geldi, haber verdi, orada genç bir erkek arkadaşım vardı, o elimden tutarak makina dairesine indirdi, oradan bahçeye çıkıp kaçtık... O zaman Üsküdar'da oturuyordum, bir otomobile eve gittim... Daha ertesi hafta yine Kadıköyünde Apollonda "Odalık"ı

Afife Jale Hanım

oynayorduk... Ahmet Beyin... Üçüncü perdeye kadar bir şey çıkmadı, meğer polisler tiyatronun etrafını sarmışlar, çıkarken habersiz yakalayacaklarmış. Beni artistlerden bir kadın yokarıya kaçırıldı, tiyatro sahibi mösyö Sireçkinin yanına... Onunla yine makina dairesinden, bahçeden kaçarak evine gittik... Sonra mektepten telgraf aldım, Darülbedayi'den... Beni çağırıyordular. Oraya giderken Kadıköyü iskelesinde vapur bekleyordum, polis me'murları da duruyorlardı, beni onlara kim gösterdi, bil-meyorum... Baktılar, sonra yanıma gelerek alıp karakola götürdüler, meğer hakkımda zabıt yapmışlar, beni arıyorlarmış... Karakolda önce bir taş odaya koydular, sonra komiserin, merkez me'murunun yanına çıkardılar... O, masanın arkasında doğrularak hiddetle baktı, ilk laf olarak "— Dinini, milliyetini, namusunu unutarak sahneye çıkıp oyun oynayan sen misin..." deye bağırdı, ben hareketimin bu söylediklerinin hiç biriyle alâkadar olmadığını söyledim, büsbütün kızdı, bağırdı çağırdı, ben bu ha-

karet karşısında sinirlerime hakim olamayarak ağlamaya başladım, bu sefer yumuşadı, bana gûya nasihat verdi, ahlâktan, islamiyetten filan bahs etti, sonra beni polis müdüriyetine götürdüler, oraya Müvehhit, Behzat, Onnik geldiler, polis müdürü Tahsin Beyle konuşup beni kurtardılar... O zaman hükûmetin bu mumanaatına rağmen bir kadının sahneye çıkması hareketini takdir edenler de yok değildi... O zaman tramvay şirketi müdürlerinden biri beni takdir ederek evine yemeğe da'vet etti, Beyoğlunda bir apartman... Oraya polis müdürünü de da'vet etmiş... Tahsin geldi, bana : "Sen kahramansın, fedaisin, filan..." dedi, "resmen müsaade etmek elimde değil, fakat müsamaha edebilirim..." dedi... Ertesi gün Kadıköyü merkez me'muru değiştirildi, biz de Apollonda oyunlara devam ettik..."

1 Mart 1921 ... Darülbedayi' meclisi-idaresi, şehremanetin mühim bir tezkeresine muttali' oldu. 27 Şubat tarihli, 204 numaralı emirnamesinde şehremaneti müslüman hanımlarının sahneye çıkarılmamasını bildiriyordu. Meclisi-idare "tebligivakîe tevfiği-hareket edileceği" yolunda bir cevap yazılmasını kâtibiumumiye havale etti. Meclisi-idare müteakîp içtimasında — 8 Mart 1921 — şehremanetin bir tezkeresini daha aldı, bunda doğrudan doğruya Afife Hanımın temsil hey'etinden çıkarılması emr edilmekte idi. Meclisi-idare bu emirnameyi kıraat ve kabul etti.

Afife Hanım, bu hadise hakkında şunları söylüyor:

"O zaman Eliza Paristen İstanbul'a gelmişti, kendisini tekrar Darülbedayie almak istediler, Afife'yi çıkarın, o zaman gelirim, dedi, bunun üzerine meclisi-idare a'zasından bir zat — Afife Hanım bu zatın ismini de söylüyor — şeyhülislama gidiyor, tahrik ediyor, oradan dahiliye nezaretine, oradan da şehremanetine yazılıyor, müslüman kadınlarının sahneye çıkmaları âdabı-islamiyeye mugayir olduğu için benim Darülbedayi'den çıkarılmam ıycab ettiği bildiriliyor, şehremaneti de Darülbedayie tebligat yapıyor... Darülbedayi'den çıktıktan sonra Burhanettin kumpanyasına girdim, Kadıköyünde, Tepebaşında, varyetede temsillere iştirâk ettim... Benim tavassutumla Seniye isminde bir türk kadını daha Burhanettin kumpanyasında sahneye çıktı. Burhanettin türkiyeden ayrılıp gittikten sonra ben de İbnirrefik Ahmet Nuri Beyin yaptığı "Yeni tiyatro" hey'etiyle Kadıköyünde temsillere iştirâk ettim, sonra polis müdürü değişti, yine men' ettiler..."

Türk kadınının sahneye çıkması bahsi üzerinde ak-

tör Burhanettin Beyin de hatıraları vardır, bundan üç dört sene evvel Kahireden bana yazdığı bir mektupta bu hususta aynen şöyle diyordu: "Kumpanyama türk hanımlarından aktrisler almıştım, bunları tepebaşı tiyatrosunda sahneye çıkaracaktım. Bunu gazetelerle de iylan etmişim. Bir gün köprüden geçerken yanımda bir otomobil durdu. İçinde dahiliye nazırı Mehmet Ali vardı. Beni çağırdı, otomobiline aldı, yolda giderken şimdilik türk hanımlarının sahneye çıkmalarını te'hir etmeğimin nezdi-sadra'zamide matlûp olduğunu ve aksine hareket edersem zabıta me'murları vasıtasıyla men' ettireceğini söyledi. Filhakıka ertesi gün polis müdiriyeti üçüncü şu'besine çağırıldım. Aynı emri teblig ettiler. Ertesi

günü de ingiliz polisi bana aynı emri verdi. Bunun üzerine Fransız mümessili ceneral Pelle ye giderek fıkara menfaatine vereceğim müsamerayı himayesine almasını rica ettim, kabul etti. Fransız polisi tiyatroyu tahtı-muhafazaya aldı. "Napolyon Bonapart" ı oynadım ve Afife'yi sahneye çıkardım. Büyük muvaffakiyet elde etti. Ceneral baştercümanla beraber sahneye bizi ziyarete geldi, tebrik etti. Damat Ferit zabıtası da dışarda tiyatronun kapısı önünde bekliyordu. Ben tiyatronun arka kapısından mezarlığın içinden firar ettim."

SAHNEMİZİN kahrını, cevrini çekmiş olan ilk türk kadını Afife Hanım, Hidayet Bey isimli bir zatın kızı, doktor Sait paşanın torunudur. Tahsilini İstanbul

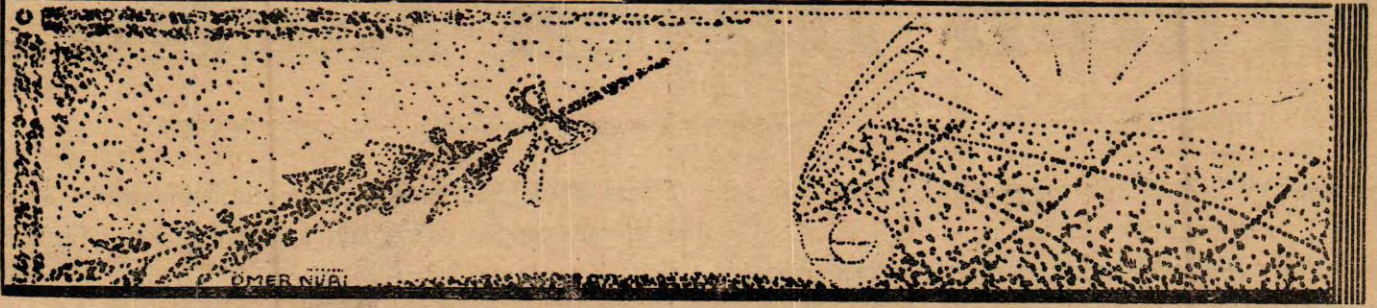
kız sanayi' mektebinde yapmıştır. Darülbedayi'de, Burhanettin kumpanyasında ve Yeni sahnede çalıştıktan sonra bir müddet tiyatrodan uzak yaşamış, bilahare bir iki küçük trupla Anadolu'da dolaşmış, sonra bir müddet tiyatrodan uzak yaşamış, Anadolu'da ve İstanbul'da temsillere iştirâk etmiştir. Afife Hanımın delaletiyle Burhanettin kumpanyasında sahneye çıkmış olan Seniye Hanım, İzmir Sivrihisarlı mülazım Eyip Sabri Beyin kızıdır, Tekirdağ kız rüştiyesinde ve İstanbul'da Bezmiâlem sultanisinde okumuştur. Burhanettin kumpanyasında Molyerden muktebes Pinti Hamit komedisinde Nadide reliyle başlamış, Burhanettin heyeti dağılıncaya kadar bu sahneye devam etmiş, müteakiben Anadolu şehirlerinde dolaşip temsil vermek üzere teşekkül eden bir trupa girmişti:

Afife Hanım, muhtelif zamanlarda muhtelif türk hanımlarının muhtelif truplarda sahne hayatına intisab etmelerine de delatet etmiştir. İlk senelerde Mebrure ve

(Devamı 78 inci sahifede)

Seniye Hanım

Genç Vatanperverlik Hisleri

MURAT AK DOĞAN

MEHMETÇİK !

Geceli, gündüzlü çalışan kimdir,
Bu vatana güneş, şeref, şan kimdir?
Kimdir bu ebedî, bu gür fazilet?
O sensin Mehmet!

Biz yatağımızda rahat uyurken,
Kimdir sınırlarda yurdu bekleyen,
Kimdir bu nöbetçi kesilmiş dikkat?
O sensin Mehmet!

Vatamın bağına düşman dalınca
Bu yurdun içine ateş salınca
Kim verir bir anda cihana hayret?
O sensin Mehmet!

Düşman süngüsüne göğüs geren kim,
Sessiz, şikâyetsiz, oh, can veren kim,
Bugün kime hayran şu beşeriyet?
O sensin Mehmet!

Güneşte can veren, karda can veren,
Kim bize milli zevk, heyecan veren,
Bugün kime hayran şu beşeriyet?
O sensin Mehmet!

Kimdir, ejderhası kara kuvvetin,
Kimdir alameti milli satvetin
Kime dayanıyor bu Cumhuriyet
O sensin Mehmet!

ANKARAYA GİRİYORLAR !

Taşıdığın mermi ağır doğrusu,
Hepimizi aldı zencir korkusu.
Ana şefkatinden al kuvvet Ayşe,
Ha, gayret Ayşe!

Yorgunsun besbelli, belki de hasta,
Koşmuşsun görünce yurdunu yasta.
Çok korkunç değilmi esaret, Gülsüm?
Ha, gayret Gülsüm!

Oğlun kalmadı ki taşısın cenge,
Kocan da şehittir ey köylü yenge!
Sana yükleniyor bu hizmet Zehra,
Ha, gayret Zehra!

Ayağın bu dağı çabuk aşmazsa,
Şu mermi «Hasana» bir ulaşmazsa,
Sonumuz musibet, felaket Zeynep!
Ha, gayret Zeynep!

Kim bilir kaç gündür açsın bu yolda,
Takatın kalmamış bu zaif kolda.
Umzuna yüklenmiş hürriyet kezban!
Ha, gayret kezban!

Ha, kaldır başını, doğrult belini,
Cephede gaziler bekliyor seni!
Ankara düşüyor, dikkat et Fatma!
Ha, gayret Fatma!....

Gökten Düşen Kadın..

Henry Bordeaux dan

Terceme eden : AHMET KASDI

TEMMUZUN bir pazar günü. Hava çok güzel ve sıcak. Marcel :

«Merasim o kadar ehemmiyetle hazırlanıyor ki.. diyordu.

— «Ne merasimi ?

— «Davis kupası finali münasebetiyle yapılacak merasim.»

Desforges lar Champs de Mars daki yeni apartmanlarında yemeklerini henüz yemişlerdi. Bu apartman, gözleri kamaştıran yepyeni tarzıyla miymar Gabriel in şaheseriydi.

Möşyö Desforges ne vakit apartman hakkında bir söz açılrsa : «en ma'kul bir tarzı-miymari» cümlesini tekrarlardı.

Onun için ma'kul tarz, bıçağı kat'i ve seri' bir surette idare etmektir: Zira Paris in en yüksek operatörlerinden biridir. Masa başında söz söylemeyi çok sever. Sami'leri-iki kadın ve bir erkek: karısı, kızı Alice ve oğlu Marcel-onu bermu'tat bir cemile olarak dinlerler. Fakat bu defa Marcel sabırsızdır. Hatip onun bu halinin farkında değildir. Adliyede hall ettiği karışık işleri, karısına ameliyat yaptığı zengin bir Amerikalıya karşı Seine mahkemesinde dün kazandığı da'vayı uzun uzadiye anlatmaktadır.

Çok nazik, cesaret isteyen, hattâ daha doğrusu cesaretin caiz olmadığı bir ameliyatta muvaffak olmuştu.

« Ben, sonunda ölüm muhakkak ve kurtuluş ihtimali gayet az olan bir ameliyata muvafakat eden bir adamın, karısını sevdiğine hiç bir suretle inanamam.»

Diyordu. Böyle fena düşüncelere tahammül edemeyen Madam Desforges iytiraz etti :

— Fikrin tamamıyla yanlış.. Bilakis onun bu muvafakati, karısını yaşatmak için en son çarelere baş vuracak kadar delice sevdiğini ispat eder.

Operatör sözüne devam etti :

— Kendisinden yüz bin frank ücret istemiştim, çünkü bir muvaffakiyetsizlik ihtimali karşısında şöretimi tehlikeye koyuyordum. Bu ücreti kendisi de kabul etmiş ve yarısını ameliyattan evvel vermişti.

Sonra is değişti... Karısı ölüm halinde yattığı ameliyat masasından sapsağlam kalkınca ücretin bir kısmını terk etmeğimi teklif cür'etinde bulundu, fena halde canım sıkıldı.. Zaten ecnebiler, kendilerini daima Fransız müşterilere tercih eden tüccarlarımızın zann ettiği kadar para hususunda sağlam ve cömert degillerdir. Evvelce anlattım, ya... İş mahkemeye düşmüştü.. Dünkü muhakemede avukatı bana çok hücum etti, hattâ muhtekir olduğumu iddiaya kadar ileri gitti. Hakimler daima, kendilerine mubalâğalı görünen rakkamları kemirmek isterler, onların da bana aleyhtar buldukları aşikârdı. Avukatım, istediğim kadar parlak tarzda da'vamı teşrih edemeyordu. Bunu görerek, fenni bir noktayı izzah bahanesiyle söz istedim. Evvela fenni izzahımı yaptım ve sonra yavaşça, hattâ ihmalkâr bir telaffuzla şu basit mulâhazayı ilave ettim: «Mr. Coocak — müşterimin ismi — günde 50000 frank kazanır, bu vaziyeti dosyalardaki evrak ile müsbettir. Ben bu mühim ameliyat için kendisinden iki gündeliğini istedim. Muhterem hakimler size sorarım: hangi Parisli amelle vardır ki karısını kurtarmak için iki gündeliğini fedadan çekinsin?»

Ve yerime oturdum. Hakimler, karar odasına çekilip uzun uzadıya munakaşaya luzum görmeden hemen oracıkta lehimde hüküm veriverdiler.

Madam Desforges doktorun bütün sözlerini tasvib etmek iytiyadındadır; henüz taravetinin bâzı zarif çizgilerini muhafaza eden silik şahsiyetli bir kadıncağızdır. Bu kadar kıymetli ve şöretli kocası karşısında da, nezahet ve terbiyelerini pek az muhafaza edebilen çocukları karşısında da, hattâ gördükleri iş daima kusurlu olan hizmetçileri karşısında bile korkak ve çekingen bir hali vardır. Zaten hayatta — bu servet ve sâ mân ortasında bile — istediğini bulamamıştır. Basit bir inzivagâh, orta halli bir asalet ona, içinde kendini kayb ettiği ve kenarında kaldığı bu ıztırari lüks hayattan daha uygun gelecekti.

Kızı Alice, onun ev idaresindeki mevkî' ve sa lahiyetinden mühim bir kısmını almıştı. Emr etmeyi

Lisan Meseleleri

Yine Pedagoji Meselesine

Dair

Yazan : AHMET CEVAT

Mart nushasında bu mesele hakkında neşrettiğimiz mekaleye karşı "Neden pedagoji olsun?" başlığı altında bir mekale aldık. Köse Raif Paşa Oğlu Fuat Bey bu mekalede benim mekalemi nokta nokta hulâsa ettikten sonra kendi fikirlerini şöylece anlatıyor : (1)

İLK iddiaları okurken kendimde bir böbürlenme duyar gibi oldum. Böyle fâzıl bir dilci, tarih sahibi her millette olduğu gibi atalardan kalma bizim de töre denilen bir an'anemiz olduğunu, frenkceden aldığımız Grek-Latin ıstılahları "a" ve "cia" ile kalübelâdan beri yapageldiğimizi, şimdi ise yenilerin Fransız telaffuzuna kapılmaları, ancak tahsilleri yüzünden farkına varmaksızın sırtladıkları mânevî bir hars kapitülasiyonundan başka bir şey olmadığını, delilleriyle anlatmak, serip saymak için kalemimde alışık olmadığım bir köheylan asabiyeti vardı. Fakat okudukca ayıldım ve serinledim. Hele makaleyi bitirince, düşünceye vardım. Değerli müellif benim deyeceklerimi hep söylemiş. Vah, vah, bana yazık oldu. Dile de yazık, deyeceğim. Çünkü netice : Türk imlasına bürünen fransızcaya dil ölkemize açık paso veriliyor. Acaba neden, niçin? Aynı misaller ve az çok aynı düşünüş, yoluyla ben başka bir menzile ulaşıyorum, Şöyleki :

Evet, beynelmilel ıstılahlar eski yunan ve latince-den alınmıştır. Biz de öyle yapmalıyız. Bildiğime göre kimya ve hikmet dahil olmak üzere ıstılah teşkilindeki takılara belli başlı birer mânâ vererek bunları sistematik bir tasnif altına almış olan Fransız akademisidir. Diğer milletler bir çok ıstılahları onlardan almışlar. Amma dillerinin yazısına göre okuyup söylemişler. Almanın biologie, astrologie yazıp sonraki "e" leri okumaması ve "g" lere de eski latincenin tıpkısı olan kendi savfi kıymeti biçişî gibi. Daha ileri gidenler okunmayacak harfi düşürmüşler. İngilizler, İskandinavlar gibi. Lakin bundan dolayı o kelime beynelmilel çehresini kaybetmemiştir. İsmus takısına gelince, latince şekli ancak budur. Ve burada Almanlar aslın bayatını kendi görüşleriyle tazesine üstün bulmuşlar; zevkten bahs olunmaz ya ; ona çirkin, bana güzel. İstılahların unsurunda hiç tegayyür yok

(1) Mekalemi telhis eden kısmı neşretmeyoruz, çünkü "Muhit"te çıkan bu yazı okuyucularımızca ma'lumdur. Münakaşelerde söylenmiş sözlerin tekrar edilmemesine, hem okuyucuları bıktırmamak hem de "Muhit" in sütunlarını fazla işgal etmemek için, çalışılmayı rica ederiz.

denilemezse de, olanı pek nadir ve cüz'idir. Misal olarak anılmış olan Almanca "rheumatismus ve conjunktur ("j", yi "y" okuyunuz) eski yâni aslı imlaları gösterir; eski yunanca reuma (akmak, akıntı) latinceye rheuma imlasiyle geçmiştir. K okunan "c" yi de Almanlar imlalarında k ile yazmayı daha mâkul bulmakla çığırdan çıkmış değillerdir. Fransızca rhumatisme ve conjuncture denilmesi, zaten köylü latincenin tekâmülü olan dillerini Fransızların gerisin geri yürütmek istememelerinden ibarettir. Görülüyor ki her tarafta ıstılahları eski kılıkları ile saklamak kaidesine, imlada mümkün olduğu kadar riayet edilmiş ve edilmektedir. Lâkin telaffuzda şivenin mizacına uymak zaruretinden kaçınmak kabil olmamıştır. Yazıdaki cüz'î farklar ise, o dilde kullanılan imla tarzına telaffuzun yabancı kalmaması için beynelmilel çehreye verilen yerli çeki düzeninden başka bir şey değildir.

Saygılı muharrir misaller kafilesi arasına fransızca musc (müsk), almanca moschus ve reji, enerji, garaj gibi bir takım sözler almıştır ki, bunlar söyleyiş dilinin gündelik kelimelerinden olduğu cihetle ıstılah bahsiyle bağlantıları yoktur. Biz bu gibileri hangi dilden almışsak almışız, ve ağzımıza uygun geleni aynıyle muhafaza etmişiz, banka, lamba, kanape, şık, pantolon gibi. Uymayanı kalıplayıp uydurmuşuz: ;tornistan (ingilizce turn and stand), iskemle (latince scamula "c" yi "k" okuyunuz), tandir (arapca tennur), çerçeve (acemce, çıkar çube) gibi. Tabiidir ki, bundan sonra kabul edebileceğimiz sığıntılara da, başka türlü muamelede bulunmayacağız.

Buraya kadar her iki makaleyi gözden geçirmiş olan saygılı okuyucum, görüşlerimizde büyücek bir fark bulmamış olsa gerektir. Vurgu (aksan) bahsinde değerli müellif "millî tasavvutumuzda vurgu son hece üzerinde olur" diye cümleyi itlak üzere söylemiş olmasaydı, belki bir sapağa (ana yoldan başka bir istikamete kolun ayrıldığı noktadır) henüz varmış olmazdık. İki heceli kelimelerde vurgu vakaa sondadır kaşık, geldim gibi. Lâkin nehi murad edildikte birincide kalır: gelme, aslâ, yapma gibi; v. ilhr. Üç hecelilerde bâzen başta, bâzen ortada, bâzen sondadır. Maşrapa, gelberi (fırıncı ve lağamcı âleti) başta; ıstridya, kaynarca, kasırga ortada; kocaman, iskarpin, satılık sonda; v. s. Bu sebepledir ki vurgunun son hece üzerinde olmayışı, o kelimenin bizce yabancı sayılmasını iktiza ettirmez.

Dil bahsinde sıkı bir muhafazakârlık nihayetsiz liberallik gibi doğru değildir. Bunda şüphe edilemez; çünkü ifrât dâima muzurdur. Halk ağzına düşen kelimeler yahut münevver tabakada muayyen ve mahsus bir haysiyet kazanan ıstılah, her nereden gelmiş olursa olsun, artık dilin malı sayılır. Bu olağan bir hakikattir; hiç şüphe götürmez. Şüphe götüren bir şey varsa, o da 14 milyon nüfus içinde binlerin yüzde 80'ni Fransız eli ve dili ile bu ıstılahları edinmiş olması, onların bütün millete mal kaydını icap edip ettirmeyeceğidir. Latin ve eski Yunan harflerinin aslı kıymeti, yani telaffuzları, mâlumdur. Vakaa her iki dil zaman ile tasavvutunu haylı değiştirmiş olmakla beraber, harflerin tek tek değerimdeki değişiklik azdır. Demek istiyorum ki ıstılahları Fransız, Alman, İngiliz, İtalyan v.s. cıgnemiği olarak almamıza lüzum yoktur. Asıllarındaki telaffuz ile kabul etmeliyiz. Türkçe alfabemizin Latin harflerine biçim ve değerce uyması, ayrıca bir kolaydır. Bununla beraber bize çok yabancı gelebilecek takıları, cüz'î bir tebdil ile dilimize yakıştırmak, elbette caizdir; çünkü ele düğünse bize bayram. Şukadar varki bu bahsi ilmi bir hey'et araştırıp en münasip biçimi ortaya koymalı ve kesdirim kabulden önce bir de milletin zevkini yoklayıp soruşturmalı. Bana öyle geliyor ki şimal dilleri (Fransızca dahil) voyel kalabalığından cenubî diller kadar hoşlanmaz. Slavca gibi konson yığnakları yapmamakla beraber voyelleri esirgeyerek kullanır ve son hecesini ekseriya kapalı, yani konsonla bitirir. Tabii, sessiz yanı sıfır voyelin hükmü yoktur. Bundan dolayı italyancada, ispanyolcada, bilhassa kelime sonunda çok görülen "a" lar Almanca, Fransızca ve İngilizce v.s. de oldukça kıtdır.

Bizim fonetiğimiz ise daha ziyade cenup dillerinkine okşadığından, ıstılahlarımızı İtalyancaninkine benzetmek, yâni bu medenî Latin kızının kulavuzluğunu imlâ ve tasavvur cihetinde kabul etmek, fikrimce daha münasip olur. Zaten eskilerimiz de — velev bittesadüf — o yolu gitmişlerdi. Netekim korsa, banka ve bahriye ıstılahlarımızın çoğu o dilden alınmış ve benimsenilmiştir, avarya, baratarya, bono, kambiyo vs. Bundan dolayı "pedagoji" değil, "pedagogya" hiç değil, fakat pedagogya demek tarafını iltizam ederdim. İğri oturup doğru söylemek öğüdüne saygımı göstermek için itiraf ederim ki "pedagoci" sözü bana da daha şık, nasıl diyeyim, daha salonvâri geliyor. Hem daha kısa, hem de kulağa hoş. Amma bunun bana öyle gelmesi, onun ilmi ilk gözağrım oluşundan değil midir? Hatta başka tür lüsünü belki bilmiyorum bile. Bununla beraber fransız tarzını kabul edince, bunların sıfatlarını da fransız grameri üzere yapmak mecburiyetinde kalınması ve psikolocik, ambriyolocik denilmesi, kulağımı okşuyorsa da nefsime pek ağır geliyor. Ahlaki, nev'ama zevke pişkeş çeken bir inceleşe benzeticesim geliyor ve terreddi tangosunun tathı dalgasından dilimi korumak istiyorum. Ne kadar sevimli ve

nazik olsada, yardıma gelecek bu manikürlü el, eksik olsun, diyorum.

Bu sözlerim latince-yunancadan alacağımız sırf ilim âlemine mahsus ıstılahlar içindir ki, bunların ayrıca türkceleri, düz öz türkceleri, bulunup konulmaktan hiç bir vakit vaz geçilemez. Mesela oksijene karşılık "eksi özü", hidrojen = su özü, asit sülfirik kükürt ekşisi; mamifer (zatüsedaya) memeliler v. s.

Köse Raif Paşaoğlu
R. M. FUAT

Fuat Beye karşı mulâhazalarım:

1.— Vurgu bahsinde Fuat Bey yanılıyor: türkçede, *mutlak olarak*, bütün basit sözlerde vurgu son hecededir; a) mürekkep kelimelerin çoğu, b) bâzi tasrif şekillerimiz, c) birçok yabancı kelimeler bu kaideye muhaliftir. Mürekkep kelimelerden tekâmüllerini tamamiyle bitirmemiş olanlar tertiplerine giren her iki unsurun vurgusunu muhafaza ederler, iki vurgulu olurlar:

onbaşı, ayağıltı, göztaşı vs. Misal olarak getirdikleri *gelberi* de böyledir. Bu kelimelerdeki şazlık zahirdir, lafzi kaynaşmanın henüz tamamlanmamış olmasından ileri gelir.

İki vurgu alan tasrif şekillerimiz pek çoktur, yalnız *nehy* sıgasından ibaret değildir:

1) hemen bütün menfiler iki vurguludur; mukayese ediniz:

geldi — gelmedi; kaldı — kalmadı;

gelecek — gelmeyecek; kalacak — kalmayacak;

gelsin — gelmesin, kalsın — kalmasın; vs.

"-me" eklentisi sıgayı iki kısma ayırıyor, hem evel gelen hem sonra kalan kısım vurgu alıyor.

İki ve üç heceli maddelerde bu cihet daha ziyade kulağa çarpar:

çalışmayacak, çaltırtırmayacak, vs.

2) sorgu eklentisi de aynı rolü oynar:

gelirmisiniz? çalışacak mıyız? vs.

3) Mürekkep sıgalarda kullanılan *-di, -miş, -se* vurgusuz (enclitique) tir:

gelirdi, gelirmiş, gelirse, vs. Fakat bunların üstüne bir eklenti daha gelirse kelime iki vurgulu olur: *gelirdiniz* gibi;

4) Kopula rolünü oynayan şahsi eklentiler de aynı fonetik rolü oynar:

Türküüm, Türksün, Türktür, Türküz, Türksünüz, Türktürler, vs.

Geleceğim, geleceksin, gelecektir, geleceğiz, geleceksiniz, gelecektirler, vs.

5) Emrlerde asli maddeler [vurgularını muhafaza ederler: *Çalışınız, çalıştırınız, vs.*

Bütün bu hususi hallerde vurgunun ikileşmesi, veya lafzın son kısmının vurgusunu kaybetmesi derin ruhi

sebeplerden ileri geliyor. Bunların haricinde türkçe kelimelerin vurgusunda istisna yoktur. (Fuat Beyin misalleri arasındaki *basırğa*, *maşrapa* isimlerinin de vurgusu sondadır).

Hakikî şazları yalnız yabancı isimler teşkil eder, yabancılıkları buradan da anlaşılır. Bunlar pek çoktur: varda, orsa, coğrafya, komedy, Fransa, Rusya, vs. vs.

İşte pedagocya, fisyolocya, ekonomya... şekli tercih edilecek olursa mevcut şazlara yüzlerle kelimededen teşekkül etmiş bir zümre daha ilave olunmuş olacaktır, yani lisanın yapılışına bir az daha bozukluk getirilecektir. *Pedagoji* veya *pedagoci* şekillerinde ise bu fonetik uygunsuzluğu yoktur. Bundan dolayı bizce bu şekil müreccaktır.

2.— **a-ya** sonu, söylemiş olduğumuz gibi, aslen te'nis morfemidir, cinsiyet şekline malik olmayan lisanlar (ingilizce, iskandinavca) bu sonu atarlar; bizim için de atmak münasip olur. Bu hususta Fuat Bey hiç bir şey söylemiyor.

3.— Fuat Beyin mekalesinde hissi cihete büyük bir yer ayrılmış; fakat kendi de *Fransız teleffuzu ve Türk imlası* yerine *İtalyan teleffuzu ve Türk imlasını* kabul etmekle bütün cephesini aynı hissi iytirazlara sipersiz bırakıyor: *pedagoci* ile *pedagocya* arasında lüzumsuz ve fonetiğimize uygunsuz bir te'nis vokali farkı vardır. Bizim de kısa şekli (Fransız şeklini değil) tercih edişimiz bu ilmi sebepten ileri geliyor.— Kısa şeklin Fransız şeklinden de ayrı olduğuna dikkat edilmeyor, fakat bunun ilmi istiklal ile hareket noktasından ehemmiyeti büyüktür.

4.— Fuat Bey istilâh saydıkları *pedagoji*, *sosyoloji* gibi kelimelerle *reji*, *enerji* gibi umumi veya yazı lisanına münhasır sözler arasında bir fark olduğunu ihtar ediyor, ve bundan istilâh konurken umumi lisanındaki kelimelere bakılması lazım gelmediği hükmünü çıkarmak istiyor. Bu noktada da kendisini tastik edemeyeceğim. İstilâh konurken lisanın *ses*, *şekil*, *örnek* sistemlerine (fonetik, morfoloji, sintaks) mutlaka bakılmalıdır ki umumi lisandan aykırı, *âlimane* bir lisan (*l. savante*) uydurulmasın.

Lisaniyatçıların *âlimane* uyduruşlara ne kadar muhalif olduğu Fuat Beyce meçhul değildir.

Bizim "j" sesinin *ses* sistemimiz içinde işgal ettiği mevkii aramız bunun içindir. Geçen mekalemizde de "ji" grupunun, — vokalden sonra — "gi" grupundan ziyade fonetiğimize muvafık olduğunu bunun için göstermiş idik.

Türkçede (egi, ağı, öğü, ogu) grupları (eği, ağı, öğü, oğu) gruplarına değişiyor. Bu ispatlar neticesinde "gi" ye "ji" yi tercih etmiştik. Bu suretlerle de tercihimizin esasını ilme istinad ettirmiştik.

5.— Fuat Bey latince ve grekçe ile olan an'anenin muhtelif lisanlarda bir olmadığını söyleyor ki, doğrudur. Fakat *rhumaism* ve *conjoncture* kelimesi köylü dilinden inkişaf etmiş değildir; bunlar *âlimane* teşkillerdir.

İstilâhlarda asli harflerin muhafazasında bütün medeni lisanların aynı ehemiyeti verdiğini ve birbirlerinden ancak ehemmiyetsiz farklarla ayrıldığını söyleyen Fuat

Beye hak veremeyorum: "j" yerine "i", "ph" yerine "f", "th" yerine "t", "x" yerine "ss", "c" yerine k, z, kullanmak "h" sesini atmak, cinsiyet alametlerini ihmal etmek gibi imla prosedeleri muhtelif lisanların istilâhlarında büyük farklar husule getirmiştir. Onların yanında bizim de mlamızı beynelmilel kıymetini kayb etmiş olmaz.

6.— "ji" yi tercih edebilmek için onu "ci" ile mükayese etmek lazımdı; "j" sesini halkın "c" ye değiştirdiği, münevverlerin ise "j" kullandığı malûmdur. Şimdiye kadar halkın lisanında bulunan *candarma*, *Çapon* gibi telaffuzları yazıda tercih eden muharrirler görülmemiştir. Bâzi romanlarda halk dilinden aynen nakl edilen muhaverelerde bu telaffuz yazılmış ise de bu bir tercih demek değildir; "rejim"i *recim*, "garaj"ı *garaç* vs. suretinde kullanacak ve yazacak hiç bir kimse tesavvur edemeyorum; lisani "opinyon" umuzda böyle bir temayül keşf olunmuş değildir. O halde *pedagoji*, *sosyoloji* gibi sırf kitap diline mahsus kelimelerde halk telaffuzunun galebe çalması mümkün olabilir mi? Bu hususta ancak Fransız ve İngiliz telaffuzunun rekabeti vardır, bugünkü harsi vaziyete göre ise "ji" nin sayıca üstte kaldığı şüphesizdir. İşte cevap veriyoruz:

1) *a-ya* sonu fonetiğimize ve te'nis alameti olarak morfolojimize uygunsuz olduğundan atılmalıdır;

2) "gi" grupu — vokalden sonra — yadırganan, ön damaktan söylenmesine meyl edilen bir ses grupudur;

3) "ji" ile "ci" grupları arasında halk telaffuzu tercih âmili olamaz; münevverler arasındaki iki temayülden ise "ji" daha yaygındır;

Bundan dolayı: *pedagoji* denmelidir.

Haşiyeye: Fuat Beyin mekalesinde üç mesele daha var: 1) lisanların grekçe ve latinceden kelime almak hususundaki tekâmülde görülen derece farkı; 2) İtalyancanın kendisince tercih edilişi; —3) sırf ilim lisanına mahsus istilâhların türkçelerini de aramak lüzumu. Lisanlarda böyle bir derece farkı olduğu şüphesizdir; bizim vaziyetimiz ise büsbütün başkadır. Biz şimdiye kadar doğrudan doğruya grekçe ve latinceden kelime almış değiliz; ancak hars te'siriyle evela italyanca, sonra fransızcadan menşei grekçe ve latince olan kelimeler almış bulunuyoruz. Bunun için bu kelimelerin imlasında da o lisanların telaffuzu galebe çalmıştır. Avrupa harsinden asırlarla geri kalmış bir memleket için başka türlü hareket etmek mümkün değildi. Alimlerimiz Garp istilâhlarını ancak Şark harsinin istilâh hazinesi olan arapçadan unsurlarla teşkil etmeyi düşünebilirlerdi. Netice, umumi lisana ait sözler gibi ilmi istilâhların da, onları hayata atanların öğrenmiş olduğu ecnebi lisan telaffuzu ile dilimize girmesi oldu. Bu hususta lisandan lisana olan *fevri* "spontané" istikrazların lisan kanunlarına tabi kaldık. Bu da bir zarurettir. Fuat Bey de bu zaruretin ilcasıyla *pedagocya*, yani grekçe gammanın italyan telaffuzu ile "c" olarak alınması taraftarı oldu. Bu hususta ayrılışımız ancak nisbi bir ehemmiyeti haizdir: bu da tarihi safhanın bir kaç asırlık bir aralık göstermesinden ileri geliyor. İtalyancanın latinceyi en iyi temsil ettiğini tabii Fuat Bey de iddia etmez, çünkü en ziyade italyancada latincenin büyük deyişmelere uğradığı kendisince de malûmdur.— İstilâhları bir taraftan da türkçeleştirmek meselesi büsbütün başkadır, bir mesele hall olunmadan öbürüne geçemeyelim. Benim de ilmi halklaştırmak için istilâhların mümkün olanlarını türkçeleştirmek taraftarı olduğum şüphesizdir; fakat bu meselenin teferruatı bu mekaleye sığamaz. A. C.

ALLAHIN KILICI

Yazan : Ahmed Abdullah

Nakl eden : Seniha Sami

PİR ALİ dışarı çıktı. Kapının eşliğinden geçerken, Kasım her şeyi işitmiş olduğu için elini uzatarak onu durdutmak istedi ve yalvardı:

— Pir Ali, beni dinle!

Pir Ali: — Hayır! diyerek, koluna sarılan zaif eli silkti, attı. Brak beni!

— Dinle. Biz dost değil miyiz? Sen benim için azizsin....

— Softa hezeyanı! Ben senin için nasıl aziz olabilirim... Ah!

Pir Ali aralık kapıdan odanın içerisine işaret etti. Zeynep bir döşeğin üstüne yığılmış, me'yus bir vaz'iyette düşünüyordu; hıçkırıklarını oldukları yerden işittiler.

— Bu işlediğin şerre rağmen sen benim için azizsin...

— Hakkımı istemek, kadim kanuna riayet etmek şer midir?

— Bin kanun şerri hayr eyleyemez.

— Bu da softa hezeyanı! Ben kararımı verdim. Zeynep senin olamaz. Ben onu seviyorum.

— Onu belki bir az seversin. Fakat senin asıl sevdiğin kendi nefsin, kendi kuvvetin, kendi kibrin, kendi hırsındır. Kasım mülayim bir sesle devam etti: — Mamafih ikimizi bağlayan dostluk ahdini düşün.

— İki erkek arasına kadın girerse yemin daima yalan olur.

Pir Ali annesinin evine avdet ederken Kasım Zeynebin yanına gitti. Kız haykırdı: — Ne yapalım şimdi? Ah! ne yapalım?

İmam sert bir tavırla cevap verdi: — Allaha mütevekkil oluruz. Erhamürrahimindir.

— Fakat Pir Alideki zulm, ondaki kuvvet, ondaki kılıç...

Kasım deruni bir kanaattan ileri gelen bir metanetle cevap verdi: — Allahın kılıcı onunkinden daha kuvvetlidir.

O zaif adamda pek kuvvetli bir iman vardı. Mamafih ertesi sabah Pir Ali ile annesi arasında geçen muhavereyi işitseydi belki o bile titrerdi.

Bir az evvel Zeynep Ayşeye macerayı anlatmış, aralarına girmesini rica etmişti. Ayşe şu cevabı verdi:

— Şu oğlana lakırdı söylemenin sırası geldi.

Gözleri parıldadı, dudaklarını sıkarak ilave etti:

— Şimdi ben kendim gider, söylerim.

Doğru oğlunun odasına gitti, karşısına dikildi ve dedi ki: — Ben sözü tathlandırıp ballandırıp süsleyen kadınlardan değilim...

Pir Ali gülümsedi: — Bilirim, dedi. Bunu rahmetli babam da bilirdi.

— Şimdi dinle beni. Zeynep...

— Senin ne söyleyeceğini biliyorum. Cevabım hazır: Hayır! o benim kulumdur.

— O halde mademki senin kulundur, niçin cebren almayorsun?

Pir Ali sert bir tavırla cevap verdi: — Nasıl olur? Ben namuslu adamım.

— Namuslu mu? Sen mi? Ayşe müstehzi bir kahkaha kopardı: — Biçare bir kızın yüreğini parçalamak sence namuslu olmak mıdır? Ah! hayvanda namus var, sende yok!

Pir Ali haykırdı: — Bana böyle söz söylemek haddin değildir! Ben bir mücahidim, göğsü madalyalı, şeritli bir askerim. Benim haysiyetim var.

— Haysiyetten dem vurmak kolay. İspat etmelisin.

Pir Ali kekeledi: — İspat mı?... Nasıl?

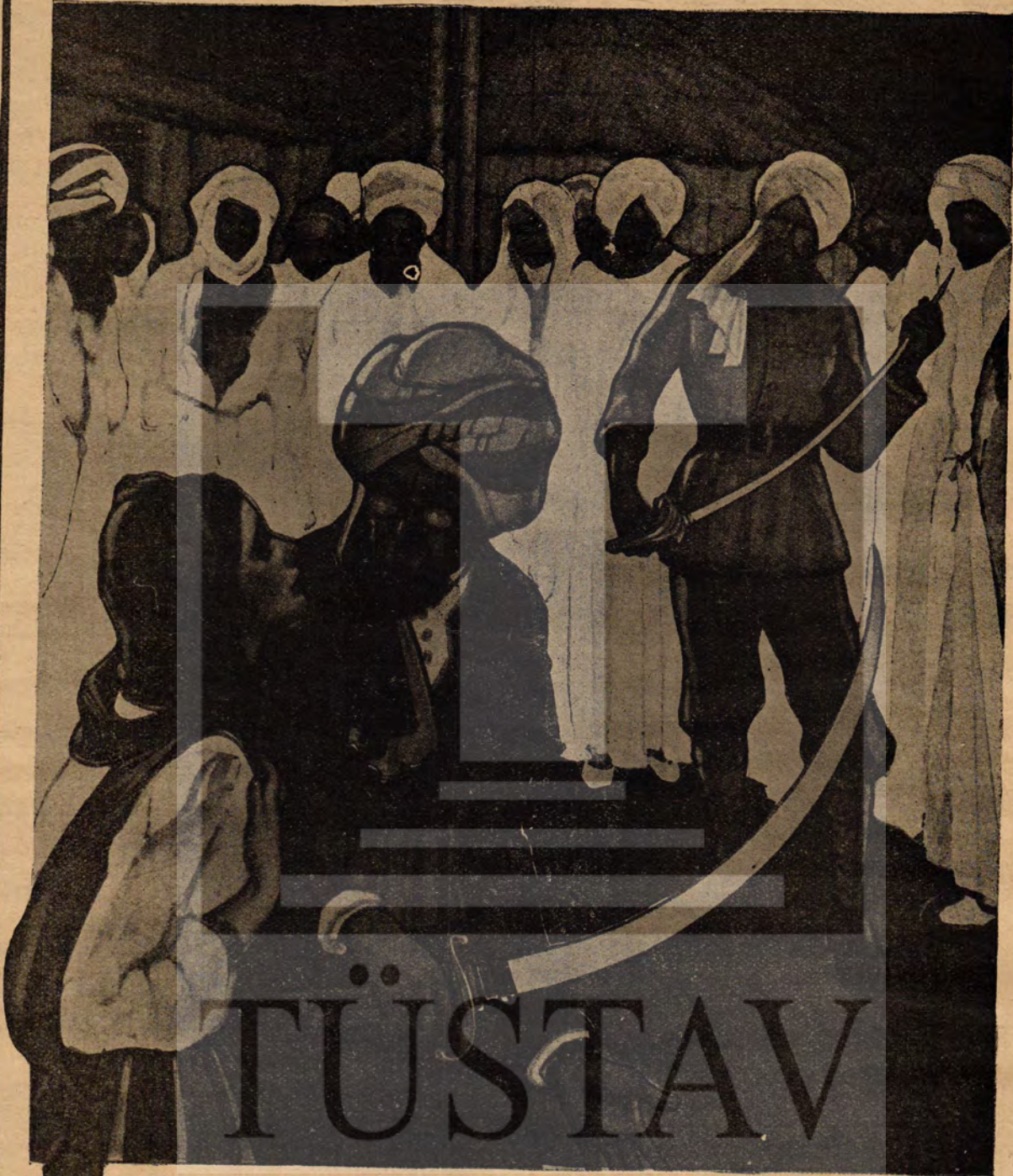
— Cömertlik et. İşte Zeynep, işte Kasım. Bir birini seviyorlar. Onlara müsaade et...

— Hayır!

— Sana yalvarırım!

Pir Ali tekrar; — Hayır! dedi.

O zaman annesi ona istihzalar, küfürler yağ-

TÜSTAV

Zeyneb koluna asılmış, fısıldayordu :—“Hayır, hayır, brakmam.

dırdı, kendisine meram anlatmak bir inekten iki deri almak kadar imkânsız olduğunu söyledi ve haykırdı :

— Ah! sana da, şu menhus kibrine de la’net olsun! Sana iki kat la’net olsun! Bak, ben koskoca bir kadın, senin şu kibrin sebebinden ağzımı bozmaya mecbur oldum! Ah! ah! böyle evladın anası olacağıma keşki kemiklerim soğuk toprakta çürüseydi!

Bu minval üzere haykırarak, köpürerek çılgın, karma karışık sözlerle küfr etti, yalvardı, yakardı, tekrar küfr etti. Nihayet Pir Ali ellerini havaya kaldırarak odadan dışarı fırladı, *hücreye*, yâni köy kahvesine koştu. Orada ak sakallı ihtiyarlar minderlere oturmuş, nargile yahut çay içiyor, ekinlerden, sürülerden bahs ediyorlardı.

DAĞLARDA dedi:odu kapıdan kapıya çabuk dolaştığından köylüler elbette vukuattan haberdardılar. Pir Ali içeri girince başlarını kaldırdılar, fakat kimse o bahsi açmadı. Afganlılar sert, temkinli adamlardır, başkasının hususi hayatına — gidişi eyi olsun, fena olsun — müdahale etmek âdetleri değildir. Eski darbimesele iytikatları vardır:

«Her çiftçi kendi eşiğinden karı süpürsün!»

Binaenaleyh Pir Aliyi günün vaktine göre selamlamakla iktifa ederek başka şey söylemediler. Mamafih gizli bakışlarından, dişlerini sıkmalarından zihinlerinde ne olduğunu biliyordu. Kasıma tarafdar olduklarını, kendi hareketini tasvib etmediklerini de biliyordu. Kalbinde garip bir hasret duydu.

Artık kendi memleketini, dağlarını değil, Hindistanı göreceği geldi. Peşavar şehrini düşündü, Lakşmi yi düşündü.

O ne tatlı, ne uysal bir kızdı! Kendisi şimale doğru yola çıktığı zaman nasıl arkasından koştuğunu:

— Aradığın saadete kavuşasın, ey benim efendim! deye fısıldadığını hatırladı. Saadete kavuşamamıştı. Sonra ilave etti:

— Hayır, namusum hakkı için Zeynep de saadete kavuşmayacak, Kasım da!

Zeynep o akşam yanına geldi, ayaklarına kapandı, yalvardı. Pir Ali hiç kılmıdamadı. Kız haykırırdı, yine ehemmiyet vermedi. Sonra tehdid etti, Kasımla birlikte dağlara kaçacaklarını, ormanlarda gizleneceklerini söyledi; Pir Ali güldü ve cevaben Kasım köydeki rahatını brakacak oluusa kurt sürüsünün arasına düşmüş kuzudan farkı olmayacağını söyledi; Zeynebe gelince onu eyi gözetecekti. Dağların her bucağını, her bayırını, her mağarasını pek eyi bilirdi. Sonra kızın çıplak, parlak ayağına baktı, o küçük ayağı tanırdı, severdi, onun izini kumda, kayada, çemende tanırdı, her yerde ta'kib edebilirdi.

Kız yüzüne baktı ve haykırırdı: — Ben senden nefret ettim!

Sonra, Kasımın mutaleada bulunduğu camie koştu.

Me'yus bir tavrla anlattı: — Ne yapsak nafile, Pir Alinin inadı tuttu.

İmam ghlümsedi: — Allah bir kapıyı kaparsa başka kapı açar, dedi.

Kızın sabrı tükendi: — İnyet Allahtan ama gayret insandandır, dedi.

Sonra sustu. Fakat lisanı - hali ile ilave etti:

— Ah! senin ruhundaki kuvvet cisminde olsaydı!

Çıktı, gitti.

İmam başını eğdi. Kendi kendine: — Allahın kılıcı beni şerden vikaye eder, dedi. Aşiret reisi Kürd Hanın evine gitti. Bir az sonra Kürd Han Pir Aliyi ziyaret etti:

— Selam! deye içeri girdi.

— Selam! Bir çubuk ikram edeyim mi? Yahut bir kadeh çay?

— Hayır, teşekkür ederim. Buraya bir iş için gel tim.

— Ya!

— Zeynep ile Kasıma ait.

— Münakaşa etmek nafile. Aşiret kanununa göre o benim kulumdur.

— Başka bir kanun daha var.

— Yâni...?

— Hur bir adam esir bir kızı severse onun sahibine meydan okumaya hakkı var. Eğer onu mağîüb ederse kızı nikâh etmesi caizdir.

Pir Ali inanamadı:— Yâni Kasım bana meydan okuyormuş... bana mı?

— Evet.

— Latife ediyorsun.

— Ciddi söyleyorum.

— Fakat bu mümkün değil. O zaif, ben ka-viyim.

— Ben de kendisine öyle dedim. Fakat dinlemedi. Yarın sabah onunla mübareze edeceksin, sabah namazından sonra, köy meydanında. Selam, ey Pir Ali!

Reis gitti. Anahtar deliğinden muhavereyi dinlemiş olan Ayşe hemen içeri atıldı ve sordu:

— Sen bunu yapacak mısın? Ulemadan bir adama, mübarek bir adama, kılıç kullanmasını bilmeyen bir adama silah çekecek misin?

— Bunu isteyen ben değilim ki anne. Benim elimden ne gelir?

— Cömertlik et. Kasıma de ki...

— Hayır!

Ayşe onu baştan aşağı süzdü. Sakin ve heyecansız bir sesle : — Sen artık benim oğlum değilsin, dedi.

— Evladına böyle ağır söz söylemek caiz midir ?

— Artık evladım olmayan bir insana karşı en doğru söz budur.

Annesi kapıdan dışarı çıkarken Pir Ali arkasından seslendi :— Onun canını yakmam. Ancak bir iki yerinden çizerim... aklını başına getirmek için.

Annesi ne işitti ne de cevap verdi.

ERTESİ sabah, cami' önündeki meydan dağdan inen altın güneşin soğuk şua'larına gark olmuştu. Oraya büyük bir kalabalık toplanmış, kızlar sürülerini, erkekler sapanlarını, kadınlar çıkırlarıyla lengerlerini, çocuklar kaba oyuncaklarını bırakıp gelmişlerdi.

Aralarında heyecanlı bir fısıltı ve mırıltı doluyordu. Düşünüyorlardı : imam, o zaif, kasirülbasar, eğik omuzlu adam, o bacakları meşe gibi, göğsü kalkan gibi, nasırlı ellerinde kılıcını eğen kavi, iri adamla nasıl mübareze edecekti ? Bu doğru olamazdı ! Pir Aliye muzlim nazarlar dikildi. Yumruklar sıkıldı. Hiddetli sözler yükseldi.

— Böyle işe müsaade etmeli miyiz ?

— Günah ! Günah !

Pir Alinin annesi tekrar etti : — Günah !

Aşiret halkı bir birinin yüzüne baktılar.

— Davranalım mı ?

— Evet, evet.

— Mani' olmalıyız.

— Elbet.

— Bileğimde bir kaşıntı var.

— Belimdeki hançer kınından dışarı çıkmak için sabır sızlanıyor.

Reis emr etti : — Sus ! İmam meydan okudu.

Pir kabul etti. Kanuna itaat etti. Hepimiz kanuna itaat etmeliyiz.

Bir kadın içini çekti : — Ah ! İşte geliyor.

İmam cami'den dışarı çıkıyordu. Zeynep koluna asılmış, fısıldıyordu : — Hayır ! Hayır ! Hayır ! Brakmam !

— Brak beni ! Ben korkak değilim !

— Elbette değilsin. Fakat sende o kuvvet, o meleke yok.

İmam sert bir cevap verdi : — Benim Allaha imanım vardır. Sende o kadcık iman yok mu ?

— Allaha imanım var. Evet. Fakat...

— Bana imanım yok, öyle mi ? İşte benim mübarezeye atılmam için bir sebep daha.

İlerledi. Reisten eğreti aldığı büyük palayı elinde tutuyordu ; zaif, asabi bir el ; kemiş kalem ile kâğıt tutmaya alışık bir kâtip eli. Güneşin altın şuaı altında altın parıltılar aks eden silahı kavradı... Pir Alinin iri cüssesine nispeten çocuk kadar boyu vardı.

Pir Ali başını salladı :—Sen ulemadansın, dedi. Ben göğsü madalyalı, şeritli bir mücahidim. Benim mesleğim mücadeledir. Halbuki sen...

Kasım, kalbindeki korkuya azim bir ceht ile galebe ederek onun sözünü kesti :— Ben buraya münakaşaya değil, silah çekmeye geldim !

Pir Ali : — Pek a'lâ, deyerek omuzunu silketti. Sonra ilave etti :— Canımı yakmam.

Bu sözlerin saikî olan merhameti imam - yanlış olarak - istihkar deye telakkî etti, rengi soldu, tiz sesiyle haykırdı :

— Kendini müdafaa et, ey Âdem oğlu !

BİR demir şakırtısı ile hasmına saldırdı. Pir Ali, başka yapacak şey kalmadığı için kılıcını çekti, gülüyordu, gözünde âdeta bir şefkat nazarı vardı : küçük adam gözlüğü gözünde, kılıcı elde, kabzayı namludan pek de farkedemeyecekmiş gibi görüldüğü halde me'yusane ve parlak bir cür'et ile saldırıyordu. Pir Ali mübarezeyi kısa kesmeye karar verdi. Bunda bir şeref olamazdı. Netice de belliydi. Müdafaa vaz'iyeti almakla iktifa etti, dirseği kalkık, gözü müteyakkız, ötekinin silahını elinden düşürmek için fırsat bekleyordu. İmam acemice bir şiddetle savlete devam ettikçe Pir Ali gülümsedi. Kendi kendine : — Vay, maskara ! diyor. Vay, maskara ! Kimin aklına gelirdi...

Kasım, onun gülümsediğini gördü. Belki ömründe ilk defa olarak yaşamıştı... Mamafih saldırmakta devam etti. Çat ! Çat ! Çat ! Kılıçlar bir birine çarpıyordu.

Zeynep de bakıyordu.

Korkuyordu. Hem de iftihar ediyordu. O Afgan değil miydi ? İki erkek onun aşkı sebebinden ölüm oyununa girişmişlerdi. Haykırdı :

— Koluna kuvvet, Kasım !

Pir Alinin annesi de haykırdı : — Koluna kuvvet, Kasım !

Fakat o kollarda kuvvet yoktu. O ince ve zaif kollar, ötekinin müdafaasını kırmaya me'yusane bir ceht ile çalışıyordu... Ah ! ne kadar yorulmuştu ! Nefesi ciğerlerinde öterek göğsünü parçalıyordu.

Zeynep haykırdı :— Gayret sana ! Benim hatırım için gayret ! Ey âdil adam !

Harabelerin Çiçeği

Yazan: FEVZİ IŞIK

SOLGUN bir ışık genç erkeğin gözlükleri altında fark edilmeyen sevinçli yaşlarla sulanan gözlerini kamaştırıyordu. Heycanından, müfekkiresinin iğtişaşından ne söyleyeceğini şaşırıyor, evvelden hazırladığı cümleleri bir türtü hatırlayamıyordu. Ağzından bir fısıltı halinde kesik kırık kelimeler dökülüyordu:

— Emin ol, yalnız seni seviyorum... Benim ilk aşkım sensin... Son aşkım da sen olacaksın. Göynüm artık senindir... Emelim sana kavuşmak olacak...

Genç kız kimsenin duymaması için yavaş yavaş ru'ya gibi hülyalı ve zayıf bir sesle cevap veriyor, dünya kurulalıdan beri söylenen fakat bayatlamayan, şirini, kıymetini kayb etmeyen, her zaman aynı heyecan ve zevki yaratan ma'lûm sıgayı tasrif ediyordu:

— Sevdim, seviyorum, seveceğim l...

Gaz lambasının solgun ışığı genç kızın kesik kumral saçlarını yer yer gölgeyor, heyecanından al al olan yüzünün yarısını ışıdarak yanaklarında kızıl demetler yapıyordu. Yarı aydınlanan yüzü çok güzeldi.

Heyecanlı on altı baharın taze pir parlaklık ve gerginlik verdiği yüzünde bâzan mahzun ve solgun bir güzellik, bâzan da kızıl, penbe, cana yakın bir mahçupluk rengi işleyordu. Perişan, bir birini tutmayan kelimeler genç erkeğe bir şiir gibi geliyordu:

— Ben seninim Macit! hayatta yalnız sana eş olacağım, seni bekleyeceğim... senden başka kimseyi sevmeyeceğim. Biz birbirimiz için yaratılmış insanlarız...

Dudakları hülya gibi bir fısıltı ile hafifçe oynuyor, taze, canlı, baygın kokulu bir karanfili andırıyordu... hele gözleri... onlar başka, barm başka bir âlem, başlı başına birer güzellikti. Genç erkek o gözlerin esrarını değil, renklerini bile anlayamamış ve onların esrarlı güzelliğine hayran ve mest olmuştu. O gözlerde ne olduğu layıkıyla bilinmeyen öyle bir kudret vardı ki... Süzgün oklarını latif okşayışlarla ta kalplerin derinliklerine kadar nüfuz ettiriyordu... Genç erkek bu gözlerin sihirli derinliği ve baş döndüren cazibesinde kendi benliğini büsbütün kayb etmiş gibi idi.

Biraz evvel yekdiğerine vefa yeminleri eden dudaklar, şimdi haris, ateşli ve çılgın bir arzu ile aşkın şarabını yudum yudum içtiler.

Dudakların alevden zevkini kalplerine sızdırdılar.

* * *

MACİT ile Nermin sekiz aydan beri sevişiyorlardı. Hem de en coşkun, en çılgın bir sevgi ile... Onlar muhitin taassubuna ve vaziyetlerin müsaitsizliğine rağmen bir birlerini pek çabuk anlamışlar ve kaynaşmışlardı. Her ikisi de pek gençti. Macit yirmi yaşına rağmen daha ilk defa seviyordu. Hayatında bâzı maceraları yok değildi. Fakat onlar ya ma'sum bir çocukluk hatırası ve yahut gelip geçici ilk gençlik hevesleriydi.

Nermin altın kalpli, hassas, içli bir kızcağızdı, Kendisi gibi güzel bir ruhu vardı. Aşkıncı çılgınca seviyordu. Altı ay kadar gizli devam eden sevişmelerinde — bir çok tehlikelere rağmen — her hafta buluşuyor, görüşüyor, sevişiyorlardı.

Gizli olan her ışık gibi bu sevişme de nihayet bir gün, Nisan başlarında meydana çıkmış ve Nermin aşkını göz yaşlarıyla annesine itiraf etmişti. On beş gün kadar devam eden bu mütereddit ve müphem vaziyette onlar çok derin bir azap ve ızdırıp duymuşlardı... Umitsiz dakikalarında hıçkırıklarını yadıklarıyla boğmuşlar, göz yaşlarını sessiz akıtmışlardı. Macit kaç gece gözlerini bir saniye kırpmadan leyli bir mektep yatakhanesinde sayıklamaları, iniltileri dinleyerek sabahın ilk ışıklarının pencerelerden süzülüşünü görmüştü. Asıl buhran Nerminin evlerinde geçmiş, asıl fırtınalar orada esmişti. Nermin kaç kere derin bir ümitsizlik zebunluğuyla bayılmış kendinden geçmişti, sarsıcı sinir buhranları içinde intihara bile kalkışmıştı.

Nihayet ufuklarında ümit güneşinin doğduğunu gördüler. Nerminin ailesi bu aşka muvafakata mecbur olmuş, hattâ iki sevgiliyi birleştirmek esbabına tevessül etmekten geri kalmamışlardı. Macit zaten orada yapılmıştı. Çok uzaklardaki ailesinin muvafakatını ise çoktan almıştı. İki sevgilinin önünde yeni, geniş ve mes'ut bir ufuk açıldı. Bu geniş ufukun yollarında beraber yürüyecekler, beraber çalışacaklar, beraber gülüp ağlayacaklardı.

Macitten Nermine mektup

Kulaklarda tiz aksler yapan son düdük kalpleri de parça parça ettikten sonra tren sarsıldı, homurdanarak inildi ve demir raylar üzerinde meçhul ufuklara doğru kaydı. Senin beyaz mendilin bir güvercin kanadı gibi çırpınırken benim uzak diyarlarda şifa aramaya giden

varlığım sanki demir bir kısıkaçla burkuluyor, sıkılıyordu.

Kompartimandaki yolculardan utanmasam hüngür hüngür ağlayacaktım. Göz yaşlarımı bir zehir halinde kalbime akıtıyordum.

Uzun, yorucu ve müz'ic bir yolculuktan sonra menfama geldim. Burası küçük sapa ve ücra bir kasabacıktı. Çocukluğumu kucagında geçirdiğim bu kasaba bana her şeyden fazla yabancı gelmişti... Burada o kadar çok yalnız kaldım ki dertlerimi anlayacak, bana hiç olmazsa bir az teselli verecek bir kimsem yoktu. Münzevi olmuşum. Senin hayalinle baş başa kalabildiğim için yalnızlığı seviyordum. Mehtaplı geceler benim için bulunmaz tahayyül saatları idi. Ay gümüş saçlarını yarken kırlarda senin hayalinle gözüm ve gönlüm ru'yali dolaşırdım. Kasabanın yanındaki çamlık kaç gece senin isminle iniledi; Boğuk ve şikâyetli sesim bir feryat halinde çamlıkta derin ihtizazlarla oğuldar ve yine tekrar bana gelirdi.

Mu'tekit olmamakla beraber mehtaplı gecelerin esrarlı dekoru içinde ateş gibi yanan başımı çamlıkta yatan bir evliyanın mezarının soğuk taşlarında serinletiyordum.

Bizi-muvakkat bile olsa-ayırın talie la'netler ediyorum. En mes'ut zamanımızda hicranın ateşiyle gönüllerimiz dağıldı ve hasretin okuyla kalplerimiz delindi... Ne bahtsız başımız varmış, Nermin, mektupların benim için derin bir teselli kaynağı olacak ve ben burada mektuplarınla avunacak, hasrete tahammül, kudretini mektuplarından alacağım. Uzun uzun mektuplarını bekleyorum. Annemiz İsmet hanıma.....

Nerminden Macide Mektup

Macit,

Belki de son olacak bu mektubumun neresinden başlayacağımı bilemeyorum. İki haftadır derin bir ye'sin pençesinde kıvranıyorum. Sana çok acı bir haber vereceğim için üzülüyorum.

Daha çok yakın vakte kadar nasıl mes'uddük değilmi? Hain ve yaman tali' şu çok kısa bir zamanda aramıza aşılamayacak kadar büyük manialar ördü. Bunu hiç hatırımıza getirebilirdik?... Saadetten sarhoş olan dımağımız böyle bir şeye ihtimal bile vermezdi. Akla gelmeyen şey başa gelirmiş...

Kazayı haber aldığını kısa telgrafının hasis kelimelerinden anladım. Sana kazayı haber verenler korkunç hakikati saklamışlar. Bu mektubu yazarken kendimi karşıdaki aynada seyr ediyorum. Of!.. ne feci' Macit ben artık tahayyül ve tasavvur edilemeyecek şekilde çirkinim. Bütün yüzüm şerha şerha, lime lime, pıhtı pıhtı siyah ve iğrenç bir yangın harabesi halinde... Of, ne berbat!.. Bunu tahayyül bile edemezsin.

Hafif bir soğuk algınlığından yatıyordum. Yaramaz küçük kardeşim bana bir mu'ziplik yapmak için su zannı ile (Kezzap) dolu bir şişeyi yüzüme boşalttı. Aaay, yüzüm!.. bir anda yüzümün en dehşetli bir acı ile yandığını hissettim; korkunç ve boğuk bir çığlık koparak kendimden geçtim. Hayatım için bir tehlike yok... Fakat felaket ölümden daha beter... Yüzüm bir yangın harabesine döndü, bakmaya bile tahammül edilemez bir şekil aldı.

Artık senin çıldırmasıya sevdiğin Nermin mevcut değil, Macit! Artık onu öldü bil!.. anlayorsun ya, Macit, aramızda her şey bitmiştir. Ben bu iğrenç ve korkunç çehre ile sana zevce olamam. Bana kat'iyen evlenmemizden filan bahs etme. Hattâ beni hiç görme.. beni artık arama... Sen yine Nermini eski Nerminin hayaliyle tanı. Eski Nerminin yüzünü, şeklini muhayyilende yaşıta!.. Zinhar beni görme ve hayalinde eski Nerminin yüzünü kayb etme!. Beni görüp de çehrende belirecek ıztıraplardan son saadetimin de mezarını görmekten korkuyorum. Benim bu son arzumu yerine getir.

Senden başka bir şey istemeyorum. Ölümlerin son arzuları yerine getirilirmiş değilmi?... Beni artık büsbütün unut. Daha gençsin kim bilir belki tekrar sevebilir ve mes'ut olursun. Bunu senin için temenni ederim.

Ben eski mes'ut hatıralarımızın yadıyla yaşamak kudretini kendimde bulabilecek ve yalnız senin hayalinle yaşayabileceğim!. Beni unut ve arama!. Elveda' sevgili Macit!.....

Macitten Nermine mektup

Sevgili Nermin,

Ümidimin helecanı, sevincin heyecanı içinde açtığım mektubundan hain ve insafsız satırların çıkacağını ne bilirdim? Mektubunun bana bir ıztırap cehennemi olacağını nasıl ümid ederdim?. Beni sen eyi gün dostu mu zann ettin?. Öyle zann ediyorum ki içimde ne sönmez cehennem ateşleri tutuşturacağını tahmin etseydin mektubunu bu şekilde yazmazdın.

Hangi hain bir fikirle "Beni arama ve görme" diyorsun. "Beni görüp de çehrende belirecek ıztıraplardan son saadetimin de mezarını görmekten korkuyorum" deye yazarken kalbin sızlamadı mı, ellerin titremedi mi?.

Benim sevgimi anlayamamışsın Nermin!. Benim sana ne sarsılmaz bağlarla bağlı olduğumu takdir edememişsin. Nermin, belki güzelliğin artık bir hülya olmuştur; belki yüzün senin dediğin gibi bir yangın harabesidir. Fakat bu bizim mes'ut yuvamızın kurulmasına bir mani' teşkil edemez. Sen benim indimde yine her şeyden güzelsin. Varsın yüzün bütün güzelliğini kayb etsin!.. Bana senin güzel ruhun, âlicenap ve müşfik kalbin, temiz gönlün yetişir.

(devamı 77 nci sahifede)

MONNA VANNA

Maurice Maeterlinck den terceme edenler : YAŞAR NABİ, BEDRETTİN

Geçen nushadan devam

Mukabil bir mu'cize onu elimizden almasın!... Sakın, hemen şimdi ona ilişmeyelim... Onu daha uzun bir zevk için saklayacağız... Ey sizler, hepiniz, bu adamın ızdırıp çektiği, öldürmek istediği, karılarını ve çocuklarını sattığı zavallı kardeşlerim; eyice bakınız. İşte ta kendisi; o benimdir, sizindir, bizindir diyorum size!... Fakat size benim kadar ızdırıp çektimedi... Şimdi onu size vereceğim... Ayıbımızı intikamla temizlememiz için onu Vanna bize getirdi!... (*Doğrudan doğruya halka hitab ederek:*) İşte hepiniz buradasınız, ve şahid olacaksınız... Her şey açıkça anlaşılmalı!... Bu kahramanca harikayı hakkıyla anladınız mı?... Bu adam Vannayı zorla aldı. Başka bir şey yapılamazdı. Hepiniz böyle olmasını istemiştiniz, onu hepiniz satmıştınız... Kimseye la'net etmiyorum; olan oldu; hem benim saadetime hayatınızı tercih etmeniz hakkımızdı... Bir aşkı öldürmek, elinizde idi, fakat tekrar diriltmek için ne yapabiliydiniz?... Onu yıktınız, tekrar kurmak lazımdı!.. Ve işte Vanna bunu yaptı... O, *Lokres* ve *Jüdit* den çok daha iyi bir usul buldu!... *Lokres* intihar etmiş; *Jüdit* *Holofreni* öldürmüştü!... Vanna kapalı bir çadır altında kimseyi öldürmedi, kurbanını herkesin kurbanını buraya canlı olarak getirdi... Yapılmasına bizim de iştirâk ettiğimiz rezaleti kendimiz temizleyeceğiz... Fakat buna nasıl muvaffak oldu...? Şimdi Vanna bize anlatsın...

VANNA— Evet. Söyleyeceğim; fakat söyleyeceklerim, beklediğinizden bambaşka şeyler!

GİDO— (*Sözünü keserek ve öpmek için Vannaya yaklaşarak:*) Gel evvela seni öpeyim, hepsi anlatsınlar ki...

VANNA— (*Gidoyu kuvvetle iterek,*) Hayır, hayır, hayır, şimdi değil!.. Hayır, hayır, hayır, beni dinlemedikçe asla! Dinle beni Gido... Bu defa üstüne titrediklerinden çok daha hakiki bir şeref ve başka bir saadet mevzuu-bahs!... Hepsinin burada toplu olmasına çok memnunum!... Belki onlar beni senden evvel dinleyecekler; ve senden evvel anlayacaklar... Beni dinle, Gido... Beni kollarına almadan şunu öğrenmelisin ki...

GİDO— (*Sözlerini keserek ve kucaklamak isteyecek*) Öğrenmelisin, öğrenmelisin; daha evvel isteyorum ki...

VANNA— Beni dinle diyorum sana!... Ben, ömrümde yalan söylemedim; fakat bugün asıl hakikati, ya

öldüren, yahut yaşatan hakikati ve hayatta ancak bir defa söylenen hakikati söyleyorum,.. Gido, beni dinle, beni istediğim gibi sevebileceğin bu yegâne saate kadar görmedinse yüzüme dikkatle bak... Bu dakikada sana bütün benliğim, bütün [sevgim ve müşterek hayatımız namına söz söyleyorum,.. İnanılmayacak bir şeye inanağa çalış... Bu adam bana el sürmedi... Ona teslim edildiğim için her istediğini yapabiliyordu... Bana dokunmadı, çadırından, bir kardeşin evinden çıkar gibi çıktım.

GİDO— Niçin?

VANNA— Çünkü beni seviyor...

GİDO— Ya! Demek bize söyleyeceğin bu idi... Meğer mu'cize nerdeymiş... Evet, evet, daha ilk kelimelerde anlayamadığımız bir şeyler hissettim... Bu şimşekti; fakat ehemmiyet vermedim... Zann ediyordum ki şaşkınlık ve faciyanın sarhoşluğu... Fakat anlıyorum ki daha dikkatli davranmak lazım... (*Birden bire sakinleşen bir sada ile:*) Demek ki, sen âdeta çırpıplak bir halde bütün gece çadırında yapayalnızken bu adam sana el sürmedi?...

VANNA— (*kuvvetle:*) Hayır!...

GİDO— Sana dokunmadı mı, seni öpmedi mi?

VANNA— Yalnız ben onu alnından öptüm, ve o da aynı suretle mukabele etti...

GİDO— Alnından!... Bana bak Vanna... Yıldızların süpürge tohumları olduğuna ve bir kuyunun dibine tükürmekle ayın söndürüleceğine inanacak adama benzer miyim? Hangi tesadüften beri... Ah, söyleyemeyorum. Saddetimizi büsbütün yıkacak sözleri söylemeye dilim varmayor... Maksadını anlamıyorum ve bilemeyorum. Kafanı, yahut beynini altüst eden bu korkunç gecenin hezeyanıdır?

VANNA— Bu hezeyan değil. Hakikat...

GİDO— Hakikat ha!... Ben de başka bir şey istemeyorum ki!... Bununla beraber bu hakikat biraz mantıkî olmalı!... Nasıl olur da vatanına ihanet edecek, bir gecesi için bütün varını verecek, istikbalini mahv edecek, kendini alçakça lekeleyecek, dünyayı kendisine cehennem edecek kadar seni arzu eden bir adam! Nasıl olur da, çadırında yapayalnız ve çırpıplak kaldığın bu adam, kendisine çok pahalıya mal olan bir gecesi, tek bir gecesi varken bu adam alnından bir defa öpmekle iktifa ediyor ve bunu bize inandırmak için buraya kadar geliyor!... Hayır, biraz insafli olmalı ve felaketle bu dere-

ce istihza etmemeli... İsteddiği bundan ibaret olsaydı bütün bir millete böyle bir gece geçirtmeğe ve beni, altından yarı deli ve on yaş ihtiyarlanmış bir halde çıktığım böyle bir ıztıraba gömmeye ne luzum vardı?... Ah! Eğer istediği yalnız alnından öpmek olsaydı, bu kadar işkenceye sokmadan bizi kurtarabilirdi?... O zaman onu bir halâs ilahı gibi kabul ederdik!... Fakat insan ma'sum bir puseyi bu şekilde istemez ve böyle hazırlamaz... Hakikat asıl bizim muztarip haykırışlarımızda ve kederimizde saklıdır... Hayır hüküm vermeyeceğim; mademki da'vacı benim, belki hata ederim... Fakat benim yerime başkaları karar versin ve söylesinler!... *(Halka hitab ederek)* İştittiniz mi?... Vak'ayı bize niçin bu şekilde izzah ettiğini bilmeyorum... Fakat mademki bir defa söylemiş bulundu, şimdi siz hüküm vereceksiniz... Sizi kurtardığı için ona inanmanız iyceab eder, söyleyin, sözlerine inanıyorsunuz?... Bütün inananlar, ahalinin arasından ayrılın ve aldandıklarını ispat için buraya gelsinler!... Onları tanımak ve nasıl insanlar olduklarını görmek isterdim!...

(Marko mahçup ve belirsiz bir şekilde mırıldanan halkın arasından yalnız başına çıkar.)

MARKO— *(Sahnenin ortasına doğru ilerleyerek)* Ben inanıyorum!...

GİDO— Siz şeriki-cürmsünüz!... Fakat başkaları, başkaları. Hani inananlar siz de?... *(Vannaya:)* — Gördün mü bak kurtardığın adamlar salonu kaplaması iyceab eden kahkahaların önüde geri çekiliyorlar... Ben, ben de...

VANNA— Onlar bana inanmayabilirler; fakat sen, mademki beni seviyorsun...

GİDO— Evet, mademki seviyorum, ahmakça inanamalıyım, değil mi?... Hayır, hayır, beni dinle... Sesimde eski kuvvet kalmadı... Hiddetim geçti... Ve ben şimdi ihtiyarlayan bir adam gibiyim... Hiddetim tamamiyle söndü... Hayır, hayır şimdi bunun yerini başka şeyler alacak... İhtiyarlık, delilik... Daha bilmeyorum... Arıyorum, bakıyorum, hazin sadedtimden ne kaldığını anlamak için kalbimi yoklayorum... Yalnız bir ümidim var... O kadar zayıf bir ümit ki, ilişmekten korkuyorum... Bir kelime onu mahv edebilir, bununla beraber kederim onu da tehlikeye koyacak... — Vanna, öğrenmeden ahaliyi çağırmakla büyük bir hata ettim... Mahçubiyetinden söylemeyeceğini unutuyordum... — Canavarın sana malik olduğunu söylemeğe cesaret edemeyorsun... Evet, tamamıyla yalnız kalmamızı beklemeliydim... Çirkin hakikatı bana iytiraf edecektin. Çünkü ben biliyorum, heyhat, ötekiler de biliyor... Saklamak neye yarar, Vanna? Artık çok geç... Şimdi namus ve iffet kendi kendini kurtarmalı... Beni aff et., Sen de bilirsin ki böyle zamanladra insan, muhakemesini...

VANNA— Gido, gözlerime bak. — Bütün kuvvetimi, bütün şerefimi, sana karşı duyduğum bütün minnet-

tarlığı bu son bakışında toplayorum... Bu, mahçubiyet değildir, hakikattir... Bu adam bana el sürmedi...

GİDO— Peki, a'lâ, pek a'lâ... Artık bir şey kalmadı, hepsini biliyorum... Evet bu hakikattir ve yahut aşk... Şimdi anlıyorum... Onu kurtarmak isteyordun... O kadar sevmiş olduğum bir kadını tek bir gece ne kadar değiştirebilmiş!... Fakat onu kurtarmak için bu şekilde hareket etmeyecektin... *(Sesini yüksetlerek:)* Hepiniz, beni dinleyin! Bu, sonuncu olacak!... Şimdi ahd eceğim! Dipsiz bir şeyin kenarında asılmış gibiyim!... Ellerim açılmadan evvel bir dakikam kalıyor... Onu kaybetmek istemeyorum... Sözlerimi hâlâ işitiyor musunuz? Sesimde kuvvet kalmadı... Lazımsa yaklaşınız... Bu kadını görüyor musunuz? Bu adamı da görüyorsunuz?... Bir birlerini sevdikleri muhakkak... Şimdi söyleyorum... Unutmayınız ki ker kelimeyi, ölen bir hastanın başında ilacı nasıl tartarlarsa öyle tartıyorum: — Tahkir edilmeden, bir kıllarına bile dokunulmadan, şimdi benim muvafakatiyle buradan çıkacaklar... Onlara yol veriniz, ve isterlerse başlarına çiçekler serpiniz... Aşkın çılgınlıklarını sürükleyeceği yere gitsinler: şu şartla ki bu kadın, bahş ettiklerim mukabilinde bana borçlu olduğu, ve onda hâlâ sevdiğim yegâne fazilet ve inanılacak yegâne şey olan hakikatı bana söylesin... — Anladın mı Vanna? Bu adam sana malik oldu mu? Evet veya hayır, bana cevap ver; bütün istediğim bundan ibaret... Bunu bir tecrübe veya bir tuzak sanma. Çünkü ahd ettim. — Hepsi şahidimdir...

VANNA— Hakikatı söyledim... Bana el sürmedi...

GİDO— Pek a'lâ, söylediniz — onu mahkûm ettiniz — artık yapılacak bir şey kalmadı. — Şimdi uykudan uyanıyorum... *(Muhafızlara yaklaşip Prenzivali göstererek)*. Bu adam bana aittir: Alın, bağlayın; onunla beraber bu salonun altındaki en derin mahzenlere kadar ininiz. — Ben de sizinle beraber ineceğim. *(Vannaya)* Onu bir daha görmeyeceksiniz; ve son sözlerinin bana ifşa edeceği son hakikatı size bildirmeğe geleceğim...

VANNA— *(Prenzivali yakalayan muhafızların arasına atılarak:)* Hayır, hayır! O benimdir!... Yalan söyledim!... Yalan söyledim!... Bana malik oldu, bana malik oldu... Beni koynuna aldı!... Bana malik oldu!... *(Muhafızları iterek)* çekilin, çekilin siz! Benim hissemi almayınız!... O yalnız bana aittir... Onu yalnız benim ellerim!... Alçakçasına hayvancasına bana malik oldu! Bana malik oldu!...

PRENZİVAL *(Vannanın sesini örtmeye çalışarak:)* Yalan söylüyor! Beni kurtarmak için yalan söylüyor, fakat hiç bir işkence beni...

VANNA— Susunuz!... *(Ahaliye doğru dönerek:)* Korkuyor!... *(Ellerini bağlamak ister gibi yanına yaklaşarak)* bana ip veriniz, zincir veriniz!... Şimdi kim kabına sığamıyor, onu ben bağlayacağım, onu ben boğa-

çağım!... (Ellerini bağlarken alçak sesle Prenzivalle:— Bizi kurtarıyor! Sus, bizi birleştiriyor!... Ben seninim, seni seviyorum!... Brak seni bağlayayım... Sonra kurtaracağım!... Senin muhafızın olacağım!... Kaçacağız... (Prenzivali susmağa mecbur etmek ister gibi bağırarak:) Snsunuz!... (Ahaliye hitapla:) Alçak sesle bana yalvarıyor. (Prenzivalin yüzünü açarak:) Bu yüze bakınız!... Hâlâ o korkunç gecenin izini taşıyor!... (Mantosunu biraz açarak kanlı omuzunu gösterir:) Bende de bu müthiş aşk gecesinin nişanesi var! Bakın işte, bu adam... Menfur ve korkak adam!... (Muhafızların götürmek ister gibi bir hareketlerini görünce) — Hayır, hayır, bana bırakınız! — O benim hissemdir! Benim şikârimdir. Yalnız benim olmasını arzu ediyorum!... İyi tutunuz, iyi muhafaza ediniz!... Görüyorsunuz ki kaçmak istiyor!

GİDO— Neden buraya geldi öyleyse?... Niçin yalan söyledin?...

VANNA— (Tereddütle kelimelerini arayarak) Yalan söyledim ...Bilmem... Söylemek istemeyordum... Dinle, şimdi... Evet, evet, anlayacaksınız... İnsan ne yaptığını bilmeyor... Evelden göremeyor... Oraya giderken, hayır, bu, hatırıma gelmemişti. Evet, evet, öğreneceksin... Perde yırtıldı! Mademki istedin, seni muztarib edersem kabahat bende değil... Ah! Senden korktum... Aşktan ve aşkın buhranından korktum... Şimdi kendin isteyorsun... Peki Sana söyleyeceğim. (Daha sakin ve emin bir sada ile) Hayır, hayır söylediğin şeyi düşünmemiştim... İntikamımızın beraberce alınması için onu cellatlara teslim etmeğe getirmemişim... Benim fikrim ilhakîka öteki kadar güzel değildi, fakat sana daha sadıktı, onu vahşice bir ölüme sürüklemek isteyordum; fakat aynı zamanda isteyordum ki bu müthiş gecenin müthiş hatırası ömrümüzün sonuna kadar omuzlarımızı çokertmesin. Yalnız başıma intikamımızı alacaktım, damla damla akacak kanıyla cinayetini temizlememesi için, anlıyor musun? Onu karanlıkta, kendi ellerimle yavaş yavaş öldürecek-tim... Korkunç hakikati hiç bir zaman öğrenmeyecektin; ve korkunç hatır puselerimizin arasına bir set gibi girmeyecekti... İyitraf ediyorum, o manzarayı tasavvur ettikçe beni sevemeyeceğinden korktum... Çılgınlık yaptım, biliyorum; luzumundan fazla isteyordum... (Ahaliye hitaben) mademki iş, bu raddeye geldi, ve mademki artık aşkımızı kurtarmak imkânı kalmadı, şunu da öğrenmelisiniz ki... Hepsini söylemeliyim, siz de hüküm vereceksiniz... İşte nasıl hareket ettim; söylediğim gibi bu adam bana alçakcasına hayvancasına malik oldu... Onu öldürmek istedim ve mücadele ettim... Fakat silahımı elimden aldı... O vakit, daha geniş bir intikam planı düşündüm ve yüzüne güldüm... Gülüşüme inandı... Ah! Erkekler delidirler... Onlar, aldatılmağa layıktır!... Yalana perestiş ederler!... Hayatı gösterdiğiniz zaman ölüm zann ederler! Ölümü verdiğiniz zaman hayat deye kabul eder-

ler!... Bana sahip olduğunu zann ediyordu, ben ona sahip oldum!... İşte şimdi mezara girdi ve mezarını ben mühürleyeceğim. Onu uysal bir kuzu gibi okşayarak getirmek ıycab ediyordu... Şimdi bir daha açılmayacak olan ellerime düştü!... Ah, benim güzel Prenzivalim! Hiç bir insanın tanımadığı puselerle öpüşeceğiz...

GİDO— (Yaklaşarak:) Vanna!...

VANNA— Gel, onu yakından seyr et!... Neler ümid ediyordu! "Prenzival, seni seviyorum!" dediğim zaman bana derhal inandı! Beni cehennem dibine kadar ta' kib edecekti!... Onu böylece öpüyordum... (Hararetle Prenzivali öper.) Ciyanello, seni seviyorum!... Sen de beni öpsene!... (Gidoya dönerek:) Hâlâ beni öpüyor!... Allahım! Senin, herkesin huzurunda... O benimdir!... Onu isteyorum, benim olacak!... Bu bir gecenin kazancıdır... Hem de ne muhtaşem bir kazanç!... (Sendeler ve bir sütuna dayanır.) Babacığım, kuvetimi toplayıncaya kadar onu size teslim ediyorum... Bir mahzen bulsunlar, öyle derin bir mahzen ki, kimse... Ve anahtarını bana getirtiler!... Gido, o benimdir!... (Markoya doğru bir adım atarak:) Babacığım, o benimdir ve siz şahitsiniz... (Markoya dikkatle bakarak:) Babacığım anlıyor musunuz?... Onun muhafızısınız... Size teslim ettiğim gibi bana iade edilmesi için bir kılına bile dokunulmasın!... (Prenzivali götürürler.) Güle güle benim Prenzivalim... Ah, yine görüşeceğiz!... (Gido, Prenzivali kabaca götüren askerlerin ortasında iken, Vanna bir çığlık atar, sendeler ve kendisini tutmak için koşar ve Markonun kollarına düşer.)

MARKO— (Acele ile ve kısık sesle, Vannanın üstüne eğilerek:) Evet, anladım, Vanna... Yalanını anladım... İmkânsız yarattın... Hareketin, insanların her yaptığı şey gibi hem doğrudur, hem de çok yanlış... Hayat, daima haklıdır... Kendini topla Vanna... Mademki inanıyorlar, yalanda ısrar etmek lazım... (Gidoyu çağırarak:) Gido, seni çağırıyor... Gido, Vanna ayıldı...

GİDO— (Koşup Vannayı kollarına alarak:) Benim Vannam!... Tebessüm ediyor... Benim Vannam, bana cevap ver... Hiç şüphem kalmadı... Şimdi her şey bitti ve tatlı intikamdan sonra hepsini unutacağız... Bu, korkulu bir ru'ya idi...

VANNA— (Gözlerini açarak pek hafif bir sesle:) O nerede?... Ha, biliyorum... Fakat bana anahtarı veriniz, mahpusumun anahtarını... Başkalarının oraya girmemesi...

GİDO— Muhafızlar şimdi gelecek... Sana anahtarı teslim ederler...

VANNA— Onu bana verin, yalnız bana... Emin olmalıyım... Benden başka kimse... Bu, korkulu bir ru'ya idi... Güzeli şimdi başlayacak... Güzeli şimdi başlayacak.

Mickey yin mucidi ressam Disney.

HER nasıl bir vatandaş olursanız olunuz, şapkanızı asacak bir yeriniz olmalıdır. Aynı hal, şöhretşiar, namı dünyada ün salmış (kalem ve mürekkep) ten ma'mul sesli sinema artisti.. El sinyor, Her.. Mösyö.. Mister Mickey Mouse için de vaki' dir.

Onu Pariste, Paraguvayda, Norveçte, Avrupa ve Amerikanın her paytahtında tanırlar. Hattâ engin denizlerin uzak adalarında bile selamını alırlar.

Mickey Mouse kimdir?.. Mickey Mouse sadece canlandırılmış bir resimdir. Kalem ve mürekkeple yapılan bir resimdir, Fakat sinema perdesinin en şöhretli aktörlerinden biridir. Sinema olan her yerde halkın sevgilisi, perestidesidir. Kendisinden bahis hikâye kitapları ve kartları vardır. Hattâ tıraş bıçağından tutunuzda ta... Alman oyuncaklarına varıncaya kadar her mala onun ismi takılmıştır. Fakat bütün bu şöhretine rağmen sinema âleminin, yegâne amatör, parasız çalışan bir aktörüdür. Şekli-şemaline gelince Mickey Mouse, ele avuca sığmayan, hoş ve minik burunlu; kocaman kulaklı; kediler, öküzler, fillerle.. hattâ, hattâ arslanlarla baş döndürücü heyecanlı maceralar geçiren küçücük bir mahluktur.

Bu mahlûkun mucidi olan ressam Disney bir gaze-

Yegâne ücretsiz, fakat sahibine binlerce dolar kazandıran artist.

Mickey Mouse

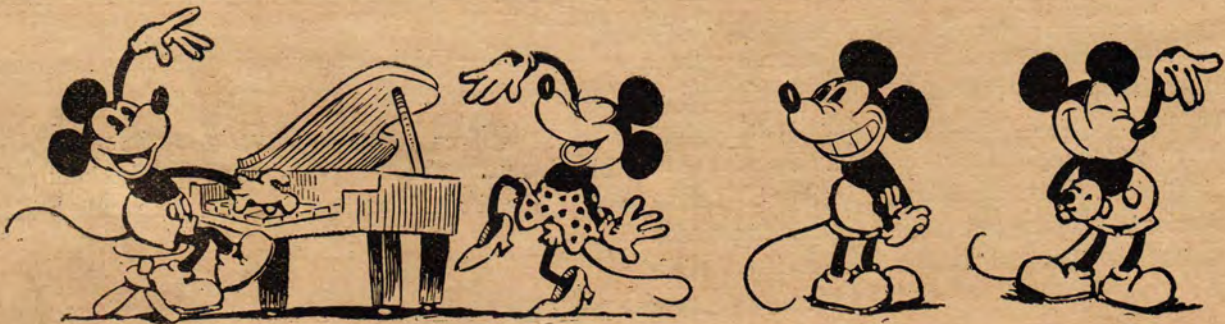
Nasıl doğdu?

Nakl eden : İBRAHİM HOYI

tenin karikatüristiydi. Umumi harpte karikatürçülüğü braktı, her kes gibi o da vatani vazifesine gitti. Harpten sonra eski çalıştığı gazetede nedense iş bulamadı, ve bir ziraat mecmuasında öküz, tavuk; daha başka hayvan resimleri yapmak vazifesini üzerine aldı. Nihayet perdede gösterilmek üzere hareket eden karikatürler yaptı.

Disney topladığı paralarla aktörleri resimden ibaret olan bir sinema şirketi teşkil etti. Filimlerin mevzu'larını da hep meşhur peri masallarından almıştı. Bütün çalışmalara, didinmelere rağmen halk bir türlü bu çeşit filimlerden hoşlanamıyor, ve böyle saçma şeyler yürürmü deye alay ediyordu. Ma'lûm netice patlak verdi, ve şirket iflas borusunu çaldı.

Disney yine me'yus olmadı. Yeni yeni planlar kurdu. Fikri kısmen resimden, kısmen de perilerle oynayan küçük bir kızdan mürekkep filim serisi meydana getirmekte. Bir kumpanya ile uyuştu. Lakin resimler için edilecek masrafları kendi cebinden verecekti. Eyi bir netice elde edildiği takdirde kumpanya kendisine 1500 dolar verecekti. Fakat.. Evet.. işin bir fakatı vardı. Kırk dolarlık bir sermaye ile bu teşebbüs başarılamazdı. Bu sırada kardeşi imdada yetişti, 250 dolar verdi. Birisinden de bir kaç yüz dolar borç aldılar. Başka ressam tutma-

ya iktidarı olmayan Disney karikatürleri yalnız kendisi yapmak mecburiyetinde idi. Günde de çok çalıştığı takdirde 100-200 tane çizebiliyordu.

İlk müteharrik resim olduğu gibi bir muvaffakiyet-sizlik arz etti. İkincisi şöyle böyle tutunabildi. Lakin ressamla kumpanya arasında çıkan ihtilaftan dolayı o da ademe yollandı.

İşte bu sıralarda Mickey Mouse doğdu.

Şarlodan ilham alarak Mickey i yaratan Disney bu yeni eserine piyasada müşteri bulmak ümidiyle ortaya atıldı. Kapı kapı dolaştı. Bütün sinema stüdyolarının iplerini çekti. Lakin her seferinde istihfafla karşılandı. Hiç bir sinema müdürü, Mickey in tuhafıllıklarına, gülmek şöyle dursun, tek bir tebessümünü bile bezl etmedi.

Artık yapacak bir şey kalmamıştı. Disney de Hollywood sinema piyasasında eserini açık satan ve her müşterinin talebine arz eden teşhirci satıcılar zümresine katıldı. İki tane oldukça muvaffakiyet kazanan sessiz film yaptı.

Bu zaman, sesli sinemanın çıktığı zamandır. Ve Disney Mickey ye şöhretin kapılarını açacak yolu bulmuştur. Disney Mickey yi dans ettirecek, konuşuracak, müziğe refakat ettirecektir. İşte sahnelerinde fillerin, revü kızları gibi, sıçradığı filimlerin başlangıcı böyle oldu.

Henüz bir sene geçmemişti ki, kendisini o vakte kadar redd eden rejisörler tehalükle onun kapısını çalıyor, filimlerini istiyorlardı. İlk kahkaha da, öteden beri dünyaca kendilerinde neşe hissi bulunmadığı zehabı olan, İngiltereden geldi. Disney yin ikinci filminde yalnız fare değil, ağaçlar, hayvanlar, nebatlar ve çiçekler de dans ediyordu. En dikkate şayanı da mezarlarından kalkan iskeletlerin dansı idi.

MICKEY nin filme çekilişini öğrenmek istemez misiniz? Bildiğimiz sinema filimlerinden hiç farklı değildir. Her hafta muntazaman Disney yin yazıhanesinde bir senaryo konferansı toplanır. Bu konferansa otuz kadar evvelce mutaaddit gazetelerin karikatüristliğini yapmış olan genç ve cevval ressam iştirak eder. Mevzu' öyle baştan savma değildir. Her filmin senaryosu gibi vazih dramatik bir mevzuun, umumiyetle bir hain tipi, bir ta'kip kısmı, bir de en heyecanlı noktası bulunmalıdır. Mevzu'lar evvela konuşulur. Sonra tespit edilir. Mevzu' yazıldıktan sonra, sıra en mühim işe gelir: Masalı resimle canlandırmak.

İlk önce ressamlardan biri, mühim noktaları tebarüz

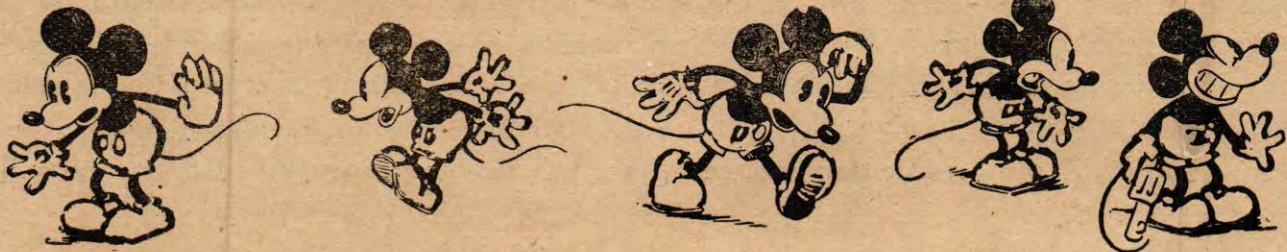
ettirerek Mickey yi, inek, ayı ve domuzları gösteren, gazetelerde olduğu gibi, bir resim serisi yapar. Mesela resimlerden biri Mickey yi sahneye girerken, diğeri sahne ortasında vs. gösterir. Musiki şefinin işi de mühimdir. Şef ilk önce havayı hazırlar. Ondan sonra artistler Mickey yi yaparlar, ve diğer hayvanlar da musikiye ayak uydururlar. En zor iş Mickey yin dans hareketlerini musikiye uydurmaktır. Bu da gizli bir usulle yapılmaktadır.

Perdede yedi buçuk dakika devam eden bir Mickey filmi için takriben 9000 resme ihtiyaç vardır. Her hareket için, hattâ Mickey yin nefes alırken bile vücudunda husula gelen tekallusata bile ayrı birer resim yapılır.

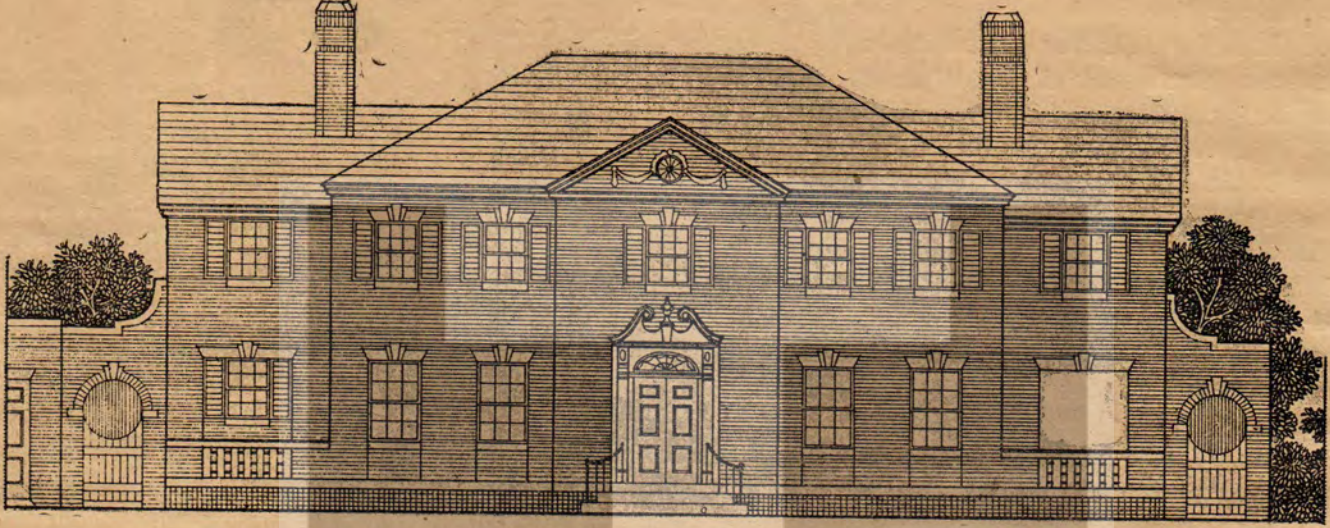
Bu resimlerden her biri ilk önce mukavva üzerine istenilen büyüklükte yapılır. En mühim nokta hareket *hissini* tevliid etmek, bilhassa dans sahnelerinde hareketleri *tabii* aks ettirebilmektir. İşinin ehli bir ressam günde 60-75 kadar hareket resimleri yapabilir. Müteharrik resimler küçük bir selüoit tabakasına çini mürekkebiyle çizilir. Sonra iş fotoğrafçıya intikal eder. Fotoğrafçı her çekişte bir seri resim alır. Sonra toplanıp eklenerek bütün bir filim haline getirilir. Mickey artık sefere, kendisine günde yüzlerce takdir mektupları gönderen perestişkârlarının kalbini bir daha teshir etmeğe hazırdır.

Mickey Mouse da diğer filimler gibi sansur belasına uğramıştır. Bir filminde yüzlerce farenin kışladaki Alman askerlerinin şapkalarını didiklediğini gösteren bir sahne vardı. Almanya hükümeti, siyasi noktadan bunu hoş görmemiş ve filmi men' etmişti. Kanada da hükümet, filimde öküzlerin çıplak, ineklerin eteklik ile olduklarını ileri sürerek filmi oynatmamıştı.

Hulâsa: Mickey bugün dünyanın her tarafında tanınan, sevilen, renk ve ırk farkı olmaksızın bir karşılayış gören kalem ve mürekkepten yapılmış, yaratıcısına binlerce dolar kazandıran yegâne ücretsiz, beynelmilej bir artisttir.

Klasik Bir Ev

Evin ön cebhesi

BU ay kari'lerimize arz ettiğimiz klasik tarzda bir sayfiye olduğu halde eski üslup ile birlikte modern confort ve hızussıhaya tamamiyle riayet edilmiştir. Bu evin myimarisindeki hususiyet sade bir zarafet ile tam bir tevazündür.

Dahili tertibatında da tevazüne riayet edilmiştir. Sofanın bir tarafında salon, bir tarafında yemek odası var. Sofanın bu iki odaya açılan kapılarıyla bunların ocakları bir hattı-müstakim üzerindedir.

Evin myimarisisi, doğrudan doğruya Yunan ve Roma, yâni klasik üsluplarının te'siri altında olarak İngiltere ile Amerikada XVIIIci asrın sonunda ve XIXcu asır evailinde tatbik edilen ve *Georgian* adı verilen üsluptadır. Sofa ile salonun mefruşatı da tarihin aynı devrine ait Fransız *Directoire* üslubundadır. Teyzinatta - bu üsluba mahsus olan - urn, lyre ve çelenk motifleri tekrar edilmiştir.

Sofa ile salon iki yüzlüdür, yâni hem sokak tarafına hem arka bahçeye nezaretleri var.

Sofa sekiz köşeli olup sokak tarafına ve

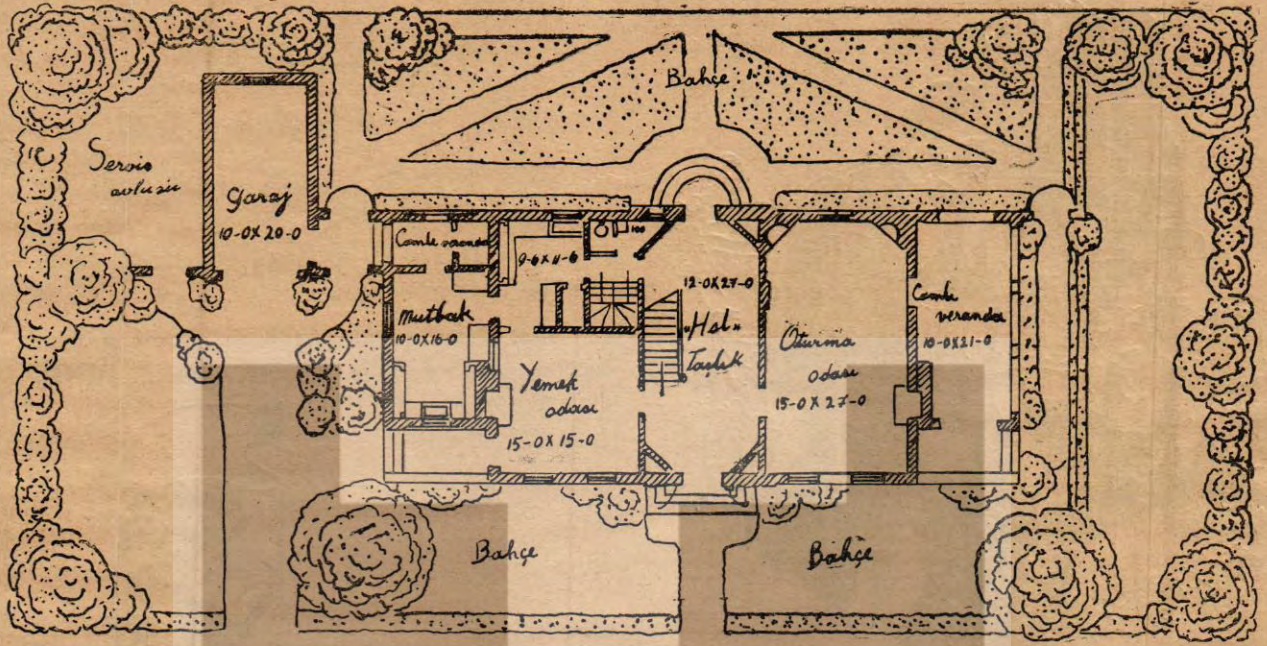
arka bahçeye açılan kapıları var. Bunların i-kişer yanındaki köşelerde *cretonne* basmasından dört *panneau* sarı zemin üzerine beyaz ve kül rengi teyzinatlıdır.

Sofanın duvarları ve ahşap aksanı kül rengidir. Yerde kül rengi güzel bir muşamba döşeli, kenarı açık kül rengi ve siyah olup bu üç renkten orta yerde iki büyük yıldız tersim edilmiş.

Sofadan üst kata çıkan merdivenin trabzanı ve basamakları mahundandır, parmaklıkları duvarın renginde boyanmıştır. Merdiven altında mahun bir masa var. Kapıların tokmakları tunçtur.

İskemleler ve üzerine siyah bir yastık atılmış olan kanape mavi ipekli kumaş ile kaplı. Bunların ve salondaki eşyanın ağacı *erable* dir.

Salonun - yahut şimdiki ta'bir ile *sudio* nun - duvarları soluk mavidir. Ocağın iki yanındaki üç ayaklı masaların üzerindeki lyre şeklinde gümüş lambaların filizi renkte abajurları var. Halı kırmızıya çalan kahve rengidir. Ocağın etrafında bir grup teşkil eden kanapeler ile

Birinci katın planı.

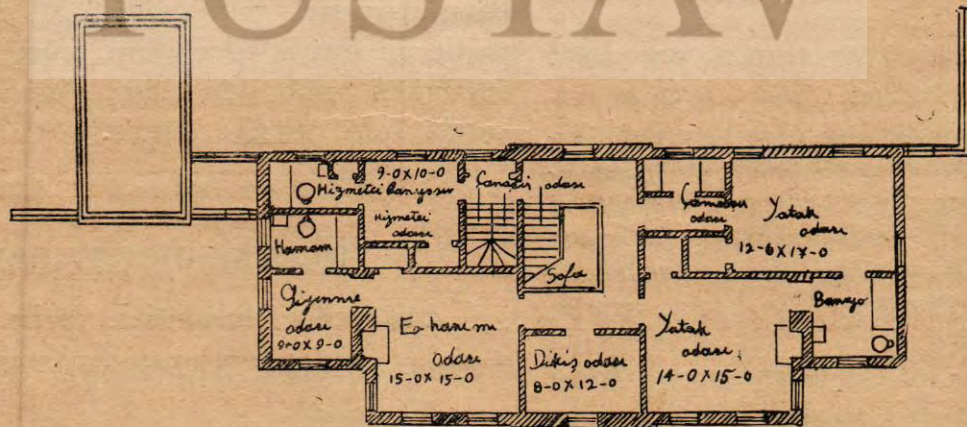
iskemlelerin kumaşı mavi ve altın çizgili ipeklidir.

Bahçe tarafındaki tek pencerenin önündeki masa ve, perdelerin kumaşıyla kaplı krem rengi rahat koltuklar samimi bir grup teşkil etmekte. Bu pencerenin iki yanındaki köşeleme dolaplar eski ma'denler ve yahut bu gibi her hangi bir kolleksyonu hıfz etmeye elverişlidir.

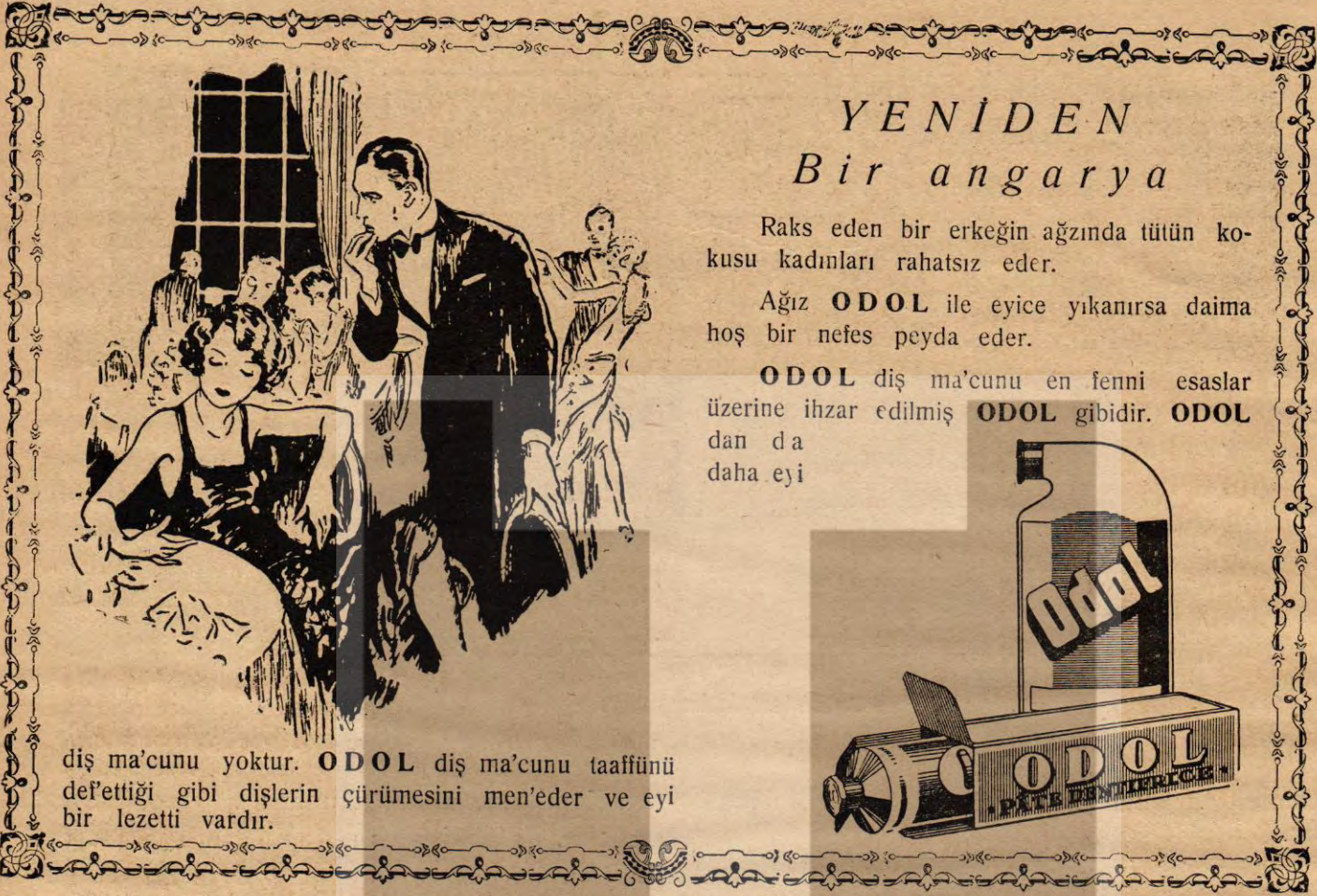
SOKAK tarafındaki iki pencerenin arasında bir kitap dolabı var. Salona bitişik üstü örtülü teraçaya bir aynalı kapıdan çıkılır. Bunun karşısında onun eşi kir aynanın yanında yazı masası ile iskemle var.

Kapıların, nim - sütunların, vazoların ve lambalar ile abajurların tezyinatında iki odadaki renkler tekrar edildiği gibi yıldız da ilave edilmiş.

Pek basit olmakla beraber pek zarif olan bu iki odada zevki-selim iytibariyle iytiraz edilebilecek yegâne cihet sofada kanapenin ve salonda ocağın üstünde asılı iki levhanın soğuk resmiyetidir. XVIIIci asırda «klasik» iytibar edilerek pek makbul olan bu tarzda resimler yerine daha canlı ve samimi san'at eserleri konya bu odalar en modern tarzda döşenmiş yurtlar kadar cazibeli olur.

İkinci katın planı.

YENİDEN Bir angarya

Raks eden bir erkeğin ağzında tütün kokusu kadınları rahatsız eder.

Ağız **ODOL** ile eyice yıkamırsa daima hoş bir nefes peyda eder.

ODOL diş ma'cunu en fenni esaslar üzerine ihzar edilmiş **ODOL** gibidir. **ODOL** dan da daha iyi

diş ma'cunu yoktur. **ODOL** diş ma'cunu taaffünü defettiği gibi dişlerin çürümesini men'eder ve eyi bir lezzeti vardır.

Mütareke Acıları

İşgal günlerinin feci' hatıralarını anlatan bu kıymetli kitap Maarif vekâleti ta'lim ve terbiye hey'etince takdir edilmiştir. Bu gibi eserlerin neşrini teşvik eden Ta'lim ve terbiye hey'eti reisi Mehmet Emin Beyefendinin, eserin muharriri Kemaladdin Şükrü beye gönderdiği şu mektup Mütareke Acıları kitabının kıymeti hakkında bir fikir vermeye kâfidir:

"İkdam gazetesinde tefrika suretinde neşr edilen (İşgal Facialarından: Mütareke Acıları) tetkik ve mutalea edilmiştir. Vatanın uğradığı felaketli günleri, kuvvetli bir görüşle tasvir eden eserinizin, kitap şeklinde Milli kütüphanemize nakl edilmesi memleket ve gençlik için büyük bir kazanç olacaktır. Bu eserin bütün kütüphane ve Okuma Odalarımıza memnuniyetle ta'mim ve tavsiye edileceğini, hürmetlerime terdifen arz eylerim efendim."

200 sahifalı olan bu kitap 75 kuruşa Muhit idarehanesinden tedarik edilebilir...

Son asır Türk şairleri (İkinci Cilt)

İhnül'emîn Mahmut Kemal Beyin kıymetli tetkikat ve tettebbüatı ile kaleme aldığı bu eser son asırda yetişen ve şuara tezkerelelerinde isimleri geçmeyen Türk şairlerinin tercemei-hallerini ve eserlerinden müntehap bâzı parçaları muhtevidir. A, B, D ve E harflerini ihtiva eden ikinci cüzü Türk tarih encümeni tarafından neşr edilmiştir. Bütün kari'lerimize tevskiye ederiz.

Musikî mecmuası

Ankarada musikîden bahs eden bir mecmua neşrine başlanmıştır. Kari'lerimize tavsiye ederiz.

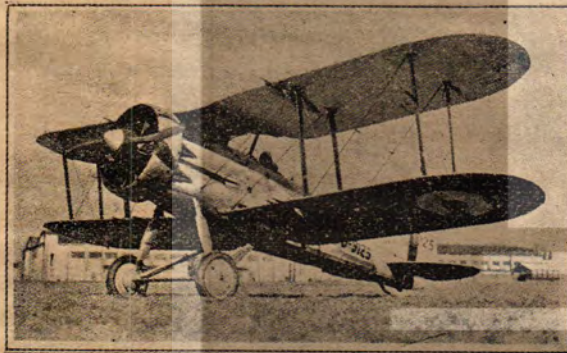
Cihan Hadiseleri

Hububat Konferansı

BRİAND, Avrupa Birliği teklifini kavileştirmek için Pariste bir hububat konferansı toplanmıştır. Burada hububat ticareti yapan Rumanya, Macaristan, Bulgarya, Yugoslavya ile hububat ithalatı yapan Almanya, İngiltere ve diğer devletler temsil edilmiştir.

Yapılan tetkikte buhran geçiren ihracatçı devletlerde istok olarak Avrupanın 20 günlük idaresine kifayet edecek kadar bir mal bulunduğu anlaşılmış ve bunun buğday kısmının sarf olunmasına karar verilmiştir. Bundan maksat Rusyanın ihracatına ket vurmaktır.

**İngilterenin, dört mitralyozla
techiz edilmiş harp
tayyareleri.**

Deniz iytilafları

İngiltere—Fransa—İtalya arasında : Evvela Pariste, sonra da Romada vukua gelen iytilaflarla nihayet bulan deniz konferanslarından bir intiba'...

Amerikada deniz manevraları

Bu manevralara iştirak etmek üzere İngilterenin bir filotillası Amerikaya gitmiş ve Panamadan geçmiştir. Panamanın en dar yeri 33 metre ve İngilterenin en cessim gemilerinden olan Nelson ise en geniş kısmında 32 metre olduğundan güçlkle Panamadan geçmiştir.

Küçüklerin Terbiyesi

Musavvir: L. Nur.

Yazan: Seniha Sami

İSTANBUL köprüsünde benim gibi vapur bekleyen yolcular arasında bir çocuğun pandispanya istediğini gördüm, annesi redd etti. Çocuk yalvardı, olmadı; tepindi, tehdid etti, yine olmadı. Pencereden kaçıp kendi almak istedi, annesi eteğinden tuttu. Ağladı. Annesi pandispanyayı aldı.

İngilterenin meşhur devlet adamlarından ve hikâyecilerinden Lord Beaconsfield in dediği gibi: «Terbiye bir büyük ile bir küçük arasında mücadeleden ibarettir.»

Galebe hangi tarafta kalacak? İşte ezelden beri her ananın babanın zihnini ve kalbini meşgul eden bir mes'ele. Hem de en muazzam ve şümüllü bir vazifedir, çünkü insanîyetin tekâmülü buna bağlıdır.

Bir cihetten bakılırsa bir insan için fikirlerini ve terbiyesini çocuklarına telkîn etmek pek kolay olmalı. Bir çocuğun in'inde bütün âlem babasıyla annesinden ibarettir, her derdinin şifası, bütün ümidi, muhabbeti, her şeyi onlardadır.

Maalesef insan evlat sahibi olmakla hemen layuhtı olamıyor. Fakat bunu her kes düşünmez. Bütün hatalar da bu noktadan başlar.

Bir bebek bir defa annesinde babasında za'f gördü mü bundan nasıl istifade edeceğini bilir. Bıktırıcaya kadar ısrar etmek, «iki gözüm kör olsun, şimdi ağlarım» deye tehdid etmek onun için en tabii vasıtalarıdır. Cür'eti arttıkça metalibi de imkân hududunu aşar, ailenin rahatı huzuru kaçır.

İlk yaşından hakimi-mutlak kesilen küçük müstebit birden bire mektep ile, daha büyüünce de cem'iyet ile karşılaşınca tamamiyle ma'kûs bir vaz'iyette kalır. O artık dünyanın merkezi, kutbu değil, pek meçhul bir zerresidir.

Yaradılışında eyi ahlâka ve keskin sezîşe sahip olan çocuk, muhiti değişince, zekâsı da inkişaf ettikçe terbiyesindeki noksanları, yeni vaz'iyetinin şeraitini, mektepte telkîn edilen içtimai hakları ve vazifeleri tamamiyle idrâk eder.

Fakat daha zaif seciyelerde edilen ziyan ve hasarın telafisi kabil değildir.

Bâzi çocuklar de zalim ana baba elinde karbandır. Terbiyenin esasını hiddet ve şiddetten ibaret zann edenler çocuğun kabahatına değil, kendi infiallerine göre onu hırpaladıkça ana baba vazifesini gördüklerine kani'dirler.

Böylelerin elindeki çocuk ne olur? Eğer yukarıda bahs edilen ilk sınıfa mensupsa, yâni her şart altında doğruyu yanlıştan farkedebilen bir seciyeye sahipse küçük yaşında haksızlıktan nefret etmeyi, hurriyeti takdir etmeyi, hakkını müdafaa etmeyi öğrenir, sabr ve tehammüle ve metanete alışır. Fakat bunlara mukabil ne kadar yavrunun kalbi henüz inkişaf etmeden illebed kapanır, iradesi, izzeti-nefsi ezilir, söner. Bâzıları da yalancılık, hilekârlık ve tecessüse alışırlar.

Fazla şımartmak kadar fazla hırpalamak da çocuğun teşebbüs hissini, ahlâkındaki tevazün ve metanet kabiliyetini imha edebilir.

Terbiye mes'elesinde çocuğun yaradılışı da mühim bir âmildir. Dünyaya gelirken binlerce senelik irsiyet ile, yakın ve ya uzak ecdadından bir kaçının ve yahut bir çoğunun ruhi ve cismi mirasıyla yüklüdür.

Ayşe, dadısı Kendisini almaya gelince, annesine yalvarırdı.

MADDİYAT ile ma'neviyat arasındaki fark, eskiden zann edildiği gibi büyük ve kat'i değildir. Buh ve cism pek sıkı bir temasta olarak bir biri üzerinde daima amel ve aksülamel icra etmekte olduğunu şimdiki âlimler ispat ettikleri gibi biz de her günkü müşahedelerimizle bunu te'yid edebiliriz. Ahlakî nakîseleri gunde iğtişaatına isnad eden yeni nazariyelerden bu sahifelerde mufassalan bahs edilmiştir.

Her çocuk bir ferdiyete, bir şahsiyete, mümtaziyete sahiptir ve terbiyesinde bu cihet hiç bir zaman unutulmamalıdır.

Ana baba her şeyden evvel çocuklarına nümune olmalıdırlar.

Vapur yahut trende bilet parası vermek için çocuğunun yaşını küçülten bir ana, şirketin hakkından ketm ettiği bir kaç kuruşa mukabil evladına nasıl feci' bir misal gösterdiğini acaba düşünmüş müdür?

İlk izler dımağda en derin izleri bırakırlar.

Zevç ve karı koca çocuklarının önünde kavga etmemek, bir birleriyle, çocukları ve hizmetçileriyle daima nezaketle konuşmak hususlarına pek ziyade dikkat etmelidirler.

Güzel bir yurttta, bir biriyle iyi geçinen ve muşerete riayet eden bir ailenin sinesinde yetişen bir çocuk ceza, tekdir, ve nasihata hemen hiç ihtiyaç görmeden görerek öğrenir.

Her şeyden evvel ana baba çocuklarının iytimadını kazanmalıdır. Çocuk onlardan korktuğu için değil, muhakemelerinin doğruluğuna inandığı için itaat etmeli.

Bâzi mes'elelerde büyüklerin iytidal ve muhakemelerini muhafaza etmeleriyle çok göz yaşları esirgenir.

Onlar denize daldıkça Naci imrenirdi.

ANNESİYLE kırlarda dolaşan Ahmet bir hendekten atlamak istedi. Hendek pek derin değil ve otlarla döşeli ise de epeyce geniş olduğundan annesi bağırdı, Çocuk ısrar edince onu dövdü, beddua etti. «Ben ağlayacağıma o ağlasın» diye de bu kıssanın hissesini hulâsa etti.

Aynı mania karşısında aynı sporculuk his-sini ızhar eden Hasanın annesi ona şu cevabı vardı:

— Bir düşersen fena halde canın yanar.

— Düşmem, anne, bakın nasıl atlayacağım.

Düşmeden atladı ve o zaman annesi alkışladı:

— Aferin, Hasan, zann ettiğimden daha kuvvetli imişsin.

Bir çocuk bir yerini acıttığı zaman etra-fındakiler telaş gösterirlerse pek feci' bir kaza geçirdiğine kani' olarak avazı çıktığı kadar ağ-lamayı bir vazife telakkî eder. Halbuki onlar-da istihfaf görürse böyle tabii hadiseleri soğuk kanla ve metanetle karşılar.

Bâzi küçükler yatmak vakti geldi mi be-hemehal müşkülât çıkarırlar.

Ayşe, dadısı kendisini uyutmaya götürmek üzere annesinin yanından almaya gelince ekse-riya yalvarırdı: «Beş dakikacık.» Annesi râzi olurdu, şu şartla ki beş dakika geçince bir da-ha iytiraz etmeyecek. Artık küçük kız için bu bir izzeti nefes mes'elesi olur, müddet geçince hiç sızlanmadan dadısının elinden tutar, gi-derdi.

Naci bir türlü denize girmek istemeyordu. Annesi hiç ısrar etmedi, fakat kardeşleri her gün deniz hamamına giderlerken beraber gön-derirdi. Onlar denize batıp çıktıkça Naci seyr-eder, imrenirdi; bacaklarını denize sokmaya başladı, başka bir gün yarı beline kadar girdi, nihayet o da dalgaların içine atıldı. Bu gün en kuvvetli yüzücülerimizdendir.

Ferit üç yaşında iken ağaca tırmanmaya alıştıysa da yalnız inmeye korkar, her kesi im-dadına çağırır, kimse aldırmayınca ağlar, niha-yet kendi kendine inmeye uğraşırdı. Şimdi ke-di gibi en ince dallara tırmanıyor.

Bâzi çocukların iştihatsızlığını inada haml ettikleri için ısrar ederek onları hırpalayanlar da pek yanlış hareket ederler. O çocuk ya te-daviye muhtaçtır ve yahut gıdası fena tertib edilmiştir.

Örümcek Ağı

EMİNE SAFFET

ÖRÜMCEKLERDEN hiç haz etmediğim halde ne zaman köşe ve bucağı kaplayan ağlarını bozsam kendimi âdeta kabahatli add ederim. Bu hayvancıkların yuvalarını yeniden kurmakta gösterdikleri sebatı takdir etmemek elimden gelmez. Biz bir taraftan durmaz bozarız, onlar öte taraftan durmaz örerler. Ev kadınının hali de biraz örümceğinkine benzer ya.. Kadın da her sabah kalkar, evini siler, süpürür, düzeltir, parlatır. İş bitip öğle yemeği yendikten sonra, mesela saat ikide evi bir dolaşsanız yastıkları kabartılmış, tuvalet masası üzerine bin türlü cici bici asker intizamiyle dizilmiş, örtüleri gerilmiş, yatak odasına, parke veya muşambası cilalanmış, tablaları silinmiş her şeyi yerli yerinde salona, tertemiz billur ve gümüşleri ile gelin gibi duran yemek odasına, her tarafta esen temiz havaya, vazolardaki çiçeklerin tazeliğine, daha bilmem bin bir şeyine imrenirsiniz. Bir de buraları sabahleyin evin efendisi işine, yavrular da mektebe gittikten sonra dolaşınız. Karma karışık yataklar, herkesin kendi rahatına göre çekip çevirdiği koltuklar, kül ve

sigara ucu dolu tablalar, buruşuk havlular, boynu bükük soluk çiçekler, ekmek kırıntısı dökülmüş halılar, tozlanmış muşambalar, daha sayayım mı, neler neler... Mutfak kapısından akşam saat yediye doğru şöyle başınızı soksanız; ocakta cızır cızır kızaran bir yemek, kâsesinde taze ve serin manzarasıyla bekleyen salata tabağı, süslüce yerleştirilmiş bir tatlı gözünüzü okşar. Saat dokuzdan sonra zahmet olmazsa tekrar bakınız; musluk başında bir yığın buluşuk, çöp tenekesinin içinde o nar gibi kızartmanın iskeleti, fırça, soda, sabun ve tabak bezinden başka bir şey göremezsiniz. Tıpkı örümceğin ağını süpürge alıp götürdüğü gibi hayat da seyri-tabiiisini ta'kib etmiş, kadının bütün gün eşi ve evladının rahatı için eli, gözü ve kalbiyle

Su temiz manzarayı, akşam misafirleriniz gittikten sonra, görebileceğinizi zann etmeyorum.

çalışarak sarf ettiği emeklerin semeresini silip süpürmüştür. Ne zarar?. O yorulmaz yılmaz bir heves ile kendisini yuvasına bağlayan bu ağı yeniden, tekrar tekrar kurmaktan üşenmez. Elverir ki ortada kurulacak bir yuva olsun, ve örümcek sağ olsun. Hemen allah hiç bir kadını, sevdikleri için çalışmak ve didinmek niyetinden mahrum etmesin de ondan ötesi düşünmeğe bile değmez.

El İşleri

ESKİDEN ninelerimizin giydikleri hırkaları andıran ve «Matlase» denilen pamuklu ve dikişli işleme modası iki, üç sene-
dir hâlâ rağbette. Her kumaşa uyan bu tarz el işi aynı zamanda kolay da olduğu için mantolar, matineler, bebek paltoları, yastık ve araba örtüleri velhasıl her şey için kullanılıyor. Tercihan sade bir resim intihab ederek kumaşa çizdikten sonra arasına molton koyarak astarlamalı, hepsini birden tutmak üzere makinada seyrek iğne veya elde sık iğne ile resmin etrafını işlemelidir. Dikişleri sim ile veya kumaşın daha açık ve koyusuyle, hattâ ma'kûs renklerle yapmak herkesin kendi zevkine tabiidir. Resmimiz muhtelif işlere yarayan basit bir modeldir.

1931 Yaz modasının esas hatlarını gösteren modeller.

Tünikler ve Kazaklar

1

2

3

4

5

1. Aşağı kısmında açılan plilerle dikilmiş, siyah taf-ta bir etek üzerine gayet modern pembe krep jorjet bir kazak. Süs olarak ince bandlar veya pliler.

2. Siyah ipekli bir etek üzerine beyaz krep dö suadan uzun bir tünik. Dekoltesi zarif bir tarzda drapedir. Kollar omuzların temadisidir.

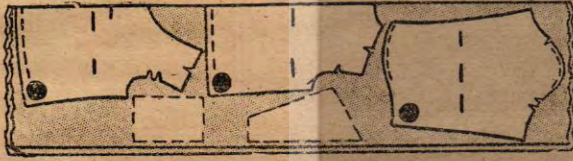
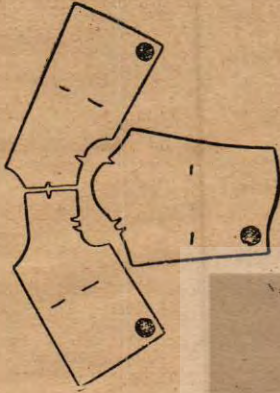
3. Bu yaz santrançlı ve Ekose örneklerini pek çok göreceğiz. Bu etek ekose örneği krep döşinden plili bir etektir. Üzerine giyilen beyaz krep döşin bir kazaktır. Kazağın beli kemerin üzerine düşüktür. Yakasında ga-

yet geniş iki rever vardır.

4. Eteğin ucu kırmızı ipekliden olup, grup grup plilerle süslenmiş çok uzun pembe krep döşin bir tünikle giyilir. Yaka uçları uzayarak boyun bağı gibi bağlanıyor.

5. Kahve rengi krep döşinden ayrı kanonelerle kalçalara yapışan bir ampiyesmanlı etek. Bunun üzerinde daha açık kahve rengi bir kazak var. Önünün baskları yuvarlaktır. Kazağın kavuştuğu yerde ve bileklerde bağlar var.

Bluz Kalıbının Ta'rihi

Resim 1.

kumaşın katlı yerine kollar ise düz olarak yerleştirilmiştir. Boyun bağı ve kol kapakları için kalıp olmamakla beraber resimdeki şekillerin yardımıyla kolaylıkla biçilir. Boyun bağı parçalarının aşağı ucu yirmi, yukarı ucu on santim, uzun kenarı otuz beş, kısa kenarı yirmi yedi santimdir. Kol kapakları yirmi üç santim boyunda onbeş santim eninde düz parçalardır.

Dikiliş:

Yan ve omuz dikişlerini diktikten sonra yine kumaştan kesilip birbirine dikilmiş bir verev parça ile bluzun yakasının etrafına bir biye geçirin. Ön yakadan on iki buçuk santim aşağıda yedi santim büyüklüğünde

GEÇEN aylarda Muhit, kari'lerine bir etekle ilk baharda çok giyilecek olan bir jaket kalıbı takdim etmişti. Bu ay bu takımla giyilecek zarif bir bluz kalıbı veriyor.

Bu bluz için doksan santim eninde bir kumaş kullanacak olursanız iki metre yirmi santim lazımdır.

Biçiliş:

Kumaş doksan santim eninde ise, top kenarlarını üst üste getirerek yâni kumaşın enini iki kat ederek devşirin. Bu suretle katlanmış kumaşın üzerine kalıp parçalarını (Resim 1) de gösterildiği gibi yerleştirin. Resimden de anlaşılacağı veçhile ön ve arka kalıpları

enine bir ilik yapın. Boyun bağı için kestiğiniz parçaları ensiz taraflarından birbirine diki. Boyun bağının etrafını ya incecik bastırın veya piko yaptırın. Uçlarına koyu veya zıt renk muline ile benekler işleyin. Bluzun kolları da takılıp bittikten sonra boyun bağının bir ucunu bluzun yüzünden ve bir iliğin içinden geçirerek yakanın üzerinden geri alıp düğümleyin. Bu düğümle nişte bluzun önündeki büzgü hasıl olur.

Biçtiğiniz kol kapaklarını uzunluğuna iki kat edin ki kol kapakları iki kat olsun.

Kalıptaki kesiklerin gösterdiği yerlerden kolu kol evine takın. Kolda göreceğiniz cüz'i bolluğu omuz üzerine yedire yedire diki.

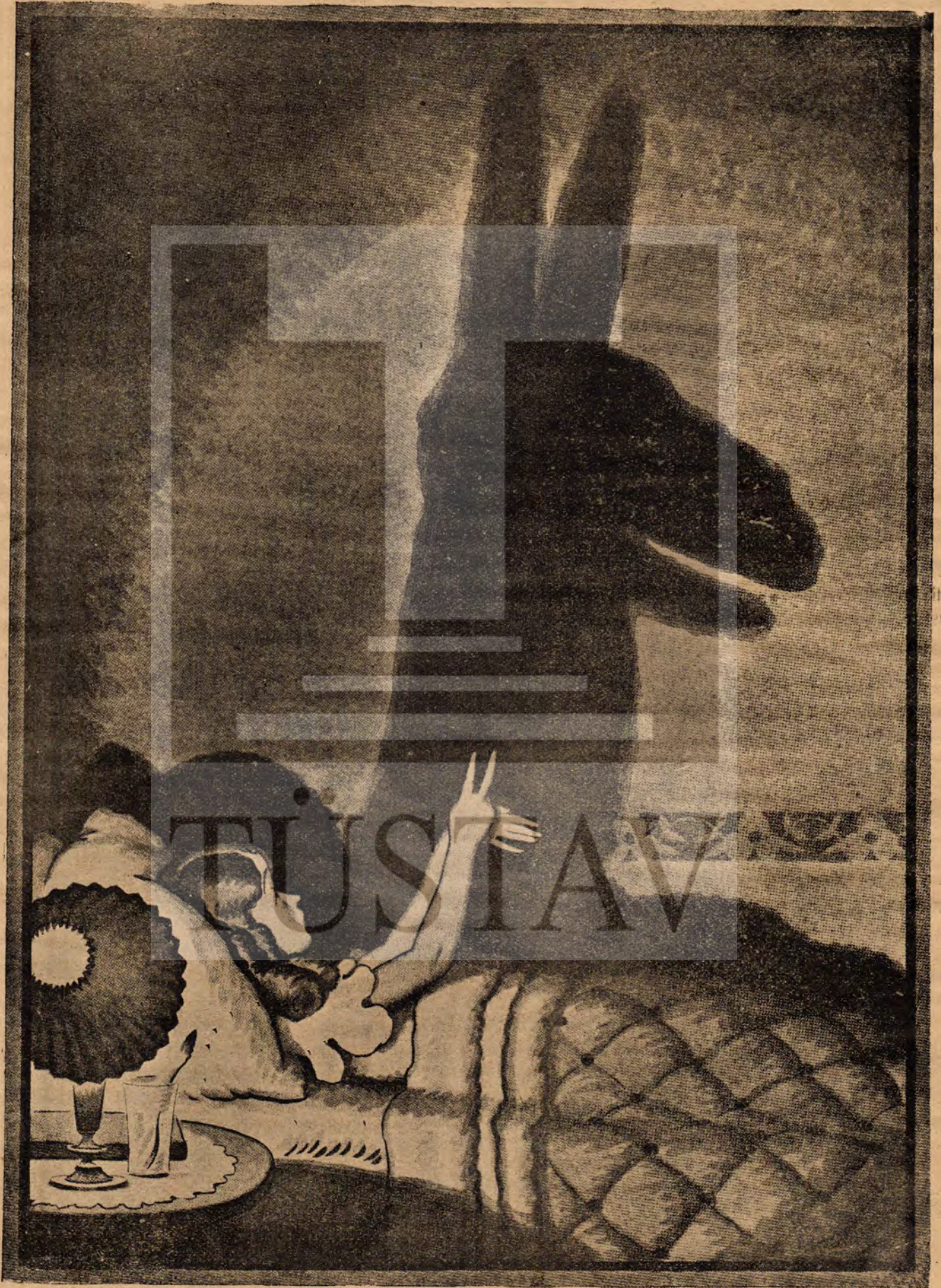
Moda Haberleri

NİHAYET etek uzunluğu meselesi bütün alâkadarları memnun edecek bir suretle hall olundu. Şöyleki: sabah ve spor için etek baldırın ortasına kadar uzanıyor; çay elbiseleri bir az daha uzun oluyor. Akşam elbiseleri ayak bileğine kadar iniyor ve bâzan a'zami uzunluk olmak üzere elbise yalnız bir iki noktada yere değişiyor.

Bel yeri tabii beldedir. Yalnız endamlarıyla hakikaten iftihar edebilen hanımlar ampir biçimlerde olduğu gibi bellerini bir az yüksek yapabiliyorlar.

Mevsimin modasını temsil edebilen hatlar uzun kazaklar ve tünikli elbiselerdir. Bu hususiyete her cins elbisede tesadüf ediyoruz.

Kol şekillerinde göze çarpacak değişikliklere tesadüf ediliyor. Bol ve drape kollar yine moda oldu; yaz için hem zarif hem de pratik bir moda da kısa balon biçimi kollarıdır. Pek makbul bir tarz dirseğin üstü süslenmiş olan kollarıdır. Hele eldiven, bütün hanımlara bir eldiven merakı gelmiştir.

Gölge OyunuMURIT
GÖLGE
OYUNU

Harabeler Çiçeği

(59 uncu sahifeden devam)

Her şeye rağmen hareket etmek üzereyim. Senin temiz aşkına layık olduğumu ispat edeceğim. Kalbimdeki yerini her zaman işgal edeceksin.

Nermin, beni kabul et, ümitlerimi kırma !. temiz, sıcak selamlar ve puseler...

Nerminden Nebahate mektup

Sevgili kardeşim,

Ne kadar mes'udum Nebi?.. Bunu mümkün değil, anlayamazsın. Bundan evvelki mektuplarımda "Artık benim için saadet, aşk, istikbal hepsi birer seraptır" diye inleyen bir kızın bugün mes'udum demesine elbet ki hayret edersin, elbet ki benim şuurumdan şüphe edersin, bu tahavvüle, bu âni mu'cizeye senin kadar ben de şaşıyorum. Müsaade et de neler olduğunu anlatayım :

Geçenlerde sana Macidin mektubundan bahs etmiş, hattâ onun beni görmesine tahammül edemeyeceğimi yazmışım. Mektubumdan iki gün sonra Macit perişan ve muztarip, daha seyahat elbiselerini bile çıkarmadan ayağının tozuyla eve geldi. Geldiğini pencereden görmüştüm. O anda bütün kararımı unutacak ve iğrenç bir yüzle onun kollarına atılacaktım. Yüzü perişan ve muztaripti. Çehresinin bütün hatları gerilmiş, gözleri-galiba uykusuzluktan olacak-şişmiş ve kızarmıştı.

Onu annem karşıladı ve bitişik odaya aldı. Ben bulunduğum odanın kapısını içerden sürmelemiştım. İlk evvel hafif mırıltılar oldu, annem Macidi teskin için uğraşıyordu. Biraz sonra sesler yükseldi. Kesik kesik, parça parça söyleyor, arada bir sesi boğazında düğümlenip kalıyordu :

— Anne... Anne!.. bir saat, çok değil... bir saat onunla konuşayım. Onun tatlı sesini işiteyim. Onun kalbine, ruhuna hitab edeyim... Eğer beni seviyorsa, benim için kalbinde zerre kadar bir sevgi varsa redd etmeyecektir!.. Yüzünü görmemdenmi korkuyor; o halde gözlerimin ışıklarını söndürünüz, onları kör ediniz ve sonra beni onun yanına götürünüz!..

Artık hıçkırıklarını zapt edemedi. Bir hıçkırık tufanı ile boğuluyor, sarsılıyordu. Olduğum yerde taş gibi kalmışım. Sonra nasıl oldu bilmeyorum, yüzüme kalın bir peçe örttüm, rüzgar gibi, buldukları odaya girdim Macit beni görür görmez bir feryat kopardı ve ayaklarının dibine yıkıldı.

Ye'sten, ızdıraptan şaşırılmış ne yapacağımı bilmeyordum. Mütemediyen "Nermin, beni hangi hakla yalnız bırakıyorsun?" diye inliyordu. Saçları dağınık, gözleri yaşlı idi. Onu olduğu yerden kaldırdım. Nafiz nazarlarıyla kalın peçemin altında ne olduğunu anlamak istiyor gibi bakıyordu :

— Macit, dedim, ben mahv olmuş, bütün ümitlerinden ayrılmaya mecbur kalmış bir kızım. Bir felaket, bir kaza beni bütün ümitlerimden, hayallerimden, emellerimden ayırdı. Yüzümü görsen, emin ol, feci' manzarasından iğrenirsin. Sen beni yine eski çehremle tanı... Sana yalvarırım Macit benim şimdiki halimi görüp de eski hayalini de yıkma!.. Senin hayalinde kalacak olan yüzüm benim son saadetim olacaktır. Bunu benden esirgeme.. Ben bedbaht bir kızım, niçin sen de benim yüzümden bedbaht olasın? Daha gençsin, belki başkasını sever, kim bilir, belki de mes'ut olursun. Sen beni hiç düşünme, hattâ unut..

Son fedakârlığımı yapmış, son kozumu oynamışım. İçimde anlatılması güç hattâ imkânsız hisler kaynaşıyordu. O, inler gibi bir sesle cevap verdi :

— Hayır, Nermin, hayır!.. sana evvelce "Saadeti ancak senin kollarında bulacağım" dememişmiydim? Sen çirkin veya güzel olmuşsun, onun bence ehemmiyeti yoktur. Yeter ki sen de beni sev... ben senin yalnız güzel yüzünemi aşkıtm?.. Senin başka meziyetlerin yokmu, Nermin?..

Âlicenap, müşfik, fedakâr altın kalbini unuttun mu? Ruhunun güzelliğini, büyüklüğünü, inceliğini hatırlamıyormusun? Temiz ve berrak gönlün eski güzel yüzünden daha az mı güzel?..

Seni her zaman kalbimin gözleriyle göreceğim. Zann ettiğin gibi yüzümden son saadetinin mezarını görmeyeceksin.. Gözlerim sana hep aynı sevgi ve aşk ile bakacak.. Sana merhamet etmeyorum, Nermin!.. Çünkü sen merhamete değil, sevmeye layıksın. Gözlerine bir şey olmamış.. Müsaade edersen onlara (Harabelerin Çiçeği) deyeyim. Bunu eski bir mecmuada okuduğumu zann ediyorum. Yangından, felaketten kurtulan bu harabelerin çiçeklerindeki şefkat, derinlik, cazibe, rikkat, ve esrar bana kâfi..

Söyle sevgilim, beni yine eskisi gibi seviyorsun, değilmi? Beni kabul ediyorsun, değilmi Nerminim?.. Biz ayrılmayacağız. Yakında düğünümüzü yaparız. Olmaz mı şekerim?..

Sonra birdenbire yüzümdeki kalın peçeyi kaldırdı. Ben onu feryad edecek sanmışım. Öyle olmadı... Bana aynı sevgi ile baktı. Yüzünün ve gözlerinin ma'nası hiç değişmemişti.

— Harabelerinin çiçekleri ne kadar güzel deye evvela yaşlı gözlerimi, sonra da lime lime siyah ve korkunç yüzümü sıcak, ateşli, hararetle puselerle örttü, örttü, örttü....

Haftaya düğünümüz var, Nebi... Senin de düğünümde bulunmanı.....

Nermin

Yarım kalan hulya

(41 inci sahifeden devam)

kurusu görmedim. Artık körlendiğini zann etmekte haklı idim ve sonra bu paraya ihtiyacım vardı. Akşam, yatarken, bir aksilik olmaması için Allaha o kadar ümitsizlikle yalvardım ki... Siz yattıktan epey sonraya kadar sükûnet devam etti, biraz müsterih oldum. Bir aralık uyandım ve can hevliyle yataktan fırladım: ayak sesinizi işitmiştim, kalbimin üstünde yürüyor gibi idiniz.. Kapıyı çekip gittiğiniz zaman her şeyin bittiğini anladım. Size yalvarırım, muallim efendi; ben hayatımda hiç kimseyi aldatmış değilim, verdiğiniz parayı, geceyi geçirdiğiniz otel ücretiyle birlikte ödeyeceğim; yalnız sizi aldatmak istediğim zamanı düşünmeyiniz.

Ve bu zavallı hayat yoksulunun gözlerinden yağmur gibi yaş boşandı.

Tibor Lesznyak hıçkırarak bu ihtiyara bakıyordu. Hiddeti, asabiyeti gittikçe azalıyordu. Ruhuna dolan merhamet ve şefkat, geniş bir musamaha hissi veriyordu. Düşünüyordu: nasıl olmuştu da bu iki zavallı, taliin bu faciasında aynı zalim tecellilerle karşılaşmışlardı?

Şimdi onu teselli etmeye çalışıyordu:

— Ağlamayınız, rica ederim. Size kızmadım, darılmadım da... O kadar çok tahta kurusu ile nasıl başa çıkabilirdiniz... Zavallı madam... Zaten kabahat bende... Niçin bu kadar acele ettim? Birkaç gün daha temizlik yapmanıza müsaade etmeliydim. Ne ise, olan oldu... Verdiğim paraların hepsini birden ödemeniz zor olur: yarısını verirsiniz; böylelikle bu zararı yarı yarıya paylaşmış oluruz...

İhtiyar kadın göz yaşlarını silerek:

— Hayır, hayır, dedi, benim de kendime göre ufak tefek arttırdığım bir kaç param vardır. Onları toplar ve size veririm... Zavallı, zavallı muallim efendi.. Çektiğiniz sıkıntı yetmiyor gibi bir de bu zarara niçin katlanasınız?

Birbirlerine baktılar... Bu bakış, samimi ve candan bir kucaklaşmaya benzeyordu....

Tiyatro

(48 inci sahifeden devam)

Lem'an isminde iki hanımı Anadolu'da sürekli bir turneye çıkan Şadi Bey'e vermişti. Huriye ve Hikmet isimli iki hanım İzmitte, Ruhat isimli bir hanım da Trabzonda sahneye çıkmışlardı. Fakat bunlar sahnemizde hiç bir eser ve iz bırakmamışlardır.

1923... İsmail Faik Bey'in te'sis ettiği "Yeni sahne" birkaç genç türk kızını sahneye yetiştirmek için çalışıyordu. Ferah tiyatrosunda kırık kalb piyesininin temsilinde dört türk kıza rol aldılar. Bunlardan biri daha evvel darülbedayi'de ve Burhanettin kumpanyasında Jale ismiyle oynamış olan Afife Hanımdı, birisi de, şimdi sahnemizin mümtaz bir san'atkârı olan, Şaziye Hanım bu piyesle ilk defa olarak sahneye çıkıyordu. Polis, türk hanımlarının sahneye çıkarıldıklarını haber aldı, hemen zabıta me'murları Ferah tiyatrosuna gelerek ikinci perdenin ortasında temsili ta'til ettiler, Afife, Şaziye Hanımları ve küçük rollerde oynayan diğer iki türk kızını yakalayarak Bayezit karakoluna götürdüler. Haklarında adabi-islamiyeye mugayir hareket cürmünden dolayı ta'kibata başlandı, kadınlar isticvaptan sonra ikametgâh senedine rapten tahliye edildiler, tanzim olunan evrak Bayezit sulh ceza mahkemesine verildi. Muhakemelerine başlandı, Şaziye Hanım bu sırada Anadolu'ya turneye çıkan küçük bir tiyatro heyetine girerek İstanbul'dan uzaklaştı, sahne hayatına da devam etti. Anadolu'da kurlan yeni hükümet bu kabil hareketleri cürüm saymıyordu.

Aynı senede İstanbul'da Kemal-film müessesesi Halide Edip Hanımın Ateşten gömlek romanını sinemaya alacaktı. Gazetelere iylan vererek bu filmde çalışmak üzere türk hanımlarına ihtiyac olduğunu bildirdi. Bu iylanı okuyup muracaat edenlerden Münire Hanımla aktör Müvehhit Bey'in refikası Bedia Hanım kocası ve diğer bazı darülbedayi' san'atkârlarıyla birlikte İzmir'e gitti. İlk defa orada sahneye çıktı. Bu heyet İstanbul'a döndükten sonra Beyoğlunda Fransız tiyatrosunda Ertuğrul Muhsin, Raşit Rıza ve diğer bazı san'atkârlar Otello'yu temsil ettiler, bu temsilde Bedia ve Münire Hanımlar da vazife aldılar. Kısa bir müddet sonra o zaman yine artist-siz kalmış olan darülbedayiye hasılatı kendi aralarında paylaşmak ve müessesenin nizamlarına tabi' olmak teklifiyle muracaat eden san'atkârlar arasında bu iki türk hanımı da vardı. Anadolu isyanı muvaffak olmuş, İstanbul'daki köhne zihniyetli padişah hükümeti çoktan yıkılıp gitmişti. Esasen İzmir'deki temsiller esnasında san'atkârlar türk kadınlarının da san'at hayatına iştiraki hususunda Gaziden teşvik görmüşlerdi. Darülbedayi' meclisi-idaresi Münire ve Bedia Hanımları tereddütsüz kabul etti. Esasen artık her tarafta türk hanımları hiç bir muma-naata ma'ruz kalmadan sahneye çıkmaya başlamışlardı. Memleketin her tarafında gösterilen Ateşten gömlek filminde iki türk hanımının oynamış olması bir çoklarına bu hayata intisap için arzu ve cesaret vermişti. Bu film denilebilir ki türk kadınının sahneye intisabı propagandasını yapmıştır.

Hititler

(20 nci sahifeden devam)

rin muharriri sivri uçlu kunduraları, Boğazköy civarındaki kabartmaları tetkik ederken, Asurilere de atf etmektedir. O zamanlar Hitit isminde bir kavim tanınmadığı için müellifin bu cehli ma'zur görülse bile mutaleatının zerre kadar te'siri yoktur.

Ankara civarında Hasan oğlan köyünde bizzat Hititlere tesadüf ettim. Bu köyün mevkii büyük bir höyük-tür. Keza Ankara civarındaki beş tepelerden birisi de hafriyat neticesinde (20.) Hitit rengi vermiştir.

Gävurkalenin sondajından alınan ümitlere nazaran burada yapılacak hafriyat da bize Hititleri gösterecektir. Binaenaleyh, Hititler in, hiç bir nehirlle mahdud ve mukayyet olmayarak, bütün Anadolu yu, uzun veya kısa bir müddet için işgal ettiklerini kabul eylemek zarureti vardır.

Diğer taraftan, Toroslar ve Amanüs havalisiyle Zergil ve Kalezen dağlarında ve bütün Frat boyunda oldukça fazla miktarda Hitit asarı vardır. Kadim Samozat şimalinde, Palas-Narısait kurbünde Ebülleş köyü yanında bir Hititkale vardır (21.) Bu harabenin mevkii Suriye den oldukça uzaktır. Aynı zamanda Besni ovalarında ve daha şimalde Kâhta, Malatya ve Elaziz ve Bitlis taraflarında Hitit olduğuna şüphe olmayan eserlere tesadüf edilmiştir. Bu meyanda Nemrut dağı harabeleri başlı başına tetkika değer bir hususiyet arz etmektedir.

Mitani ölkesinin şarkî Anadolu ile şimali Suriye ye yayılan Hitit memleketine doğru bir çıkıntı teşkil etmesi, yekvücut bir varlığı tefrika sebep teşkil edemez. Bu ırklar arasındaki karabetin kat'iyen ispatı için de pek az zaman kaldığına kaniim. Yalnız şu kadar söylemek isterim, bu hususta Antropolojik tetkikata fazlaca ihtiyaç olduğu inkâr edilemez (22.)

Bu âna kadar yapılmış olan beş, altı hafriyatın bize son sözü söylemiş olduğunu kabul etmek biraz fazlaca safderunluk olur. Bunlardan en mühim olanları, daima yarım kalmış, en fazla ümit verdikleri anda terk olunmuştur. Buna misal olarak bu defa ziyaret ettiğim ve iki ay müddetle — bir kaç sondaj yaparak — tetkik eylediğim Kargemiş i zikr edebilirim (23.)

Keza Boğazköy de yarım kalmıştır. Hattâ mahsul iyti-bariyle Kargemiş e bile yetişememiştir.

Halen devam eden Alishar hafriyatı hakkında fazla bir şey söylemek istemem. Bu hususta neşriyat hafirlere aittir ve hafirler bu noktada her halde boş durmuş de-ğillerdir (24.)

20. — Hafriyata me'mur edilen Makridi Beyin raporu (Maarif Vekâleti mecmuası sayı 6 ve 7).

21. — Bu harabe, Abdi Zade Hüseyin Hüsametdin Beyefendi-nin Amasya tarihi namındaki eserinde Frat kenarında Hit veya Hitit namıyla bir şehrin mevcudiyetini söylediği mahal olmasın ?

22. — Maarif Vekâleti, Alishar hafriyatında zuhur eden kühif ve iskeletleri tetkik ettirmiş ve bu tetkiki yapan Darülfünun mü-derris muavinlerinden Antropolog Aziz Şevket beyin raporu Türk Antropoloji mecmuasının 1930. Eylül nushasında intişar eylemiştir.

23. — Kargemiş te yaptığım tetkikatımı ikinci makalede arz edeceğim.

24. — M. Von der Osten in bir kaç senelik neşriyatına mü-racaat.

Allahın Kılıcı

(58 inci sahifeden devam)

Kasım, Zeynebin hatırı için gayret ediyor, ve dua okuyarak, «Allahın kılıcı» deye fısıldayarak mü-barezeeye devam ediyordu.

Pir Ali birden bire garip bir his altında kaldı, şu kızın artık kendisi için bir ehemmiyeti olmadığını, ancak çocukluk arkadaşı Kasımın ehemmiyeti olduğunu düşündü. O bir türlü mücadeleden vaz geçemeyordu. Onu öldürmek mümkün değildi... Mağ-lûb etse yine gururunu kıramazdı. Ne yapmalıydı... ne yapmalıydı ?

Aşiret reisi birden bire : — Ya Resulallah ! de-ye haykırdı. Küçük imamın kılıcı Pir Alinin sol bile-ğinde kızıl bir iz brakmıştı, Pir Ali silahını elin-den düşürdü, Kasım onun üzerine koşarak :

— Beni aff et!... Ah, beni aff et, deye hıçka-rak ağlayordu.

KUCAKLAŞTILAR. Bir saat sonra Zeynebin, ar-tık hur bir kadın olarak imam ile nikâhı akd edildi. Vak'a da bu suretle neticelenmiş oldu. Ancak o gün öğleden sonra Pir Ali, yaralı bileği sargılı, köyden ayrılıyordu. Duke of Connaught in kumandası altındaki 9 cu Hindistan Serhad Suvari Tüfekçi Alayına tekrar yazılmak üzere gidiyordu. Daha yüksek tepelere giden yokuşun köşesinden sa-parken annesi ile Zeynebin kendisini beklediklerini gördü.

Eliyle onları lakaydane selamlayarak geçeceği sırada kendisini durdurdular.

Zeynep : — Benim gözüm keskindir, dedi.

Ayşe : — Benim de gözüm keskin, dedi.

Pir Ali gülümsedi : — Keskin gözleriniz ne görmüş ? deye sordu.

Ayşe cevap verdi : — Şeci' bir adam kılıcının kasden mağlubiyeti kabul ettiğini gördüm.

Zeynep tasdik etti : — Namuslu bir adamın kas-den mağlubiyeti kabul ettiğini gördüm.

— Benim şeci' ve namuslu olduğum çar-aktarı-cihanda ma'lûmdur.

Annesini öptü. Yoluna devam etmek üzere dö-nerken Zeynep dedi ki : — İlk oğlumun adını Pir Ali koyacağım, çünkü... ah! ben seni seviyorum.

— Ben de ilk kızımın adını Zeynep koyaca-ğım, çünkü ben de seni seviyorum.

Zeynep : — Ah! deyerek garip bir kıskançlık hiss etti : — Sen... sen...

— Evet ben de evleneceğim... adı Lakşmi dir... vallahi hoş bir isim. Hem o Mecusidir, kâfirdir.... Gözünü kırptı : — Senin imama söyle de benim için Allaktan ve Peygamberden şefaaf dilesin !

Pir Ali annesini tekrar öptü, Zeynebi öptü ve cenuba doğru yürüdü.

ABONE ŞERAİTİ

(Posta ücreti dahil)

Türkiye için:

Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira

Ec. Memleketler için

Seneliği 4 dolar

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Baş Muharrir: AHMET CEVAT

Adres: Dilsizzade Hanı, No. 1-2
Telefon: İstanbul, 4118-Posta Kutusu 706Muhit Neşriyat Limited Şirketi tarafından
neşr olunur.Her nüshada:
bir elbise kalıbı
ve metin harici
2 tablo
bulunur.

Fihrist

Muharriri Sahifesi

İçtimai musahabe:

Kemalizm ve demokrasi Ahmet Cevat 1

Edebiyat, San'at, Lisan:

Kefalet Schiller 6

Corneille Yaşar Nabi 21

Rameau Mevrure Hurşit 42

Yine pedagoji meselesi Ahmet Cevat 52

Tarih:

Hititler Avni Ali 17

İlim ve Fen:

İlmin beşiği 'Anadoludur. 4

Güneşin muammaları (1) 12

Bir tecrübe pilotu ile uçuş (1) Hasan Halet 34

Hikâye, seyahat ve Tiyatro:

Hindistanda musikî Pierre Loti 10

Yarım Kalan Hulya Dezso Szabo 26

Çavuşa pes dedirtti M. Şevki 30

Gita (2) Conrad Bercovici 38

Türk Kadını sahneye nasıl çıktı? Refik Ahmet 46

Gökten düşen Kadın Henry Bordeaux 50

Allahın Kılıcı (2) Ahmed Abdullah 55

Harabelerin çiçeği Fevzi Işık 59

Tefrika:

Monna Vanna Yaşar Nabi, Bedrettin 61

Şiirler ve Nesirler:

Şiryanlar ve veritler Sabri Es'at 7

İngiliz edebiyatından vecizeler 8

Gel çadır Kur Cahit Sıtkı 9

Serviler

Marmarada gurup

Gurbet

Gözler - Şefkat

Don Rodrigue in tiradı

Markize kıt'alar

Uzaklardan uzaklara

Mehmetçik

Ankaraya giriyorlar

Kadın Sahifeleri:

Örümcek Ağı

El işi (7)

Moda

Bluz Kalıbının ta'rifi

Moda haberleri

Çocuk Sahifeleri:

Küçüklerin terbiyesi

Gölge Oyunu (6)

Müteferrik:

Amerikada Halk mektepleri (5)

İmperyalizmin yayılması (4)

Kar Billurları (4)

İnci çiftlikleri (5)

Klassik bir ev (2)

Cihan Hadiseleri (3)

Sinema:

Mickey Mouse (8)

Muharriri Sahifesi

Esat Demir Ay 9

Vahdet Gültekin 9

Emin Halil 9

Yaşar Nabi 23

Corneille 24

" 25

Salih Zeki 37

Murat Ak Doğan 49

" 49

Emine Saffet 72

73

74

75

75

Seniha Sami 70

76

K. Şerif 14

32

33

44

66

69

İ. Hoyi 64

(1) Populuar science (2) Good House Keeping (3) Miroir du monde (4) London news (5) World's Work (6) Child life (7) La Femme de France (8) American Magazine. Kapak Pictoriyal Review den ve metn harici resim London News den.